

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EKONOMİSİ VE BESLENME EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

OKUL KANTİN UYGULAMALARI HAKKINDA
ANNE BABA GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Armağan CAN AKINAY

Danışman
Prof. Dr. Mine ARLI

ANKARA- 2006

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI

Armağan CAN AKINAY'ın Okul Kantin Uygulamaları Hakkında Anne Baba Görüşleri başlıklı tezi 21/12/2006 tarihinde, jürimiz tarafından Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

<u>Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Tez Danışmanı): Prof. Dr. Mine ARLI.....	
Üye : Prof. Dr. Işıl ŞİMŞEK	
Üye : Doç. Dr. A. Özfer ÖZÇELİK	
Üye :	
Üye :	

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın hazırlanıp, planlanması ve yürütülmesi süresinde değerli yardımlarını eksik etmeyen danışmanım sayın Prof. Dr. Mine ARLI'ya, anketlerin uygulanmasında yardımını esirgemeyen okul müdürüm sayın H. Şamil SAĞLAM'a, istatistik değerlendirmelerini yapan istatistik uzmanı Metin KARACA'ya ve çalışmaya katılan tüm anne ve babalara teşekkürü bir borç bilirim.

Armağan CAN AKINAY

ÖZET

OKUL KANTİN UYGULAMALARI HAKKINDA ANNE BABA GÖRÜŞLERİ

Can Akınay, Armağan
Yüksek Lisans, Aile Ekonomisi ve Beslenme Bilim Dalı
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mine ARLI
Aralık-2006

Bu araştırmada Ankara'nın Yenimahalle ilçesinde yer alan 9 ilköğretim okulunda öğrencisi olan 425 anne/babanın kantin uygulamaları hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla anket tekniği uygulanmıştır. Elde edilen bulgular, anne ve babaların okul kantin uygulamaları ile ilgili görüşlerinin olumsuz olduğunu (-340) ortaya çıkarmıştır. Anne ve babaların, en olumlu bulduğu değerlendirme çalışanların öğrencilerle ilişkisi iken, en olumsuz görüşü kantindeki sandalye ve masaların boyutlarının öğrencilere uygun olmaması olarak saptanmıştır. Anne babaların %47,1'i kantine alternatif bir yer olduğunu ve bu yerin bakkal olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin öğrenim şekli ne olursa olsun anne ve babaların %7,7'si çocuklarının kantinden öğle yemeğini geçiştirmek için bir şeyler satın aldığını düşündükleri ortaya çıkmıştır. Kantinden alışveriş için ayrılan sürenin yeterli olduğunu ama, satış yapılan yerlerin yetersiz olduğunu düşündükleri saptanmıştır. Okulda kantinin yerini bilmeyen veli yok iken, yerinden memnun olmayan anne ve babaların oranı %47.1 çıkmıştır. Anne ve babalar okul kantinlerinin okul bahçesinde olması gerektiğini belirtmişlerdir. Anne ve babaların çoğu okul kantinini kimin işlettiği konusunda ve kantinden elde edilen gelirin nerelerde kullanıldığı konusunda bir fikir belirtememişlerdir. Anne babaların %76,9'u okul kantinlerini Sağlık Bakanlığı'nın denetlemesi gerektiğini, %35,8'i okul kantinini okul-aile birliğinin kantinleri işletmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Anne babaların kantinlerde 1 veya 2 kişinin çalıştığını ama genel değerlendirmede bu sayının yetersiz olduğunu vurgulamışlardır. Aileler çocuklarının kantin alışverişine yönlendirilmesinde aile ve arkadaş çevresinin etkili olduğunu düşündükleri saptanmıştır.

ABSTRACT

OPINIONS OF PARENTS REGARDING SCHOOL CANTEEN APPLICATIONS

Public survey technique has been carried out in this study in order to determine the opinions of 425 parents having students in 9 primary schools located at Yenimahalle district of Ankara regarding canteen applications. Obtained findings revealed that opinions of parents regarding school canteen applications are negative (-340). It has been determined that the most positive opinion of the parents is relationship of the staff with students, while the most negative opinion is that the sizes of chairs and tables in the canteen are not suitable for the students. 47,1% of the parents stated that there is an alternative place to the canteen and that place is grocer. It has been revealed that 7,7% of the parents think their children buy something from the canteen in order to parry the lunch, regardless of the education method. It has been determined that they think the time granted for shopping at the canteen is sufficient but the places for sales are insufficient. It has been revealed that there is no parent who does not know the location of the canteen in the school, while the ratio of parents not pleased from its location is 47,1%. Parents stated that school canteens must be at the school yard. Most of the parents can not render an opinion regarding the manager of the school canteen and utilization area of the income obtained from the canteen. 76,9% of the parents stated that Ministry of Health must audit the canteens and 35,8% of the parents stated that parent-teacher association must operate the school canteen. Parents emphasized that 1 or 2 persons work in the canteens but this number is insufficient in general evaluation. It has been determined that parents think family and friend environment is effective in channeling of their children to the canteen shopping.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	
ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLoların LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	viii
BÖLÜM	
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	1
1.2. Araştırmanın Önemi	1
1.3. Sınırlılıklar	2
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	3
2.1. Okul Çocuklarının Gelişimi ve Okul Çağı Döneminde Beslenme	8
2.2. Okul Kantin Uygulamaları	11
2.3. Konuyla İlgili Araştırmalar	18
3. YÖNTEM	26
3.1. Araştırmanın Modeli	26
3.2. Evren ve Örneklem	26
3.3. Verilerin Toplanması	28
3.4. Verilerin Analizi	29
4. BULGULAR ve YORUMLAR	31
4.1. Anne ve Babaların Demografik Özellikleri	31
4.2. Çocukla İlgili Özellikler	34
4.3. Öğrencilerin Kantinden Yararlanmalarına İlişkin Görüşler	40
4.4. Kantinlerin Özellikleri Hakkındaki Görüşler	49
4.5. Kantin Uygulamaları Hakkında Anne Baba Görüşleri	57

5. SONUÇ ve ÖNERİLER	63
5.1. Sonuç	63
5.2. Öneriler	64
KAYNAKÇA.....	66
EKLER.....	72
EK-1.Okullarda Bulunan Kantin, Açık Alan, Salon Ve Benzeri Yerlerin İşletme (Kiralama) Sözleşmesi	72
EK-2. Anket Formu-1	76

TABLOLARIN LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Sayfa No</u>
1. Okulların Sosyoekonomik Düzeylerine Göre Anne ve Babaların Dağılımı	31
2. Anne ve Babaların Eğitim ve İş Durumuna Göre Dağılımı	32
3. Ailedeki Birey Sayısına ve İlköğretime Devam Eden Çocuk Sayısına Göre Ailelerin Dağılımı.....	33
4. Ailenin Gelir Durumunun Dağılımı.....	34
5. Öğrencilere Harçlık Verilme Sıklığı ve Miktarı.....	35
6. Öğrencilerin Öğrenim Şekli ve Kahvaltı Yapma Durumları.....	37
7. Annenin Eğitim Düzeyi ve Öğrencilerin Kahvaltı Yapma Durumu.....	39
8. Öğrencilerin Kahvaltı Yapma Durumu ve Kahvaltı Yaptıkları Yerlerin Dağılımı.....	40
9. Öğrencilerin Öğrenim Şekli ve Öğle Öğününü Yediği Yerin Dağılımı.....	41
10. Anne ve Babaların Kantin Alışverişi İçin Ayrılan Sürenin Yeterliliği İle İlgili Görüşleri	43
11. Sosyoekonomik Düzeye Göre Öğrencinin Kantinden Tükettiği Yiyecek/İçceklere İlişkin Anne Baba Görüşleri.....	44
12. Anne Baba Görüşlerine Göre Öğrencilerin Okul Kantininden Yiyecek/İçecek Tüketim Sıklığı.....	45
13. Anne Babaların Birinci Kademeye Devam Eden Çocukların Kantinden Yararlanma Konusunda Yönlendirilmesi Hakkındaki Görüşleri.....	47
14. Anne Babaların İkinci Kademe Devam Eden Çocukların Kantinden Yararlanma Konusunda Yönlendirilmesi Hakkındaki Görüşleri.....	48
15. Kantine Alternatif Yerlere İlişkin Anne Baba Görüşleri	50
16. Kantinin Yeri ve Yerinin Uygunluğu İle İlgili Anne Baba Görüşleri.....	51
17. Anne Babaların Kantin İçin Uygun Gördükleri Yerler.....	51
18. Anne ve Babaların Kantin Uygulamalarından Memnuniyet Durumu.....	52
19. Anne ve Babaların Okul Kantinini Kimin İşlettiği İle İlgili Görüşleri.....	53

20. Anne Babaların Okul Kantininden Elde Edilen Gelirin	
Kullanılması İle İlgili Görüşleri.....	53
21. Anne Babaların Okul Kantinin Denetimi İle İlgili Görüşleri.....	55
22. Anne Babaların Okul Kantinini Kimin İşletmesi	
Gerektiği İle İlgili Görüşleri.....	56
23. Anne Babalara Göre Kantinde Çalışan Kişi Sayısı.....	56
24. Anne ve Babaların Kantin Uygulamaları Hakkındaki Görüşleri.....	59
25. Anne Babaların Okul Kantininden Beklentileri.....	62

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

<u>Sekil No</u>	<u>Sayfa No</u>
1. Koordineli Okul Sağlık Programının Sekiz Bileşeni.....	14
2. Öğrencilerin Kahvaltı Yapma Durumlarına İlişkin Görüşler.....	36
3. Anne Eğitimine Göre Çocuklarının Kahvaltı Durumu (Correspondance Analizi).....	39
4. Kantin Alışverişi İçin Ayrılan Süreye İlişkin Görüşler.....	42
5. Çocuğun Okul Kantininden Yiyecek/İçecek Tüketimine İlişkin Görüşler.	43
6. Okul Çevresinde Kantine Alternatif Yere İlişkin Görüşler.....	49
7. Anne Babaların Kantin Uygulamaları Hakkındaki Görüşleri.....	60

1. GİRİŞ

Çocuklar bilinçli besin tercihi yapamazlar düşüncesiyle, okullarda besin seçmede etkili olabilecek eğitim ortamları ve besin satılan ortamlar düzenlenebilir. Okullardaki kantinlerin içermesi gereken özellikleri belirlemede bu kantinlerden yararlanan çocuklardan daha deneyimli olan anne babaların görüşleri katkı sağlayabilir. Okuldaki besin satılan ortamların bir başka deyişle okul kantinlerinin düzenlenmesi çocukların sağlığında ve başarısında önemli yere sahiptir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı,

- Okul kantin özellikleri ve uygulamaları hakkında anne baba görüşlerini saptamak,
- Anne ve babaların eğitim durumuna veya sosyoekonomik durumuna göre, okul kantin özellikleri ve uygulamaları hakkındaki görüşleri arasında fark olup olmadığını saptamak,
- Anne ve babaların okul kantin uygulamalarına yönelik beklentilerini ortaya çıkarmaktır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Çocukların gününün büyük bir bölümü okulda geçmekte ve öğünlerden biri öğrencinin okulda olduğu saate rastlamaktadır. İlk defa ev dışında sosyal bir çevreye girmekte ve arkadaş çevresinin etkisi artmaya başlamaktadır. Birçok alışkanlığı okul ortamında şekillenmektedir. Bununla beraber toplu olarak yaşanan ortamlar hastalıkların ortaya çıkışını ve yayılmasını hızlandırmaktadır. Beslenme ve hijyen daha da önem kazanmaktadır. Beslenme sorunları, şişmanlık veya zayıflık okul çocuklarında sık görülen hastalıklardandır. Yanlış beslenme alışkanlığından kaynaklanan obezite ülkemizde hızla artmaktadır. Öğrencilerin sağlığı ve okul kantinine ilişkin kaygılar bu araştırmanın yapma önemini göstermektedir. Elde edilen

verilerin, anne baba bilgisi ve yaklaşımı konusunda daha çeşitli ortamlarda daha ileri çalışmalar yapılması için bir temel sağlayabileceği düşünülmüştür.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın çeşitli sınırlılıkları olmuştur. Araştırmacının öğretmenlik yaptığı okulun Ankara'nın Yenimahalle ilçesinde bulunması nedeniyle, araştırma bu ilçedeki okullarda çocuğu okuyan anne babalara uygulanmıştır. Katılımcılar gönüllü ailelerden oluşmuştur. Bu nedenlerle bulgular sadece araştırmaya alınan ailelere özgüdür.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Beslenme çocukların gelişim sürecini etkileyen unsurların başında gelmektedir. Araştırmalar göstermektedir ki, yetersiz ve dengesiz beslenen toplumlardaki çocukların büyüme ve gelişme hızları daha yavaş olmaktadır. Japonya’da 12 yaş grubu çocukların ortalama boy ölçüsü 1900 yılında 134 cm iken, ülkede besin üretimi ve tüketimindeki artışa paralel olarak 1939 yılında 138 cm olduğu, savaş yıllarındaki yetersiz beslenme nedeni ile aynı yaş çocuklarının boy ölçüleri ortalama 136 cm’ye indiği belirlenmiştir. Japonya’da 1950 yılından sonra okullarda çocuklara iyi kalite ek besin verilmeye başlanmıştır. Diyetteki bu değişmeye paralel olarak büyüme hızlanmış, 1960 yılında aynı yaştaki çocukların ortalama boy ölçüsü 142 cm’ye ulaşmıştır (Baysal 1984).

Nüfus artışı, teknolojik gelişmeler ve tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş insanların birçoğunun ev dışında ve başkaları tarafından hazırlanmış yiyeceklerle beslenmelerine yol açmıştır (Baysal 1989).

Çocuklarda beslenme çocuğun yaşına, cinsiyetine, vücut ağırlığına, fiziksel aktivitesine göre düzenlenmelidir. Okul çağı, çocuğun toplum yaşamına ilk kez bilinçli olarak girdiği bir dönemdir. Okul öncesi çağda çocuğun beslenme alışkanlıklarını aile etkilerken, okul çağında arkadaşlar, reklamlar gibi etkenler, okulda beslenme konusundaki kontrolsüzlük, özellikle annenin çalıştığı durumlarda okuldan eve gelince, kendi kendine yiyecek hazırlama sonucu çocuk yanlış beslenme alışkanlıklarına sahip olabilir. Bu nedenle çocuğun yeterli ve dengeli beslenebilmesi için çocuğun, ailenin ve okul yönetimindeki kişilerin ve öğretmenlerin beslenme konusunda eğitilmeleri önemlidir. Okullarda beslenme eğitimi ve rehberliğin verilmesi okul yönetiminin konuya önem vermesi, yemek verilen okullarda beslenme uzmanı veya diyetisyenlerin görevlendirilmesi, okul yönetiminin kantinlerde yeterli ve dengeli beslenmeye yönelik yiyecek ve içeceklerin satılmasını sağlaması ve denetlemesi önem taşır.

Çocuğun ne miktarda ve hangi tür besinlere ihtiyacının olduğunun bilinmemesi, düzensiz besin alımı, doğru olmayan besin seçimi, besinlerin sağlıksız hazırlanması, pişirilmesi ve saklanması hatalı uygulamalar, okullarda verilen ve yenilen besinlerin uygun olmayışı beslenme sorunlarına neden olmaktadır. Bu sorunların bazıları anemi, şişmanlık veya zayıflık, vitamin yetersizlikleri, basit quatr ve diş çürümeleridir.

Okul çocuklarında en sık görülen hastalıklar bulaşıcı hastalıklardır. Çünkü okul ortamında sıkı ve yakın bir temas söz konusudur. Bulaşıcı hastalıklar çocukların okula devamsızlık yapma nedenleri arasında birinci sırada yer alır (Tuncel 1992). Bulaşıcı hastalıklardan başka, beslenme sorunları (protein-enerji malnutrisyonu, anemi, A ve B grubu vitamin yetersizliği), duyma görme problemleri, diş sağlığı problemleri, kazalar, uyuz, bitlenme ve diğer paraziter hastalıklar ve duruş bozuklukları okul çocuklarının karşılaştığı önemli sorunlardandır (Tunca, 1971; Köksal, 1984).

Ülkemizde okul çağı çocuklarında kalsiyum, demir, B₆ vitamini, A vitamini ve askorbik asit eksikliği görülebilmektedir. Genellikle enerji değeri düşük bir diyetle beslenen okul çağı çocuklarının temel besin ögesi gereksinimlerini yeterince karşılayamadıkları görülmektedir. Okul çağı çocuğunda vitamin ve mineral kullanımı daha önceki dönemlere göre %23 azalmaktadır (Küçükkömürler ve ark. 2003).

Nüfus ve Sağlık Araştırmasının 2003 verilerinde obezitenin, Türkiye'nin en önemli sağlık sorunlarından biri haline gelmeye başladığı, ilköğretim ve lise çağındaki çocuklarda obezitenin arttığı, bunda çocuğun en çok vakit geçirdiği okullardaki beslenme alışkanlığının da rolünün olduğu, gelecek nesillerin sağlıklı bir yaşam sürmesi için kantinlerde bazı kısıtlamalara gidilmesi gerektiği belirtilmiştir (Anonim 2006b).

Okul çocuğunda çeşitli sağlık sorunlarına, birçok enfeksiyon hastalıklarının ortaya çıkmasına ve yayılmasına neden olan etmenlerden bir diğeri ise hijyen yönünden hatalı uygulamalarıdır.

Okullar, gerek bulaşıcı hastalıklar için çok müsait çağıdaki çocukların bulunduğu bir topluluk olması ve gerek bu topluluğu oluşturan bireylerin gelişim döneminde bulunmaları bakımından sıkı hijyen tedbirlerinin uygulanmasının gerektiği kuruluşlardır (Ural 1969).

Okulda öğrencilerin beslenmesinde önemli yeri olan kantinlerin temizlik ve sağlık kurallarına uygun olarak işletilmeleri gerekmektedir. Okul kantinleri yöneticilerce sık sık

denetlenmeli, belirlenen eksikler denetim defterine kaydedilip, düzenlenmesi için bir süre verilerek eksikliklerin giderilip giderilmediğinin kontrol edilmesi gerekmektedir (Anonim 1988).

Okul çağında çocuklarda bağımsızlık alışkanlıkları başlar. Çocuk temel yemekleri evde yemekle beraber dışardan bazı şeyleri alıp yemekten hoşlanırlar. Zamanla alışverişten zevk almaları nedeni ile de evde masada yemek yemekten çok kafeteryada, pastanede veya okul kantininde ayakta yemeyi tercih ederler (Bilir 1975).

Çocuklar toplu olarak bulundukları okullarda sürekli birbirleriyle ilişki halindedir. Enfeksiyon ajanları toplu yaşayan kitlelerde kolaylıkla yayılma olanağı bulmaktadır. Temizlik kurallarına dikkat edildiği sürece bunun önüne geçilmiş olacaktır. Özellikle enfeksiyon kontrolünde el temizliğinin ayrı bir önemi vardır. Günlük hayatta pek çok işlemde kullanılan eller, ayrıca bir mikroorganizma kaynağı da oluşturmaktadır. El temizliğine dikkat edilmediği zaman, özellikle beslenme sırasında oral yolla enfeksiyon giriş kapısı oluştururlar. Bu yüzden ellerin sık sık yıkanması gerekir (Erefe ve Akgül, 1985).

Enfeksiyonlar gibi çeşitli hastalıklara zemin hazırlayan yetersiz hijyen konusunda okul çocuklarının bilinçlendirilmesi ve olumlu hijyen davranışları kazanmalarının sağlanması çok önemlidir. El yıkama, banyo, diş fırçalama, giysilerin temizliği gibi birçok alanda çocukların hijyen davranışlarını belirleyen çalışmaların sonuçları bu konuya önem verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

İnsan sağlığının bozulması, hastalıkların meydana gelmesi ve etrafa yayılması durup dururken kendiliğinden meydana gelen olaylar değildir. İnsan ile hastalık etkenleri arasındaki ilişkide dengenin bozulması sonucu hastalıklar meydana gelir. Hastalık etkenlerinin varlığı, yokluğu, yetersizliği veya çokluğu bu dengenin bozulması ya da korunmasına etki eder (Yumuturuğ 1989).

Yiyecek ve içeceklerin saklanması, hazırlanma ve sunulma aşamalarında uygun sağlık koşullarının olmaması, besin zehirlenmelerinin önemli bir sorun haline gelmesine yol açar.

Besin kaynaklı hastalıkların tümü besin zehirlenmesi olarak adlandırılır. Ancak zehirlenmeyi oluşturan bakterilerin türüne göre iki tip besin zehirlenmesi vardır. Uygun sıcaklıklarda, özellikle proteinli besinlerde çoğalan bazı bakterilerin kendisi “besin enfeksiyonu” na neden olurken, diğer bazı bakteriler, yiyeceklerde çoğalırken toksik maddeler

salgılayarak “besin intoksikasyonuna” neden olurlar. Besin kaynaklı enfeksiyon ve intoksikasyonların tümüne birden “bakteriyel besin zehirlenmeleri” denilmektedir (Topal 1996).

Gıda maddelerinin bozulmasında ve sağlığa zararlı hale gelmesinde en büyük etken besinlerdir. Besinlerin çoğunluğu toplama, taşıma ve nakliye sırasında çeşitli etmenler yardımıyla kirlenebilmektedir. Bunun yanında kök sebzeler toprak, çamur vb. yollar ile mutfağa taşınabilmektedir (Ciğerim ve Beyhan 1994).

Mutfakta kullanılan araç ve gereçler, çeşitli hayvanlar (böcekler, kemirgenler ve kuşlar gibi), çalışma alanının temizliği ve çöp ve atıklar besin zehirlenmesine neden olan organizmaların mutfağa girme yollarındandır (Küçükkömürler ve ark. 2003; Ciğerim ve Beyhan 1994).

Gıdalar pek çok bulaşıcı hastalığın pasif vektörleri olarak işlev görür, diğer vakalarda bulaşıcı organizmalar gıda yenilmeden önce içinde aktif olarak gelişebilir veya metabolizmadaki zehirli ürünleri gıdanın içine salar (Mottram 1982). Amerika’da her yıl gıda kaynaklı hastalık vakalarının sayısı 6 milyon ile 81 milyon arasında değişir ve 9,000 bin civarında ölüm meydana gelir (Herringshaw ve ark. 2000). Salgın Kontrol ve Önleme Merkezi’nin en son tahminleri gıda kaynaklı salgınların Birleşmiş Milletler’de her yıl 76 milyon hastalığa, 325.000 hastane vakasına ve 5000 ölüme neden olduğunu göstermektedir. Çoğunlukla 1990’ların sonlarında yürütülen yetişkinler ve çocuklar üzerine çalışmalar, gıda güvenliği bilgisindeki eksiklikleri ve gıda güvenlik bilgisi ile raporlanan gıda kullanımında bile bile risk aldıklarını belirten insanların %10 ile %50 arasında değişmekte olduğunu, buna karşın ev halkının %20 ile %50 si gıda kaynaklı hastalıklarla bağlantılı fiziksel belirtileri yaşadıklarını belirtmiştir (Haapala ve Probort 2004). Gıda kaynaklı hastalıklara neden olan organizmalar kişisel hijyen konusunda dikkatli olunmaz ise taşıyıcının ellerine bulaşabilir (Mottram 1982).

Türkiye’de 1980-1983 yılları arasında besin zehirlenmesinden ölen kişi sayısı 70 kişidir. Zehirlenme nedenleri ise, mantarlar, belirsiz gıda maddeleri, karışık gıdalar, çeşitli yemekler ve süt ve ürünleri olarak tespit edilmiştir (Dağ 1996).

Ülkemizde değişik merkezlerde yapılan çalışmalarda, besin zehirlenmeleri çocukluk yaş grubunda görülen zehirlenmeler içinde ön sıralarda yer almaktadır. Ankara’da yapılan bir

çalışmada besin zehirlenmeleri %22 oranla tüm zehirlenmeler içinde 2. sıradadır (Egemen, Beyazova 1985).

Ocak 1995- Temmuz 1997 tarihleri arasında Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Acil Polikliniği'ne başvuran zehirlenmelerin %23.9'unun besin zehirlenmeleri olduğu görülmüştür ve hastaların %81.8'i ayaktan tedavi edilmiştir (Egemen ve ark. 2001).

Yeme-içme yerlerinin yapı, havalandırma, aydınlatma, gürültü, araç-gereç ve atık maddelerin konumu konularında bazı özelliklere sahip olması gerekir.

Gıda maddelerinin hazırlandığı, depolandığı, üretildiği veya satışa sunulduğu yerlerde yapının sanitasyon kurallarına uygun şekilde inşası, tanzimi, malzeme ile donatılması ve devamlı bir şekilde kontrolü gıdalarla meydana gelen hastalıkların önlenmesinde önemli rol oynar. Bu yerler için gerekli alanın saptanması için, gerekli araçları gruplandırmak, bu araçlarla çalışacak kişi sayısı belirlemek, çalışma alanı dikkate almak gerekir. Zemin ve tezgahlar kolay temizlenebilir nitelikte olmalıdır .Servis alanının büyüklüğü; kullanılan yiyecek tipine, hazırlama yöntemine ve servis yapılacak kişi sayısına göre belirlenmeli. Masa başına 1,5-2 m² alan ideal bir alandır. Servis yapılan yerler havadar ve aydınlık olmalı, yeterli sayıda ve büyüklükte pencere bulunmalıdır. Kapılar rahatça girip çıkılacak genişlikte olmalıdır .Çalışanlar için ayrı tuvalet ve el yıkama yeri olmalı, sıhhi şartlara uygun olarak devamlı olarak temiz tutulmalıdır. El kurulama için kurulama cihazı veya kâğıt havlu bulunmalıdır (Erel 1975).

İnsanların salgı maddeleri ile aksırık, öksürük ve konuşurken ağızdan çıkan damlacıklarla kapalı yerlerin havasına karışan, yayılan mikroplar, ortamın ısisinin ve nem miktarının elverişli olduğu durumlarda uzun zaman canlılıklarının devam ettirirler ve sağlık tehlikesi oluştururlar. Pek çok insanın bulunduğu kapalı yerlerde havalandırma araçlarının yetersiz veya hiç olmaması, pencerelerin az ve küçük olması gibi nedenlerle birlikte ortamdaki mikroplar artmakta ve ortamın havası sağlık için elverişsiz hale gelmektedir (Yumuturuğ ve Sungur 1980).

Yeme-içme yerlerinin her tarafının yeter derecede aydınlatılmış olması aranılacak sağlık şartlarından biridir. En ideal aydınlatma gün ışığı ile sağlanır. Güneş ışığının mikropları öldürme etkisi vardır. Güneş ışığının olmadığı zamanlarda ve güneş ışığı görmeyen mekanlarda yapay ışıktan yararlanılmalıdır. Ancak, sağlık için yapay ışığın yeterli olması gerekmektedir (Yumuturuğ ve Sungur 1980).

Bir binanın gün ışığından faydalanma ve aydınlanma kapasitesi pencerelerin gökyüzünü görmesi ve genişliği ile doğru orantılıdır. Aydınlatmada duvar renklerinin ve duvarların ışığı yansıtabilmesi için düzgün ve pürüzsüz olmasının da etkisi vardır. Beyaz badanalı duvarlar ışığı % 60, sarı renkli duvarlar % 40 ve diğer renkler daha az oranda yansıtırlar. Yeme-içme yerlerinde duvar renk ve dekorları açık renklerden seçilmelidir (Yumuturuğ 1989).

Değişik frekanslardaki seslerin oluşturduğu istenmeyen seslere gürültü denir. Toplu bulunan yerlerde sesin gürültü halini alması hem personeli, hem de müşterileri rahatsız eder. Gürültü duymayı engellediği gibi, insanlarda sinirlilik ve huzursuzluk gibi etkiler de yapar (Yumuturuğ 1989).

Yeme-içme yerlerinde kullanılan araç ve gereçlerin yapısı, kullanılışı ve temizliği sağlık açısından büyük önem taşımaktadır. Tabak, bardak ve kap gibi araçların çatlak kırık ve aşınmış olmaları, mutfak aletlerinin iyi temizlenmemesi gibi nedenlerden dolayı alet ve araçlar üzerinde kalan gıda maddesi kalıntıları mikropların üremesine neden olur (Erel 1975).

Çöplerin sıhhi şartlara uygun olarak toplanıp tahliye edilmemesi önemli sağlık sorunları oluşturabilir. Açığa bırakılan çöpler hayvanlar tarafından eşinip dağıtılarak çevreyi kirletmeye neden olur (Yumuturuğ 1989).

Yeme-içme yerlerinde sanitasyon; gıda maddelerinin yenilip içilmesi ile meydana gelen bulaşıcı hastalıklar ve zehirlenmelerin önüne geçilmesinin yanı sıra, gıda maddelerinin hazırlanmasından tüketilmesine kadar geçen her aşamada besinlerin yapısında yer alan vitamin, protein ve diğer besin değerlerinin korunması ve temizlik şartlarına uyulması faaliyetlerinin tümünü kapsar. Sanitasyonunun sağlanabilmesi için yeme-içme yerlerinde; kişisel hijyen, mutfak temizliği, araç-gereç temizliği, gıda maddelerinin saklanması, artık ve atık maddelerin kontrolü önem kazanan hususlardandır (Yumuturuğ 1989).

2.1. Okul Çocuklarının Gelişimi Ve Okul Çağı Döneminde Beslenme

İnsanın gelişmesi, fizyolojik, biyolojik, psikolojik ve sosyal yönleri ile olgunlaşma işleminin bütünüdür. Büyüme boy ve vücut ağırlığı yönünden ölçülebilen artış anlamına gelirken; gelişme, büyüyen bir organizmanın dokularının yapısında biyokimyasal bileşiminde oluşan değişiklikler sonucu olgunlaşması ve biyolojik fonksiyonlarının

farklılaşmasını ifade etmektedir. Büyüme ve gelişme, embriyo devrinden fiziksel olgunluğa kadar, çocuğu dinamik olarak etkileyen genetik yapı, hormonlar, çevresel koşullar, sosyo-ekonomik durum, kültür ve gelenekler gibi çeşitli faktörlerin etkisinden oluşan karmaşık bir süreçtir (Bilir 1984; Ülgen ve Fidan 1984).

Bu faktörlerden en önemlilerinden biri olan beslenme; büyüme, gelişme, sağlıklı ve verimli olarak uzun süre yaşamak için gerekli olan enerji ve besin öğelerinin her birini yeterli miktarda sağlayacak olan besinleri alma ve vücutta kullanmadır (Baysal 1996).

Bireylerin fiziksel yapısının, fizyolojik faaliyetlerinin, başarı durumlarının, ruhsal yapılarının sağlıklı gelişimi için yeterli ve dengeli beslenmeye ihtiyaç vardır. Özellikle toplumun çekirdeğini oluşturan ve büyüme-gelişme süreci içinde olan, beslenme yetersizliklerinden en çok etkilenen, zarar gören gruplar olan çocuk ve adölesanların beslenmelerine çok fazla önem verilmelidir. Zira ülke nüfusunun büyük çoğunluğunu oluşturan çocuk ve gençlerin yeterli ve dengeli beslenmiş olmaları, onların gelecekte sağlıklı ve üretken bireyler olması için ön koşuldur (Onur 1983).

Okul çağı 7-12 yaş arasını, adölesan çağı 12-18 yaş arasını kapsamaktadır (Küçükkömürler ve ark. 2003). 1970’li yıllarda başlayıp daha sonraki yıllarda kapsamı genişletilerek uygulamaya geçen ve 1997 yılında 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 9. maddesinde yapılan değişiklikle zorunlu eğitim sekiz yıl olmuş (Açıkgöz ve ark. 2001), böylece ilköğretime devam eden öğrencilerin yaş grubu 7-15 olarak belirlenmiş ve adölesanların ilk dönemi de bu yaş grubuna dahil edilmiştir.

Çocuk okulla birlikte bağımlılıktan bağımsızlığa, bencil davranıştan işbirliğine doğru gelişir. Yetenekleri yalından karmaşığa, genelden özele doğru ilerleme gösterir. Davranışları, tutarsızlıktan tutarlılığa doğru gelişir. Ölçsüz duygusal tepkilerden daha dengeli tepkilere doğru adımlar atar, geliştikçe dürtü ve eğilimlerini dizginleyerek çevre gerçeklerine göre davranmayı öğrenir, somut düşünme yerine soyut ve mantıklı düşünmeye yönelir. Oyundan öğrenmeye ve yaratıcılığa geçer. Ana, baba ve kardeş ilişkisinden toplumsal ilişkilere geçerek çevresini genişletir (Yörükoğlu 1986).

Okul çağındaki çocuklarda gıda seçiminde ailenin etkisi azalırken, çevrenin etkisi önem kazanmaya başlar. Çocuğun okul hayatına başlaması ile birlikte, dış çevre ile iletişim kurma, para harcama , kendi başına gıda seçime ve satın alma olayları başlar. Çocuğun parasını harcamada medya, reklamlar, arkadaş çevresi ve aile etkili olur (Küçükkömürler ve

ark. 2003). Okul arkadaşları, reklamların yanı sıra çocuğun devam ettiği olduğu okulun yarım yada tam gün eğitim veren bir okul olması da beslenmeyi etkileyebilmektedir (Ersoy 1989).

İlkokul yılları hızlı bir büyümenin başladığı ve çocuğun toplum yaşayışına ilk kez bilinçli olarak girdiği bir zaman dilimidir. Beraber olduğu insanların davranışları, arkadaşlarıyla olan fiziksel ve duygusal yakınlaşması, ilk kez karşılaştığı okul kuralları, çocuğun kişiliğinin şekillenmesinde, gelişmesinde ve başarısında etkili olmaktadır. Sağlıklı büyümede bu belirtilen etmenler kadar önemli olan diğer bir hususta, çocuğun beslenme şekli ve bu zaman dilimi içinde kazanmış olduğu beslenme alışkanlıklarıdır (Güneyli 1984).

Beslenme bozukluğu, çocuğun öğrenme ve okul yaşantısını sürdürebilmesini güçleştirir. Zayıf sağlıksız bir gövdeyle okula gelen çocuk pek az bilgi öğrenebilir, zihinsel yetenekleri de geri kalır. Kuşkusuz beslenme sorunlarında, ailenin ekonomik olanağı, aile ilgisizliği, bilgisizliği, kötü beslenme alışkanlığı ve barsak parazitleri etkilidir (Köksal 1984).

Okul çağında olan çocuklar sürekli bir büyüme ve gelişme süreci içindedir. Bu dönemde enerji harcaması vücut ölçüsünün birimi başına yetişkinlerden fazladır (Baysal 1989). 7-12 Yaş arası, günlük enerji gereksinimi 1800-2300 kkal, 12-15 yaş arası günlük enerji gereksinimi erkeklerde 2500 kkal, kızlarda 2200 kkal'dir (Küçükkömürler ve ark. 2003).

Ayrıca, yeni dokuların yapımı daha fazla miktarda protein, mineral ve vitamin gerektirmektedir. Tüm enerji ve besin öğeleri, gereksinimlerinin karşılanabilmesi için de çocukların tüketmeleri gereken besinler iyi kaliteli ve yeterli miktarda olmalıdır (Baysal 1989).

Okul çağı çocuğunda gıdaya karşı ilgi çok azdır. Bu çağda olan çocuklar bazı gıdaları reddedebilirler. Adölesan dönemine ulaşan gencin yeme alışkanlıkları değişir. Sosyal yaşama katılır. Kendisi satın alır, kendine yemek hazırlamaya başlar, dışarıda daha çok yemek yemeğe başlar (Küçükkömürler ve ark. 2003).

Adölesan çağı, bireyin yetişkinliğe geçişteki en önemli büyüme ve gelişme dönemlerinden biridir. Türkiye'de adölesan çağı ortalama olarak kızlarda 12, erkeklerde 14 yaşında başlamaktadır (Onur 1983). Bu dönemde kazanılan yanlış alışkanlıklar bireyin sağlığını yaşamı boyunca etkileyebilir. Bu çağdaki hızlı büyüme ve gelişme, bazal metabolizma hızındaki ve fiziksel faaliyetlerdeki artış, enerji ve dolayısıyla besin

gereksinimini arttırır. Besin gereksinimi öncelikle iştah artışı şeklinde kendini gösterir ve adölesan öğün aralarında ilave besin tüketmek ister (Baysal 1996). Bu tüketimin evde iyi hazırlanmış, besleyici değeri yüksek olan sandviçler, süt, ayran, yoğurt gibi besinlerle karşılanması istenir. Ancak bu, günümüz yaşam koşullarında genellikle imkansız olur ve besin gereksiniminin karşılanmasında çeşitli sorunlar ortaya çıkabilir. Bu sorunların bir bölümü adölesanın yaşam biçimiyle, bir bölümü ise yeterli beslenme biçiminin olmaması sonucu kazanılan hatalı alışkanlıklarla ilgilidir (Baysal 1993).

Adölesanın ilk dönemlerinde öğün atlama ve ev dışında yemek yeme fazlaştırmaktadır. Çoğunlukla düzenli olarak yenilen tek öğün akşam yemeğidir. Kızların öğün atlaması erkeklerden daha fazladır. Bu durum kızların zayıflama ve incelme eğiliminden kaynaklanmaktadır. Sabah kahvaltısı genellikle atlanır veya ihmal edilir. Adölesanlar hazır gıdalardan çok fazla etkilenmektedir (Küçükkömürler ve ark. 2003).

Okul çocukları için beslenme programının iki amacı vardır. 1- Öğrenme çağındaki olan çocuğa, temel beslenme bilgilerini ve beslenme ile sağlık alanındaki ilişkileri öğretmek ve sağlıklı olabilmek için yeterli ve dengeli beslenme alışkanlığı kazandırmak, 2- Eldeki olanakları en iyi şekilde kullanarak okul çocuğunun yeterli ve dengeli beslenmesini sağlamaktır. Bu amaçlara ulaşmak için yapılacaklardan biri de; okul kantinlerini sürekli denetlemek, besin değeri yüksek besin ve içeceklerin satılmasını sağlamaktır (Baysal 1996).

2.2. Okul Kantin Uygulamaları

Bir toplumun kalkınması için gerekli olan insan gücünün örgün olarak eğitimi okul ortamında yapılmaktadır. İlköğretim, örgün eğitimin ilk ve en önemli kademesi olmakla birlikte, üst eğitim kademelerinin temelini oluşturması nedeniyle çok önemli bir yere sahiptir (Gültekin 1997). Okullardan, dolayısıyla eğitim-öğretim faaliyetlerinden istenen, beklenen zaman içerisinde ulusal ve evrensel şartlarda ortaya çıkan gelişme ve değişmelere bağlı olarak bu değişmeye kendini uydurmasıdır. Bu tür gelişmeyi gerçekleştirmede ilk adım olması nedeniyle ilköğretim okulları çok önemlidir (Bayram 1998). Geçmişten günümüze kadar toplumda sosyal, ekonomik, politik ve kültürel bakımlardan meydana gelen gelişme, değişme ve yenileşmeler o kadar çoğalmıştır ki, bu değerleri bireylerin kendiliğinden alması mümkün değildir. Topluma katılan bireye de bu tür değerleri vermek gerektiğine göre, değerlerin

veriliŖi geliŖi güzel biçimde değil, planlı, programlı olmalıdır. Bunların da planlı, programlı halde örgün olarak verildiği yerler okullardır (Koçak 1993).

Günümüzde Milli Eğitimin en önemli sorunlarından birisi, okul binası sorunudur. Bina veya eğitsel birimlerin yetersizliğinden eğitimde hedeflenen verime ulaŖılamamakta; alternatif çözüm yolları, yeterli ve gereği kadar geliŖtirilememektedir (TekiŖık 1992).

Eğitimde, eğitim- ğretim hizmetinden faydalanan  ğrenci sayısını arttırma hedefi, niteliği sürdürme amacını g lgelemiŖ bulunmaktadır. Niteliği arttırmak için ivedilikle bütçedeki eğitim payını arttırmak, mevcut kaynaklardan yararlanma düzeyini yükseltmek gerekmektedir. Varılan sonuçlar ıŖıėında öngörülen yeni strateji,  ğrenci niteliğini yükseltmek ve sistemin seçiciliğini yaygınlaŖtırmak gibi iki temel politika geliŖtirmektir. Bunların uygulanabilmesi için de; mevcut kaynaklardan yani insan gücü ve okulun fiziki birimlerinden daha iyi yararlanma, verimi arttırma yoluyla tasarruf sağlama, genel bütçede eğitim yatırım payını arttırma ve bütçe dıŖı kaynaklar araŖtırılmalıdır (Bursalıoğlu 1988).

Okullarımızın %29.1'inde kantin/kooperatifin olmadığı saptanmıŖtır. Bu okulların %81.3'ünün öğrencileri ihtiyaçlarını çevredeki bakkallardan karŖıarken, %18.7'sinin  ğrencilerinin hiçbir yerden ihtiyaını karŖılamadıėı anlaŖılmaktadır. Kantini olan okullardan %76.7'sinde kullanılan masa, sandalye, tabure, tezgah vb. araçların ilköğretim öğrencilerine göre deėiŖik ölçülerde olmadığı anlaŖılmaktadır. Kantin/kooperatifin çoğunluğu merdiven altı ya da giriŖte, küçük yerlerde olduğu anlaŖılmıŖtır. Genel olarak kantin/kooperatiflerin %22.3' nde ergonomik açıdan belirtilen deėiŖkenler açısından yetersizken, en fazla yetersizliklerin mekan kullanımı, kullanılan araç-gereçler ve havalandırma olduğu saptanmıŖtır. Kantin/kooperatiflerde yeterli olan özellikler ise, ısı, ıŖık ve temizlik olarak sıralanmıŖtır (Gök 1999).

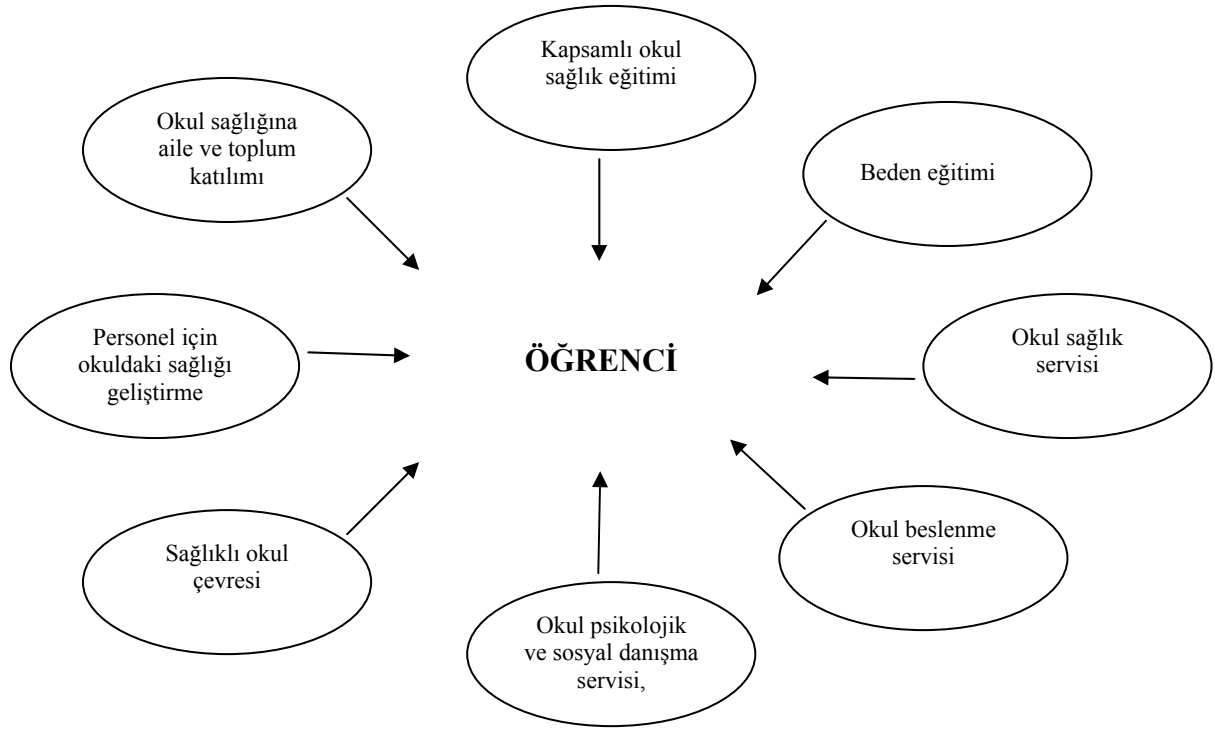
Kantin: Daha ziyade hazır yiyecek ve içecek maddelerinin satıldığı büfe, yemekhane, bakkal gibi yerlere verilen ad olarak tarif edilebileceği gibi, "Fabrika, okul, kıŖla gibi yerlerde, yalnızca o kurumda bulunan kimseler için yiyecek, içecek maddeleriyle günlük gereksinimleri karŖılayacak Ŗeylerin satıldığı yer" olarak da tanımlanması mümkündür (Anonim, 1991).

Sağlıklı yeme alışkanlıklarının geliŖmesinde kafeterya ortamı göz ardı edilmemelidir. Kafeterya, ocukların gerçek gıdalarla tecrübe edebileceği besin değerinin paylaŖıldıėı ideal bir yerdir. Okul kafeteryasının yeme modelini etkileme, gerekli besini sağlama ve besinler konusunda bilgi verme konusunda eŖsiz bir konumu vardır. İlkokul çocukları dünyayı

anlamak için soyut kavramlar yerine somut tecrübeleri kullanırlar ve bir kafeterya çocuğun yediği gıdaların sağlığını nasıl etkilediği konusunda sonuçlar çıkarması için ortam sağlar. İlkokul çocuklarının süt içme davranışlarını etkileyen kafeterya faktörleri ile ilgili yapılan bir araştırmada, çocukların alışkanlıkları ve paylaşılan hikayeler çocukların süt içme davranışının itici gücü olarak belirtilmiştir. Kafeterya kuralları süt içme davranışını etkileyen çevresel faktörlerdendir. Kafeterya kuralları aynı zamanda sosyal etkileşim için sınırları belirler ve böylece ortak tecrübeleri etkiler (Connors ve ark. 2001).

Aşırı kilo alımı ve hareketsizlik, çocuk yaştaki kilo alımı ve obezite oranının artmasında etkili faktörlerdir. 6 ila 17 yaş arasındaki aşırı kilolu ve obez gençlerin varlığı geçen 30 yıl sürecince iki katın üzerine çıktığı vurgulanmıştır. Bugünün gençleri arasında yaygın olan kötü diyet uygulamalarının ve hareketsizliğin varlığı erken müdahaleyi gerektirir. Çoğu genç insan zamanının büyük bölümünü okulda geçirdiği için onların sağlıklı yemek yeme ve fiziksel aktivite ile ilişkilendirilmeleri ve sağlıklı diyet ve fiziksel aktivite mesajlarının pekiştirilmesi için pek çok fırsat sağlanabilir. Sağlıklı yemek yeme alışkanlığını teşvik eden ve çocukların kilo alımı ve obezitenin azaltılmasını sağlayacak beslenmeye ilişkin eylemleri desteklemenin etkin bir yolu, bir Koordineli Okul Sağlık Programı (KOSP) uygulamaktan geçer. Bir Koordineli Okul Sağlık Programı, entegre ve kapsamlı bir şekilde sağlık eğitimi, hastalık önleme, sağlığı geliştirme ve sosyal hizmetlere ulaşımı birleştirir. Yalnızca öğrencilerin sağlık bilgisini artırmakla kalmaz, aynı zamanda olumlu sağlık yaklaşımlarını teşvik eder ve sağlıklı davranışları geliştirme ve sürdürme için gerekli olumlu sağlık kararları almak için gereken becerilerle öğrencileri donatır (Gross 2004).

Koordineli Okul Sağlık Programının sekiz bileşeni, şekilde tasvir edilmektedir. Her bir bileşen farklı yollarla beslenme eğitimi ve sağlık konusuna katkı sağlar ve modelin diğer bileşenleri ile entegre edilmiştir. Aşırı kilolu ve obez gençlerle ilgilenen bir Koordineli Okul Sağlık Programı yaklaşımı aşağıdaki stratejileri kapsar.

Şekil 1. Koordineli Okul Sağlık Programının Sekiz Bileşeni. Genç ve Okul Sağlığı Bölümü Hastalık Kontrolü ve Önleme Merkezi'nin izni ile yayınlanmıştır (Gross 2004).

- Okul sağlık servisleri sertifikalı bir okul hemşiresi tarafından koordine edilir ve önleyici sağlık hizmetleri, eğitim, acil bakım, danışmanlık, akut ve kronik sağlık koşullarının yönetimini sağlar. Diyet uzmanları kilo yönetimi ve obezite programları için politika geliştirme konusunda bu servislerdeki bireylere yardımcı olabilirler ve sınıf öğretmenleri ile işbirliği içinde beslenme eğitimi programı oluşturabilirler.
- Kapsamlı okul sağlık eğitimi, anaokulu öncesinden 12. sınıfa kadar sağlık bilgisini artırma, olumlu sağlık yaklaşımını destekleme ve sağlıklı bir yaşam tarzının benimsenmesi için gerekli becerileri geliştirme konularında talimatlar oluşturur.
- Sağlıklı bir okul çevresi, sağlık ve öğrenmeyi artırmak için güvenli ve destekleyici bir çevre sağlamak amacıyla okulun fiziki, duygusal ve sosyal havasını ele alabilir.
- Okul beslenme servisleri besleyici, karşılanabilir ve cazip yemekleri entegre edebilirler.

- Okul psikolojik ve sosyal danışma servisi, problemlerin önüne geçme veya başa çıkma ve sağlık ve öğrenmeye destek olma amacıyla bireylerin, grupların ve ailelerin bilişsel, duygusal, davranışsal ve sosyal ihtiyaçlarına odaklanan okul ortamı faaliyetlerine entegre olurlar.
- Diyet uzmanları sağlıklı yemek yeme davranışını uygulamak isteyen ailelere teşvik ve destek sağlayabilir.
- Beden eğitimi, temel hareket becerisini, sportif becerileri ve fiziksel kondisyonu geliştirmek ve fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal yetileri geliştirmek için planlı ve düzenli talimatlar sağlar.
- Okulda personelin sağlığını iyileştirme, sağlık ve iyi olma durumunu geliştirme ve sürdürme için düşünülen okuldaki öğretmenler ve personel için değerlendirme, eğitim ve kondisyon faaliyetlerini kapsar.
- Aile ve toplumun okul sağlığına katılımı, çocukların, gençlerin ve ailelerin sağlıklı gelişimi ile uğraşan uzmanlık ve kaynakları paylaşmak maksimum düzeye çıkarmak için düşünülen okul, aile, toplum grupları arasında ortaklığı geliştirmekten oluşur. (Gross 2004).

1985 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı tarafından, Sağlık Eğitim Başkanlığınca sağlık eğitim merkezlerinde yürütülen okul sağlığı hizmetlerinin daha etkili, verimli ve birbirine benzer tarzda yürütülmesini kolaylaştırmak amacıyla Okul Sağlığı Eğitimi ve Uygulama Rehberi Hazırlanmıştır. Bu rehberde ilkokul çocuklarına verilecek sağlık eğitimi konuları içinde; sağlıklı beslenme, kişisel hijyen ve hastalıklardan korunma ilk üç maddeyi oluşturmaktadır (Güçhan, 1992).

Günümüzde okul sağlığı hizmetlerinin, kamu sağlığı hizmetlerinin bir bölümü olarak ele alınması ve çocuk sağlığı hizmetlerinin bir devamı olarak yürütülmesi eğilimi güçlenmiştir (Tunca, 1971).

Yapılan araştırmalar okullarda verilen sağlık eğitimi, çocukların vücutlarının büyümesinden anlaşılabileceği gibi, hem sağlık uygulamalarını hem de sağlığın kendisini geliştirebildiğini göstermiştir. 20 aylık bir devre boyunca, makul derecede sıkı bir sağlık eğitimi programının etkisi altına alınan 273 çocuğun büyüme kayıtları, daha önce verilerin

ötesinde sağlık yönünden hiçbir özel eğitim görmeden her zamanki okul programına devam eden 202 çocuktan ibaret bir kontrol grubuyla birlikte dikkatli ve doğru bir şekilde tutulmuştur. Sonuç olarak sağlık eğitimi gören çocuklarda, hem boy hem de ağırlıktaki artış oranının kontrol grubundakilere göre, ölçü bakımından daha büyük olduğu ve önemli bir anlam taşıdığı görülmüştür (Tunca, 1971).

Okul sağlık eğitimi ve uygulamasının temel amacı, okul çağı çocukların sağlanabilen en üst düzey bedensel, ruhsal ve sosyal sağlığa kavuşmalarını sağlamak ve sürdürmek, sağlıklı davranış geliştirmesini mümkün kılmak böylece çocukların dolayısıyla toplumun sağlık düzeyini yükseltmek hedeflidir (Yörükoğlu, 1986).

Okul, gelecek kuşakların toplumlarını oluşturacak ve daha sonraki yıllarda topluma hizmet verecek çocukları bünyesinde toplayan ve onları yetiştiren bir kuruluştur. Geleceğin güvencesi olan çocukların bedensel, akılsal, ruhsal ve toplumsal gelişimlerini sağlıklı sürdürebilmelerini sağlamak; mutlu, sağlıklı, çalışkan ve sorumluluk sahibi bir toplumun geleceğini güvence altına almak demektir (Yörükoğlu, 1986).

5072 sayılı kanun ile Dernek ve Vakıfların kamu kurum ve kuruluşlarının ismini alamayacakları, bu kurum ve kuruluşların hizmet binalarında faaliyet gösteremeyecekleri ve bu kuruluşlara ait araç ve gereçleri kullanamayacakları hüküm altına alındığından Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okul ve kurumlardaki büfe, kantin ve çay ocaklarının Milli Eğitim Vakfına kiralanması uygulaması sona ermiştir (Anonim 2004a).

Maliye Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan 15.03.2004 tarihli protokol uyarınca mülkiyeti hazineye ait olup Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okul ve kurumlardaki kantin, büfe, yemekhane, çay ocağı, açık alan, salon vb. yerler okul aile birlikleri tarafından işletilecek veya bunlar tarafından kiraya verilmek suretiyle işlettirilecektir. Okul aile birliğinin talebi üzerine okulun bulunduğu yerdeki defterdarlık veya mal müdürlüğü Devlet İhale Kanununa göre pazarlık usulü ile kiralama işlemini gerçekleştirecektir. Uyulacak esas ve usuller 16.03.2004 tarih ve 277 sayılı Milli Emlak Genel Tebliği ile açıklanmıştır (Anonim 2004b).

Okul aile birlikleri kiraladıkları büfe, kantin, salon, çay ocağı, açık alan vb. yerleri kendileri işletebilecekleri gibi üçüncü kişilere kiraya da verebileceklerdir. Söz konusu yerlerin okul aile birliklerince işletilmesi halinde elde edilen gayri safi hasılatın % 1'i, üçüncü kişilere kiraya verilmesi durumunda ise okul aile birliğince elde edilecek olan gayri safi gelirin % 3'ü

hazine payı olarak ilgili defterdarlık veya mal müdürlüğüne ödenecektir. Tarafların uyacağı esas ve usuller “Okullarda bulunan kantin, açık alan, salon ve benzeri yerlerin işletme (kiralama) sözleşmesi (EK-1) ile açıklanmıştır.

Hazine payı ödendikten sonra kalan tutar ise okulun eğitim ve öğretim faaliyetlerinin daha iyi yürütülebilmesi için gerekli harcamaları karşılamak için kullanılabilir. Süresinde ödenmeyen hazine payı aylık % 4 gecikme zammı hesaplanarak tahsil edilecek olup hazine payının ödenmesinden okul yöneticileri ve okul aile birliklerinin yönetim kurulu başkan ve üyeleri sorumlu olacaktır.

Sayılan yerler okul aile birliklerince işletilsin veya işlettirilsin ödeme kaydedici cihaz (yazar kasa) kullanılması zorunludur. Yazar kasanın teknik sebepler, elektrik kesintisi vb. durumlarda kullanılamaması durumunda fatura veya perakende satış fişi düzenlenecektir. Söz konusu yerleri işleten okul aile birliği veya üçüncü kişilerin vergi kanunları gereğince kaçakçılık sayılan fiilleri (sahte fatura düzenleme veya kullanma, defter kayıtlarını tahrif etme vb.) işledikleri kesinleştiği takdirde kira sözleşmesi fesh edilecektir.

Okul aile birliklerince işletilen veya işlettirilen yerlerde istihdam edilecek kişilerin, alanlarında mesleki ve teknik orta öğretim diploması, serfika ile kurs bitirme, kalfalık, ustalık ve işyeri açma belgelerinden birisine sahip olması gerekmektedir. İşletme hakkı verilen yerler genişletilemeyecek ve kiralama amacı dışında kullanılamayacaktır. Okul ve kurumlarda bulunan ve yukarıda saymış olduğumuz yerlerin okul aile birliklerince işletilmesi talep edilmez ise bu yerler ilgili mal müdürlüğü veya defterdarlık tarafından kiraya verilecek ve kira geliri genel bütçeye gelir kaydedilecektir.

Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık İşleri Dairesi başkanlığı’nın Okul Kantinleri Denetimi ile ilgili olarak yayımladığı, 16.09.1988 tarih ve 7409 sayılı Genelgesi ekindeki “Okul Kantinleri Denetim Formu” ile getirilen yükümlülükler uyarınca, Sözleşme örneği, kantinde öğrencilerin görebileceği uygun bir yerde ilan edilecektir. Sözleşme ile getirilen yükümlülüklerin takip ve kontrolü, okul veya eğitim kurumu müdürü tarafından yapılacaktır (Anonim 2001).

2.3. Konuyla İlgili Araştırmalar

Ülkemizde ilkokul çocuklarının beslenme ve büyüme durumunu saptamak amacıyla ilk araştırma, Thomson ve arkadaşları tarafından (1962) , yurdumuzun beş ayrı coğrafi bölgesinde toplam 3288 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Bu araştırmada klinik muayeneden geçirilen öğrencilerde yetersiz ve dengesiz beslenmenin sebep olduğu belirtilere rastlanmıştır. Ayrıca çocukların tercih ettiği yiyecekler, ailelerin beslenme ve yemek yeme tarzları, beslenme adetleri, ilkokulun bulunduğu bölgenin yiyecek kaynakları ile bunların üretimi ve sağlanma yolları, bölgenin hastalıkları ve çevre sanitasyonu konularında bilgi toplanmasına çalışılmıştır. Araştırma sonuçları beslenme sorununun, ilkokul çağındaki çocuklar için coğrafi bölgelere göre farklılıklar gösterdiğini, sorunların değişik olduğunu göstermiştir. Araştırma sırasında boyları ve ağırlıkları ölçülen 500 ilkokul çocuğundan elde edilen değerler, aynı yaşta bulunan gelişmiş ülke çocuklarıyla karşılaştırıldığında ülkemizdeki gelişmenin düşük ve yetersiz olduğu görülmüştür.

Pekcan (1982) çalışmasında, yetersiz ve dengesiz beslenmenin, öğrencilerin dikkat sürelerini kısalttığı, algılamalarının azaldığı, öğrenmede güçlük çektikleri vurgulamıştır

Pekcan (1983) çalışmasında, süt ve yoğurdun tüketim düzeylerinin çok yetersiz düzeyde olduğunu, özellikle gecekondlu ilkokullarında süt ve yoğurt tüketiminin daha düşük olduğunu saptamıştır.

Babadağ'ın (1984) yaptığı çalışmada, özellikle kahvaltının bireyin günlük enerji gereksiniminin $\frac{1}{4}$ gibi önemli bir oranını karşılayabileceği ve yeterli beslenmeye esas olacak şekilde besin gruplarını içermesi gerekli olduğu için kahvaltıda tüketilecek besin gruplarının bilinçli bir şekilde alınmasının beslenme açısından önemli olduğunu belirtmektedir.

Güneyli (1984) araştırmasında, farklı sosyo-ekonomik düzeydeki semtlerdeki ilkokul çocuklarının beslenme durumlarını karşılaştırmıştır. Günlük öğün sayısının sosyo-ekonomik düzeye paralel olarak arttığı bulunmuştur. Öğrencilerin %20.6'sının düzensiz kahvaltı yaptığı, %54.2'sinin canı istemediği için, %33.9'unun okula geç kaldığı için kahvaltı yapmadığı belirtilmiştir. Öğle yemeğini düzensiz yiyen öğrenci oranı %39 olarak saptanmıştır. Öğün aralarında ek olarak tahıl ürünleri ve meyvenin tüketildiği bulunmuştur. Öğrencilerin %58.7'si bazen harçlık aldığını belirtmiştir. Harçlıklarını genellikle günlük, haftalık veya bittikçe aldıkları saptanmıştır. Öğrencilerin %45.7'sinin harçlıklarını biriktirdikleri ve

%29.6'sının harçlıklarını yiyecek almakta kullandıkları bulunmuştur. Çocuklar okul çıkışında en çok simit aldıklarını belirtmişlerdir.

Birer ve Ersoy (1987), kahvaltı yapmanın öğrenme aktivitelerinin sürekliliğini arttırdığını bildirmişlerdir.

Çakır (1987) araştırmasında, iyi beslenmenin öğrenci başarısını olumlu yönde etkilediğini (%87) belirtmiştir. Aynı çalışmada öğrencilere verilen harçlığın az olması veya yeterli olmamasının öğrenci başarısını olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır.

Küçükkömürler ve Birer (1987) araştırmalarında, gelir düzeyinin, ailenin yiyeceğe ayırdığı para oranını etkilediğini; yüksek gelire sahip ailelerin, gelirlerinin %20,3'ünü, orta gelire sahip ailelerin, gelirlerinin %41,8'ini, düşük gelire sahip ailelerin, gelirlerinin %51,2'sini beslenmeye ayırdıklarını; gelir seviyesi yükseldikçe beslenmeye ayrılan para oranının azaldığını saptamışlardır. Aynı çalışmada, gelir düzeyi azaldıkça süt ürünlerinin satın alınmasında da azalmakta olduğu vurgulanmıştır.

Akman ve arkadaşları (1988) yapmış oldukları çalışmada, düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim öğrencilerinden %70.2'sinin yetersiz düzeyde kalsiyum tükettiğini, yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim öğrencilerinin %32.7'sinin yetersiz kalsiyum tükettiğini saptamışlardır.

Ersoy (1989) çocukların yiyecek seçiminde reklamlardan etkilenme durumları üzerine yapmış olduğu çalışmada, çocukların %72'sinin televizyonda yayınlanan yiyecek ve içecek reklamlarını beğendiğini, reklamı yapılan ürünler içerisinde en çok çikolata ve kolalı içecek reklamlarını beğendikleri saptanmıştır. Reklamı yapılan yiyecek ve içecekler içinden, çocukların %85.4'ünün bisküvi ve %71.4'ünün çikolatayı canı istediği zaman ve ilk fırsatta tükettiği bulunmuştur. Öğrencilerin harçlıklarıyla en çok kolalı içecek ve bisküvi satın aldıkları bulunmuştur. Çocukların televizyonda yayınlanan yiyecek ve içecekleri tüketmelerinde ailelerin ayda yiyeceğe ayırdıkları para miktarı, okulda gördükleri beslenme eğitimleri, öğretmen ve ailelerin bu ürünleri almamaları konusunda uyarıda bulunmalarının etkili olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca annenin eğitim düzeyi arttıkça bu ürünleri çocuklarına alma eğilimlerinin de arttığı saptanmıştır.

Şimşek (1991) araştırmasında, öğrencilerin %1.5'inin sabah kahvaltısını hiç yapmadığı, %5.5'inin ise öğle yemeğini hiç yemediğini saptamıştır. Öğle yemeği yiyen

öğrencilerin, %61.3'ü evde, %31.7'si okul kantininde öğle yemeğini yediği saptanmıştır. Öğrencilerin %39.7'sinin öğün aralarında yiyecek ve içecek tükettikleri görülmüştür. Öğrencilerin reklamlardan etkilenme durumları saptanmıştır. Öğrencilerin %34.4'ü reklamlardan hiç etkilenmediğini, %50.3'ü bazen etkilendiğini belirtmiştir. Aynı araştırmada, öğrencilerin %58.5'inin bazen, %29.9'unu her zaman harçlık aldığı saptanmıştır.

Çocuklar okula gidip gelme zamanlarını iyi ayarlayamadıkları için özellikle sabah okula gidenler geç kalma korku ve heyecanı ile veya ihmal yüzünden genelde sabah kahvaltısı yapmamaktadırlar. Güne istekli başlamada, aktiviteyi elverişli bir şekilde sürdürmede ve öğrenme üzerinde sabah kahvaltı yapılmasının çok önemli rolünün olduğu bilinmektedir (Anonim 1992).

Ev ortamında yemekleri kaçırmak konusunda artan bir eğilim vardır. Bu nedenle muhtemelen çok az sayıda dengeli yemek yenilmektedir. 1981 yılında İngiliz Ulusal Süt Konseyi tarafından yapılan bir çalışma 14 ile 18 yaşındakilerin %20'sinin, daha küçük yaştakilerin yalnızca %8'inin kahvaltıyı kaçırdığını ortaya koymaktadır. Kahvaltıyı kaçırma akşam ve öğle yemeğinden daha fazla besin yetersizliği ile sonuçlanmaktadır. Bu alışkanlıklardan herhangi birini değiştirme yolunda anne baba baskısı büyük ölçüde dirençle karşılanmaktadır (Barasi ve Mottram 1992).

Smith (1993) çalışmasında, performans ve ruh hali üzerinde kahvaltının etkili olduğunu saptamıştır. Kahvaltının hafıza ile ilgili görevler üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Öğle yemeğinin zihinsel performans ve ruh hali üzerinde etkili olduğunu saptanmıştır.

Yetkin (1994) öğrencilerin besin tüketim davranışları üzerinde yaptığı araştırmasında, öğrencilerin %91.1'inin evden okula besin götürmediği saptanmıştır. Aynı araştırmada, öğrencilerin okul kantininden besin satın alma sıklığı araştırılmıştır. Öğrencilerin %62.8'inin hiç besin satın almadığı, %15.3'ünün üç günde sadece 1 defa kantinden besin satın aldığı saptanmıştır. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun okul çevresinde bulunan pastane, büfe ve seyyar satıcılardan besin satın almadığı bulunmuştur.

Aydın (1996) araştırmasında, sabah kahvaltısını ve öğle yemeğini düzenli olarak yemeyen okul çocuklarının oranının düşük sosyoekonomik bölgede, orta ve yüksek sosyoekonomik bölgeye göre daha fazla olduğu saptanmıştır. Yine aynı araştırmaya göre; öğünlerin düzenli olarak yenmemesinin sebepleri; sabah kahvaltısını iştah olmadığı için

yemeyenlerin oranı düşük sosyoekonomik bölgede %46,8, uykudan geç kalktıkları için yemeyenlerin oranı ise orta sosyoekonomik bölgede %72,7 olarak belirtilmiştir. Orta sosyoekonomik düzeydeki bölgelerde öğle yemeği yenilmeme sebepleri, %66,6 oranında hazırlayan kimse olmaması, %68,0 evde öğle yemeği yenmediği sonucu çıkmıştır.

Durusu (1996) çalışmasında, ilkokula devam eden öğrencilerin %58,5'inin üç öğün yemek yediğini, ve öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%95,5) kahvaltı yaptığını belirtmiştir. Aynı araştırmada öğrencilerin beslenme çantasında; meyve, sebze, peynir, börek, yumurta, süt, ayran ve meyve suyu bulunduğu tespit edilmiştir.

Pollitt ve arkadaşları (1998) çalışmalarında, kişinin beyin işlevi ve genel beslenme durumunun kahvaltı ve akşam yemeğinin niteliğine göre farklılık gösterdiğini belirtmişlerdir. Yaşları 9-11 arasında değişen iyi beslenmiş ve beslenme durumu iyi olmayan çocuklarda kahvaltının bilişsel işleve etkisini incelemiştir. Genelde kahvaltı edenlerin testlerden aldıkları puan, etmeyenlerden yüksek bulunmuştur. Aynı araştırmada, kahvaltı atlandığı zaman seçicilikte düşüş olduğu bulunmuştur.

Bağcı ve arkadaşları (1999) 8-14 yaş grubundaki çocukların gıda tüketim sıklıkları ve annelerin çocuklarının gıda tüketim sıklıklarını hangi ölçüde bildiklerini belirlemeye yönelik yapmış oldukları çalışmada, anne ve çocuğun uyumluluk boyutuna bakıldığında, ciklet (%27,5), çikolata (%30,7), bisküvi (%31,7), dondurma (%32,6) gibi çocukların daha çok ev dışında tükettikleri gıdaların uyumluluk boyutlarının evde tükettikleri gıdalardan daha düşük olduğunu belirtmişlerdir. Aynı araştırmada, kolalı içecekleri her gün tüketenlerde, sütün seyrek içilmesinin, kolalı içecekleri haftada bir tüketenlere göre daha fazla olduğunu saptamışlardır.

Baysal (1999) araştırmasında, kahvaltı yapmanın anımsama performansını iyileştirdiğini belirtmiştir. Özellikle beslenme durumu kötü olan çocuklarda, kahvaltı, öğrenme performansını yükseltmekte olduğunu bulmuştur.

Dağ ve Merdol (1999) araştırmalarında, çalışanların %54,3'ünün sağlık kontrollerinin 1-3 ayda bir yapılmakta olduğu, kurum mutfak personeli için geliştirilen hijyen eğitim programının uygulanmasından sonra, çalışanların hijyen bilgi puanlarının yükselmiş olduğu saptanmıştır.

Elmacıoğlu ve arkadaşları (1999) çalışmalarında, mutfak personelinin %31,0'inin yılda en az bir kere sağlık kontrolünden geçmediğini, %41,4'ünün el hijyenine yeterli önemi

vermediği ve %52.2'sinin iş giysilerinin temizliğini yeterli derecede sağlayamadığı belirlenmiştir. Araştırma kapsamındaki mutfaklarda genel olarak hijyen kurallarına uyulduğu ancak personel hijyeni ile tuvalet ve diğer alanlarda yetersizliklerin olduğu saptanmıştır.

Oktar ve Şanlıer (1999), öğrencilerin %41.9'unun bazen kahvaltı yapmadığını; %41.8'inin canı istemediği için, %25.3'ünün de sabah uyanamadığı için kahvaltı yapmadığını saptamışlardır. Kahvaltı yapmayan çocukların %32.3'ü, okul kantininden yiyecek almaktadır ve en çok, simit, bisküvi ve kolalı içecekler tercih edilmektedir. Aynı araştırmada, öğrencilerin %32.3'ünün okul kantininden yiyecek aldığı, %45.6'sının bazen, %13.2'sinin her zaman okul çevresindeki satıcılardan yiyecek aldığı saptanmıştır. Öğrencilerin simidi (51 kişi), bisküviyi (34 kişi), kolalı içecekleri (30 kişi), çikolata-gofreti (27 kişi) her zaman okul kantininden satın aldığı; ancak öğrencilerin süt ve ayranı (29 kişi), peynirli tost veya sandviçi (43 kişi) hiç tüketmedikleri saptanmıştır. Okul çevresinden yiyecek satın almayan öğrencilerin, %58.5'i satılan yiyeceklerin temiz olmadığını, %16.9'u ise harçlığının olmamasını satın alamama sebebi olarak belirtmiştir. Öğrencilerin okul kantininden, simit, bisküvi ve kolalı içecekleri her zaman tükettikleri saptanmıştır.

Şanlıer ve Yaman (1999) çalışmalarında, Anaokulu ve Kreşlerde çalışan personelin %42.2'sinin sağlık kontrolünün yılda bir kez yapıldığını, personelin %52.2'sinin eldiven, %41.1'inin mendil kullanmadığını saptamışlardır. Ayrıca personelin %18.8'inin mutfakta sigara içtiği, %13.3'ünün sağlık koşullarına uygun elbezi, tutaç vb. kullanmadığı saptanmıştır.

Yaşar ve arkadaşları (1999) Ankara'da devlete ait ve özel ilköğretim okullarında eğitim gören çocukların beslenme durumlarına ilişkin 300 çocuk üzerinde bir araştırma yapmıştır. Devlet okullarındaki çocukların (%69.3) ve özel okullara giden çocukların (%84.7) çoğunluğunun öğün atladığı; özel okullarda atlanan öğünlerin daha çok sabah ve akşam öğünleri (sırasıyla %37.8 ve %19.7) olduğu, devlet okullarına giden çocukların ise en çok öğlen öğününü atladığı (%72.1) belirtilmiştir. Devlet ve özel ilköğretim okuluna giden çocukların öğün atlama nedenleri; %67.3 oranında iştahsız olmaları, %63.2 oranında ise okula geç kalmaları olarak belirtilmiştir. Çocukların öğün aralarında tüketmiş oldukları besinler okullara göre farklılık göstermiş; Devlet okullarına giden çocukların %37.4'ü evden beslenme çantalarında getirdikleri besinleri tüketirken, özel okullara giden çocukların %46.8'inin şeker, bisküvi, cips türü besinleri sıklıkla tükettikleri ortaya çıkmıştır. Devlete ait ve özel ilköğretim okullarında eğitim gören çocukların beslenme durumlarına ilişkin yapmış oldukları araştırmalarında, hem evde hem de okulda besinlerin tüketim düzeyi özel ilköğretim

okullarındaki çocuklarda devlet ilköğretim okullarındaki çocuklardan yüksek bulunmuştur. Özel okullarda öğlen yemeğinin verilmesi çocukların beslenmesi açısından olumlu rol oynadığı görülmüştür. Yarım gün eğitim verilen devlet okullarına giden çocuklar, ders başlama ve bitiş saatlerinin uygunsuzluğu nedeniyle genellikle öğle öğünlerini atlamakta olduğu saptanmıştır.

Albayrak (2000) çalışmasında, ilköğretim çağı öğrencilerinin istek ve davranışlarını belirlemede sosyo-kültürel yapılarının belirleyici olduğunu, öğrencilerin büyüdükları, yaşadıkları ve bağlı bulundukları kültür içinde değerleri, tercihleri ve davranışlarının şekillendiğini belirtmiştir.

Eser ve arkadaşları (2000) çalışmalarında, adölesanlarda, kız ve erkeklerde öğün atlama alışkanlığı olduğunu, özellikle sabah kahvaltısını atlandığını (%58.3) saptamışlardır. Öğün aralarında simit-bisküvi-kurabiye, kola, şeker-çikolata-gofret gibi yiyecekler tüketildiğini belirlemişlerdir.

Connors ve arkadaşları (2001), ilkokul çocuklarının süt içme davranışlarını etkileyen kafeterya faktörleri üzerine yapmış oldukları araştırmada, çocukların süt içme davranışlarını, süt tercihi, sağlığa ilişkin inançlar, kafeterya kuralları, süt tadı, ürün paketleri, yetişkin modellemesi ve paylaşılan tecrübelerin etkilediğini belirtmişlerdir. Çocuklardaki süt tüketimindeki genel düşüşü, yeme alışkanlığının, rekabet edebilecek içeceklerin varlığının, beslenme eğitiminin yetersizliğinin ve şartlanmış tercihlerin etkilediğini vurgulamışlardır. Okul kafeteryalarının yeme modelini etkileme, gerekli besini sağlama ve besinler konusunda bilgi verme konusunda eşsiz bir konumu olduğu, ilkokul çocuklarının dünyayı tanımak için somut tecrübelerini kullandıkları ve bir kafeteryanın çocuğun yediği gıdaların sağlığını nasıl etkilediği konusunda sonuçlar çıkardığı bir ortam olduğu belirtilmiştir. Çocukların, kafeterya dışında ailelerinden (anne ve babalarından) süt hakkında bilgi edindikleri vurgulanmıştır.

Küçükkömürler ve Şanlıer (2001) araştırmalarında, ayak-üstü yiyecek satışı yapılan yerlerde görev alan personelin %29.4'ünün (54 kişi) özel kıyafet giymediği, personelin sağlık kontrolü belirli aralıklarla yapılırken portör muayenelerine gereken önemin verilmediği, nezle grip durumunda geri hizmete çekilme oranının düşük olduğu tespit edilmiştir.

Baka (2004) araştırmasında, öğrenci velilerine “çocuğunuzun bir ürünü tercih etmesinde, nelerden etkilendiğini düşünüyorsunuz?” sorusunu yöneltmiştir. Ankete katılan 135 velinin %48'i televizyon reklamları, %19'u arkadaşından etkilenmesi, %19'u ürünün promosyon vermesi, %19'u sadece kendi tercihi yanıtlarını vermiştir.

Gross (2004) yaptığı araştırmada, okul yemek programlarının hem Ulusal Öğle Yemeği Programının, hem de Okul Kahvaltı Programının; akademik, davranışsal, duygusal ve sosyal işlevi geliştirdiğini, bu programların genç insanların diyetlerine önemli bir katkı sağladığını, çünkü katılımcıların, sebze, süt ve süt ürünleri ile et ve diğer protein açısından zengin gıdaları hem öğle yemeğinde hem de 24 saat boyunca tüketmeye meyilli olduklarını ancak öğrencilerin %60'ından daha azının, okul yemeği programlarının avantajlarından faydalandığını vurgulamıştır. Okul kantinleri, kafeler ve satış makinelerindeki rekabetçi gıdaların satışının öğrencinin damak tadı, zaman ve para açısından okul yemekleri ile rekabet ettiği belirtilmiştir. Rekabet eden gıdaların besin yoğunluğu nispeten düşük ve yağ, ilave şeker ve kalorisi yüksek olduğu, öğrencilerin okul yemeklerini minimum besin değerine sahip gıdalar ve içecekler ile değiştirdiği zaman, diyet alımlarının büyüme ve öğrenme için gerekli temel besinler açısından yetersiz olma riskinin ortaya çıktığı ve rekabet eden gıdaların okul yemeğine ek olarak veya büyük miktarlarda satın alınması aşırı tüketim ve kilo alma riski olasılığını doğurduğu araştırmada belirtilmiştir. Aynı araştırmada, okul personeli tarafından gönderilen karmaşık mesajlarla; öğrencilere bir yandan sağlıklı gıda tercihinin değeri öğretilirken diğer taraftan satış makineleri ile düşük besin yoğunluğuna sahip seçenekler ve büyük porsiyonlar sunan a la kart satış mevcut olduğundan, öğrenciler “İyi beslenme yalnızca akademik bir uygulamadır, okul idaresi tarafından desteklenemez ve bu nedenle sağlıkları ve eğitimleri açısından önem taşımaz.” Mesajını aldıkları vurgulanmıştır. Yine yetersiz yemek yeme olanakları ve yetersiz yemek süresi nedeniyle öğrenciler satış makinelerinden, okul kantinlerinden ve kafelerden kolayca ulaşabildikleri daha az besleyici gıdalara yönelmektedirler. Ayrıca öğrencilerin genellikle arkadaşlarıyla satış makinelerinin yanında, kafelerde ve okul kantininde buluşmayı, okul yemeği için uzun sıra bekleyip kalabalık bir yemekhanede yemek yemeye tercih ettikleri belirtilmiştir.

Hendel-Paterson (2004) liselerdeki alkolsüz içecek satış makinelerine karşı anne ve babaların tavrını belirlemek üzere bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda anne ve babaların, alkolsüz içecek satış makineleri sorununu, sağlıklı okul çevresi sorunundan çok çocukların kişisel seçimi olarak gördükleri vurgulanmıştır. Ancak, anne ve babaların çocuklarının okulundaki alkolsüz içecek satış makinesi hakkında, makinelerin sayısı ve yeri, çalışma süresi, mevcut içecek türleri veya okulun alkolsüz içecek şirketi ile bir sözleşmesi olup olmadığı gibi pek çok önemli detay konusunda bilinçsiz olduğu ortaya çıkmıştır. Tartışılan ana tema öğrencilerin tercihi olmuştur. Tüm gruplar okulu çocukların karar verme ve kendilerine bakmak için daha fazla sorumluluk alma konularında daha özgür oldukları

uygun bir süre olarak görmekte oldukları saptanmıştır. İçecek tercihi yapmak gençlerin sorumluluk almasının bir yolu olarak söylenmiştir. Ancak, anne ve babalar okul çevresinin kendilerinin evde vermeye çalıştığı sağlık mesajlarını yansıtmaması konusunda duydukları hayal kırıklığını da açıklamışlardır. Bazı anne/babalar, eğer alkolsüz içeceklerin okulda bulunmazsa, çocukların bunları okuldan önce bir marketten satın alacağını vurgulamıştır. Ama yinede çoğu aile makinelerin ulaşılabilirliği konusunda okulun sınırlandırmalarını desteklemektedir. Veliler, öğrencilerin alkolsüz içeceklere ulaşılma süresinin sınırlandırılmasını ve satış makinelerinde daha fazla alternatif içeceğin olmasının gerektiğini vurgulamıştır. Aileler, eğer farklı markalar, su ve meyve suyu gibi daha sağlıklı alternatifler dahil daha geniş bir seçenek yelpazesi sunarsa, bu makineler konusunda genel olarak daha destekleyici olacaklarını ve eğer çocukları bu içecekleri tüketecekse bunun bir benzin istasyonu veya market yerine okulun yararına olmasını istediklerini belirtmişlerdir.

Müftüoğlu (2004) yazısında, obezitenin tüm dünyada hızlı yayılan bir hastalık olduğunu ve Türkiye’de obez çocuk oranının %15’lere ulaştığını belirtmiştir. Obezitenin yalnızca fazla kiloya değil, çocukların yetişkinlerde görülen pek çok hastalıkla ufak yaşta tanışmasına da neden olduğunu; reklamların etkisiyle yeme alışkanlığının bozulması, televizyon ve bilgisayar karşısında uzun zaman geçirmek çocuğu obeziteye iten etkenler arasında bulunduğu vurgulamıştır.

Öztürk ve arkadaşları (2004) İzmir’de, okul dönemindeki çocukların sağlık durumlarının belirlenmesi üzerine yapmış oldukları araştırmada; boy değerlendirmesinde kız öğrencilerin %7.7’sinin, erkek öğrencilerin %5.6’sının; ağırlık değerlendirmelerinde kız öğrencilerin %7.3’ünün, erkek öğrencilerin %4.4’ünün normal persentil değerleri arasında olmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin %78.1’inin üç öğün yemek yediği, %30.1’inin ara öğünlerde sandviç tükettiği saptanmıştır. Öğrencilerin harçlıklarıyla özellikle gevrek aldığı (%43.5), %20.1’inin ise bisküvi ve kek aldığı bulunmuştur.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Okul kantinleri hakkında anne baba görüşlerini saptamak için yapılan bu araştırma betimsel bir çalışmadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma yeri olarak Ankara'nın seçilmesinin nedeni, araştırmacının dört yıldır bu bölgede çeşitli okullarda öğretmenlik yapmakta olmasıdır. Böylece öğrenci velilerine daha kolay ulaşılabileceği ve verilerin daha güvenilir olarak toplanabileceği düşünülmüştür. Okullarda bulunan kantinlerde satılan ürünlerin çeşitliliği, kantinin yeri, temizliği açısından çeşitli sorunlar gözlemlenmiş ve öğrenci velilerinin bu konuya gereken önemi vermediği düşünülmüştür. Ayrıca Yenimahalle bölgesinde okullarla ilgili tüm bilgilerin bilgisayar sistemine aktarılıyor olması ve eğitim portalı ile okullarla ilgili tüm verilere ulaşılabiliyor olması da çalışmaya kolaylık sağlamıştır.

Kantini bulunan okulların sayısı ve bunların hangi okullar olduğu bilgisine Yenimahalle İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü yetkililerinin yardımıyla ulaşılmıştır. Yenimahalle ilçesinde 87 İlköğretim okulu bulunmaktadır. Bu okulların 62'sinde kantin mevcuttur. Yenimahalle ilçesi sosyoekonomik düzeyine göre, düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç bölgeye ayrılabilmiştir. Kantini olan tüm ilköğretim okulları ve öğrenci sayıları bu üç bölgeye dağıtılmış ve içinden 9 tane ilköğretim okulu genişliğine orantılı tabakalı rasgele örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırmaya katılan anne/babaların çocuklarının öğrenci olduğu okullardan, üç tanesi düşük, dört tanesi orta ve iki tanesi yüksek sosyoekonomik düzeye sahiptir. Sosyoekonomik düzey tabakaları ilçe yetkilileri ile yapılan görüşmeler ve bölgede yaptığımız saha taraması sonucunda belirlenmiştir. Ancak, çalışmanın hedef kitlesi öğrenciler olmadığı için ilgili yetkililerden yasal izin alınmasına gerek kalmamıştır. Çalışmaya, seçilen ilköğretim okullarında eğitim gören çocuğu olan anne ve babalar alınmıştır.

Çalışmaya dahil edilen okulların kantinlerinde araştırmacı tarafından gözlemlenen bazı özellikler ve satılan ürünler şöyledir.

1. Okul: Kantin, okul girişinde koridorun sonunda camlı bir bölmeyle oluşturulmuş bir oda. Küçük bir pencereden satış yapılıyor. Dışarıya penceresi açılıyor. İçecek olarak su ve ayran mevcut. Tost yapılıyor. Tuzlu ve tatlı bisküvi çeşitleri var. Cips ve şeker satılıyor.
2. Okul: Kantin bodrum katında, camlı bir bölme ile oluşturulmuş. Az sayıda oturma yeri var. Öğrencilere satış yapan iki noktası var. Birisi bahçeye açılıyor. Dışarı açılan bir penceresi var. İçecek olarak süt, kola, su, meyve suyu satılıyor. Tatlı ve tuzlu bisküviler var. Cips ve şeker mevcut. Tost, poğaça ve simit satılıyor. Sosisli sandviç ve hamburger yapılıyor.
3. Okul: Okulun kantini, girişin altında merdiven boşluğu kapatılarak yapılmıştır. Havalandırma sistemi ve pencere yok. Öğrenciler derse girince camlar açılıp havalandırma sağlanıyor. Öğrencilere satış yapan bir penceresi var. İçecek olarak su, ayran ve meyve suyu satılıyor ve tuzlu bisküvi çeşitleri, çikolata ve şeker ile cips mevcut. Sadece tost yapılıyor. Simit satılıyor.
4. Okul: Kantin okulun girişinde, camlı bir bölme ile oluşturulmuş. Okulun çıkış kapısının yanında. Büyük bir pencereden satış yapılıyor. Bahçeye açılan bir penceresi var. İçecek olarak su, süt, ayran, meyve suyu ve kola mevcut. Hamburger, sosisli sandviç ve tost yapılıyor. Ekmek arası patates kızartması satılıyor. Bisküvi çeşitleri, şeker ve çikolata var. Cips satılıyor. Sabah ve öğle saatlerinde simit ve poğaça satılıyor.
5. Okul: Kantin okulun bodrum katında. Spor salonu olarak da kullanılan mekanın bir bölümü camlı bir bölmeyle ayrılarak, kantin olarak düzenlenmiş. Bir satış noktası var. Dışarıya açılan bir penceresi var. İçecek olarak meyve suyu, kola ve ayran satılıyor. Tost ve hamburger ile patates kızartması var. Tatlı ve tuzlu bisküvi çeşitleri, şeker, çikolata ve cips mevcut. Simit satılıyor.
6. Okul: Okul kantini merdiven altı kapatılarak oluşturulmuş. Dışarı açılan penceresi yok. Satış yapılan bir noktası var. Kantinde su ve ayran satılıyor. Tost yapılıyor. Tatlı ve tuzlu bisküvi çeşitleri, şeker, çikolata ve cips var. Simit ve poğaça satılıyor.

7. Okul: Kantin, okulun girişinde, koridorun sonunda camlı bir bölmeyle oluşturulmuş. Dışarı açılan bir penceresi var. Satış yapılan büyük bir penceresi bulunuyor. Kantinde içecek olarak, su, ayran, kola, süt, meyve suyu satılıyor. Simit ve poğaça, bisküvi çeşitleri, cips ve şeker çeşitleri satılıyor. Tost yapılıyor.
8. Okul: Kantin okulun girişinde büyük bir alanın camla kapatılmasıyla oluşturulmuş. Okul iki binadan oluşuyor ve sadece bir binada kantin var. Kantinin iki satış noktası var. Dışarı açılan bir penceresi var. Kantinde meyve suyu, su, süt, ayran ve kola satılıyor. Hamburger, patates kızartması ve tost yapılıyor. Sabahları simit ve poğaça geliyor. Bisküvi çeşitleri, şeker, çikolata ve cips satılıyor.
9. Okul: Kantin, bodrum katına inen merdivenin altında yer alıyor. Bir satış noktası var. Kantinde içecek olarak su ve ayran satılıyor. Bisküvi çeşitleri, şeker ve çikolata cips türü yiyecekler ile simit var. Tost yapılıyor.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri anket tekniği ile toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak geliştirilen anket formundaki soruların işlerliğini saptamak amacıyla 28 anne/baba üzerinde bir ön uygulama yapılmıştır. Araştırma verileri 21 Kasım 2005 - 12 Aralık 2005 tarihleri arasında toplanmıştır.

Ön uygulama sonucu belirlenen Anket formu (EK-2) 49 sorudan oluşmaktadır. Anket formu, ankete katılan anne ve babalarla ilgili demografik özellikler (anne/babanın yaşı, eğitim durumu, işi, ailedeki kişi sayısı, ilköğretime devam eden çocuk sayısı, ailenin geliri); çocukla ilgili özellikler (anne ve babaların çocuklarına verdiği harçlığın sıklığı ve miktarı, çocuğun öğrenim şekli, çocuğun kahvaltı yapma durumu); çocukların kantinden yararlanmalarına ilişkin sorular (öğle öğününü yeme durumu, kantinden yiyecek içecek tüketme durumu, teneffüs süresinin kantin alışverişine yetme durumu, çocukları kantin alışverişine yönlendiren unsurlar) ayrıca kantinle ilgili özellikleri ortaya çıkarmaya yönelik sorular (kantinin yeri, işletmesi elde edilen gelirin kullanıldığı yerler, kantinin denetimi, kantinde çalışan kişi sayısı) ve kantin uygulamaları hakkında anne/babanın görüşlerini ortaya çıkarmaya yönelik sorular (memnuniyet dereceleri, kantinde varolan durum hakkında fikirleri, beklentileri) olmak üzere beş bölümden oluşmuştur.

Hazırlanan anketin uygulanmasında, velilere öğrenciler aracılığıyla ulaşabilmek için, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan izin alınmak için başvurulmuş ancak çalışma öğrencilere yönelik olmadığı için izin almaya gerek olmadığı söylenmiştir. Belirlenen okullarda öğrencisi bulunan velilere kişisel çabalarla ulaşılmıştır. Araştırma kapsamına alınan toplam 800 kişiye anket formu gönderilmiştir. Bunların 578'i geri dönmüş ve içlerinden çalışmaya uygun olan 425 anket belirlenmiştir. Bu 425 ankete istatistiksel analizler uygulanabilir durumda olduğu için araştırma 425 anne/baba ile sınırlandırılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Tüm veriler SPSS 11,5 ile istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Sıklık tabloları oluşturulurken; hiçbir zaman :1, bazen :2 ve her gün :3 olarak puanlanmış, puanların ortalaması bulunmuştur. Likert tipi sorularda tablo oluşturulurken; hiç katılmıyorum : -2, katılmıyorum : -1, fikrim yok : 0, katılıyorum : 1 ve tamamen katılıyorum : 2 olarak puanlanmış, puanların ortalaması alınmıştır. Elde edilen bulgular tablolastırılmıştır. Uygun olan yerlerde Khi-Kare Testi, Genel Logliner Model Analizi, Correspondance Analizi, Varyans Analizi, Kendall W Testi ve Güvenirlik Testleri (Cronbach Alpha) uygulanmıştır.

Bütün korelasyonları incelendiğinde, 0.3630 ile 0.5935 arasında değişim gösterdiği görülmüştür. Bu aralıkta negatif değerler olmadığından dolayı toplanabilirlik özelliği korunmuştur. 0.25 değerinden küçük korelasyon olmadığı için ölçekten çıkarılması gereken değişken bulunmamaktadır.

Yapılan varyans analizi sonuçlarına göre, 20 soruluk (S28-S47) ölçek toplanabilir [$F=31.5965$, $sd=19$, $p<0.001$] özelliktedir.

Ölçümler arası değişkenlik incelendiğinde, önemli bir farklılık olduğu [$F=34.4528$, $sd=19$, $p<0.001$] görülmüştür.

Sonuç olarak, bu 20 soruluk kantin değerlendirme Likert ölçeğinde güvenilirlik kat sayısı $\alpha=0.8819$ olarak bulunmuştur. Bu ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Soruların her biri bir grup olarak alınmış ve gruplar arası farkın önemliliği normallik varsayımı sağlanamadığı için Kendall W testi ile araştırılmıştır. Bireylerin ($N=425$) kantin değerlendirmesi ile ilgili 20 soru için uyumsuz (birbirinden etkilenmeden)

[Kendall's $W=0,073$, $\chi^2=589,547$, $sd=19$, $p<0,001$] değerlendirme yaptıkları (%99,9 güvenirlik) sylenabilir.

4. BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde çalışmaya katılan ailelerin demografik özellikleri ve ilköğretime devam eden çocuklarıyla ilgili bazı özellikler, çocukların kantinden yararlanmalarına ilişkin özellikler, okul kantinlerinin bazı özellikleri ve kantin uygulamaları hakkında anne ve babaların görüşlerini belirlemek üzere uygulanan anketlerden elde edilen veriler sonucu saptanan bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Anne ve Babaların Demografik Özellikleri

Okulların sosyoekonomik düzeylerine göre anketi cevaplayan anne ve babaların dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Okulların Sosyoekonomik Düzeylerine Göre Anne ve Babaların Dağılımı

Sosyoekonomik Düzey	Anne		Baba		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Düşük	121	40,9	52	40,3	173	40,7
Orta	141	47,6	73	56,6	214	50,4
Yüksek	34	11,5	4	3,1	38	8,9
Toplam	296	100,0	129	100,0	425	100,0

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya 425 kişinin katıldığı görülmektedir. Anketi cevaplayanların %69.7’sini (296) anneler, %30.3’ünü (129) babalar oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan anne babaların %50,4’ü orta sosyoekonomik düzeyde, %40.7’si düşük sosyoekonomik düzeyde ve %8.9’u yüksek sosyoekonomik düzeyde bulunan okullarda çocuğu olan ailelerdir. Çalışmaya katılanların %47,6’sı orta sosyoekonomik bölgede bulunan

okulda çocuğu olan anneler iken, %56,6'sı orta sosyoekonomik bölgede bulunan okulda çocuğu olan babalardır.

Albayrak (2000) çalışmasında, ilköğretim çağı öğrencilerinin istek ve davranışlarını belirlemede sosyokültürel yapılarının belirleyici olduğunu, öğrencilerin büyüdüğü, yaşadıkları ve bağlı bulundukları kültür içinde değerleri, tercihleri ve davranışlarının şekillendiğini belirtmiştir. Annelerin daha katılımcı olması, aile içinde çocukların eğitimi ile ilgili konularda annelere daha çok sorumluluk düştüğünü düşündürmektedir.

Anne yaşları ortalaması 36 (± 5.05) olup, en küçük anne yaşı 23 ve en büyük anne yaşı 55'tir. Ankete katılan babaların yaş ortalaması 41($\pm 4,829$) olup, en küçük baba yaşı 30 ve en büyük baba yaşı 57'dir.

Tablo 2'de anketi cevaplayan anne ve babaların eğitim durumu ve iş durumu verilmiştir.

Tablo 2. Anne ve Babaların Eğitim ve İş Durumunun Dağılımı

	Anne		Baba	
	Sayı	%	Sayı	%
Eğitim Durumu				
İlkokul mezunu	73	24,7	28	21,7
Ortaokul mezunu	49	16,6	22	17,1
Lise ve dengi okul mezunu	88	29,7	48	37,2
Üniversite/yüksek okul mezunu	80	27,0	31	24,0
Diğer (Master / Doktora)	6	2,0	—	—
Toplam	296	100,0	129	100,0
İş Durumu				
Ev Kadını	224	75,7	—	—
Çalışmıyor	—	—	3	2,3
Özel Sektörde Çalışıyor	10	3,4	24	18,6
Kamuda Çalışıyor	56	18,9	54	41,9
Serbest Çalışıyor	4	1,4	43	33,3
Emekli	2	0,6	5	3,9
Toplam	296	100,0	129	100,0

Tablo 2’de görüldüğü gibi, çalışmaya katılan annelerin, 88’i (%29.7) ve babaların 48’i (%37,2) lise ve dengi bir okul mezunudur. Çalışmaya katılan anne ve babaların yaklaşık dörtte biri üniversite veya yüksek okul mezunudur. Okur yazar olmayan anne ve baba yoktur.

Devlet istatistik enstitüsünün verilerine göre okur yazar olmayanların oranı her geçen yıl azalmıştır. 1990 yılında okur yazar olmayan kadınların oranı %28 iken, 2000 yılında bu oran %19,4’e düşmüştür. 1990 yılında okur yazar olmayan erkeklerin oranı %11.2 iken, 2000 yılında bu oran %6,1’e düşmüştür. Devlet istatistik enstitüsünün 2000 verilerine göre, kadınların %37,2’si ilkokul mezunu iken, %10,6’sı lise veya dengi bir okul mezunudur. Erkeklerin %36,9’u ilkokul mezunu ve %16,1’i lise veya dengi bir okul mezunudur (Anonim 2006a). Yapılan çalışmanın Ankara’nın merkez ilçesinde, merkez okullara uygulanmış olmasının eğitim seviyesinin yüksek çıkmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Anketi cevaplayan annelerin yaklaşık dörtte üçü ev kadını iken %23.7’si çalışmaktadır. Annelerin %18.9’u özel sektörde çalışmaktadır. Anketi cevaplayan babaların %41,9’u kamuda çalışmaktadır. Babaların sadece 3’ü çalışmamaktadır.

Tablo 3’de ailedeki birey sayısı ve ilköğretime devam eden çocuk sayısı verilmiştir.

Tablo 3. Ailedeki Birey Sayısına ve İlköğretime Devam Eden Çocuk Sayısına Göre Ailelerin Dağılımı

	Sayı	%
Ailedeki Birey Sayısı		
3	55	12,9
4	203	47,8
5	108	25,4
6 ve Üzeri	59	13,9
Toplam	425	100,0
İlköğretime Devam Eden Çocuk Sayısı		
1	211	49,6
2	166	39,1
3	43	10,1
4 ve Üzeri	5	1,2
Toplam	425	100,0

Tablo 3'te de görüldüğü gibi, aile büyüklüğü 4 ile 5 kişi arasında (4,40), en çok 4 kişilik aile görülmektedir (%47,8). Ailedeki birey sayısı 6 kişi ve üzeri olan ailelerin oranı ise %13,9'dur.

Güneyli'nin (1984) çalışmasında ailelerin birey sayısına bakıldığında %33,5 ile 4 kişilik ailelerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Sosyoekonomik düzeye göre yapmış olduğu sınıflandırmada, sosyoekonomik düzey düştükçe ailedeki birey sayısı artmaktadır.

Ailede ilköğretime devam eden çocuk sayısına bakıldığında en yüksek oranı bir çocuğu (%49.6) ilköğretime devam eden ailelerin aldığı belirlenmiştir. İlköğretime devam eden 4 ve daha fazla çocuğa sahip olan ailelerin oranı %1,2'dir.

Tablo 4'de ailelerin gelir durumu görülmektedir. Ailelerin %41.9'unun geliri 500-999 YTL arasındadır. Ailelerin yaklaşık ¼'ünün geliri 499 YTL'nin altındadır. En yüksek gelir grubuna dahil olan ailelerin oranı %16,0'dır.

Tablo 4. Ailenin Gelir Durumunun Dağılımı

Ailenin Aylık Toplam Geliri (YTL)	Sayı	%
499 ve altı	114	26,8
500-999 arası	178	41,9
1000-1499 arası	65	15,3
1500 ve üzeri	68	16,0
Toplam	425	100,0

4.2. Çocukla İlgili Özellikler

Bu bölümde, anne ve babaların belirttiklerine göre çocuğa verilen harçlığın sıklığı ve miktarı, çocuğun öğrenim şekli ve kahvaltı yapma durumu ile ilgili bulgulara yer verilecektir.

Öğrencilerin kantinden alış veriş davranışlarına etkisi olabileceği düşüncesiyle ailelerin öğrencilere harçlık verme sıklığı ve harçlık miktarı Tablo 5 de gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilere Harçlık Verilme Sıklığı ve Miktarı

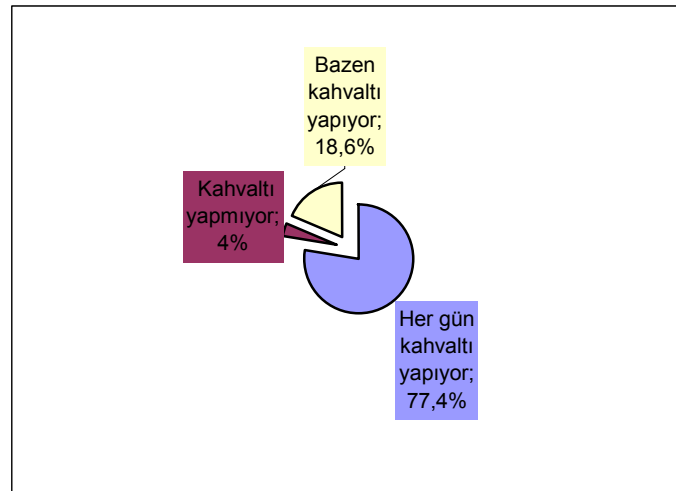
Harçlık Verme Sıklığı	Harçlık Miktarı (YTL)	Sayı	%
Hiç Vermeyen		74	17,4
Günlük Veren	0,50 Ykr	13	3,0
	1,00	99	23,3
	2,00	22	5,2
	3,00	9	2,1
	5,00	2	0,5
Toplam		145	34,1
Haftalık Veren	1,00	14	3,2
	3,00	18	4,1
	5,00	61	14,2
	10,00	9	2,1
	20,00	3	0,7
Toplam		105	24,7
Aylık Veren	5,00	6	1,4
	10,00	7	1,6
	15,00	8	1,8
	20,00	5	1,1
Toplam		26	6,1
Diğer		75	17,6
TOPLAM		425	100,0

Tablo 5'e göre, ailelerin %82,6'sı harçlık verdiklerini belirtmişlerdir. Ailelerin %17,6'sı diğer seçeneğini işaretlemiştir. Diğer seçeneğine açıklama olarak "ihtiyacı olunca, ara sıra ve istediği zaman" ibarelerini yazmışlardır. Harçlık veren anne/babaların %23,3'ü günlük 1 YTL verdiklerini, %14,2'si haftalık 5 YTL verdiklerini, %1,8'i aylık 15 YTL verdiklerini belirtmişlerdir. Günlük en yüksek 5 YTL verilmektedir. Haftalık harçlık veren ailelerin verdiği en yüksek harçlık miktarı 20 YTL'dir. Aylık 20 YTL harçlık veren beş aile vardır.

Güneyli (1984) araştırmasında öğrencilerin %58,7'sinin bazen harçlık aldığını belirtmiştir. Harçlıklarını %23,8 oranında haftalık ve %23,4 oranında günlük olarak aldıkları saptanmıştır. Öğrencilerin %45,7'sinin harçlıklarını biriktirdiğini, %29,6'sının harçlıklarıyla yiyecek satın aldığını vurgulamıştır. Yetkin (1994) çalışmasında, öğrencilerin %40,8'inin günlük olarak harçlık aldığını, %19,9'unun gerektiği zaman harçlık aldığını belirtmiştir. Harçlık almayan öğrencilerin oranı %2,4'dür. Öğrencilerin çoğunluğunun (%78,8) harçlıklarını yeterli bulduğu görülmüştür. Öğrencilerin %71,7'sinin harçlıklarının yarısını,

%24,2'sinin harçlıklarının tümünü kendi besin tüketimlerine ayırdıkları saptanmıştır. Çakır (1987) araştırmasında, iyi beslenmenin öğrenci başarısını olumlu yönde etkilediğini (%87) belirtmiştir. Aynı çalışmada öğrencilere verilen harçlığın az olması veya yeterli olmamasının öğrenci başarısını olumsuz yönde etkilediğini saptamıştır. Öztürk ve arkadaşları (2004), öğrencilerin %43,5 harçlıklarıyla özellikle gevrek (simit) satın aldığını, %20,1'inin ise bisküvi ve kek aldığını saptamışlardır. Ersoy (1989) da araştırmasında, öğrencilerin harçlıklarıyla en çok kolalı içecek ve bisküvi satın aldıklarını belirtmiştir. Verilen harçlık miktarı, aile gelirleri ile aynı paraleldedir. Yapmış olduğumuz çalışmada anne ve babaların çocuklarının okul kantininden sıklıkla bisküvi ve kraker aldığını düşündükleri saptanmıştır. İçecek olarak meyve suyu ve sütün okul kantininden alınan başlıca içecekler olduğunu düşündükleri görülmüştür. Oysaki kolalı içecek tüketimi her geçen gün artmaktadır. Oktar ve Şanlıer (1999) yapmış oldukları araştırmalarında, kolalı içeceklerin her zaman okul kantininden satın alındığını; ancak sütün hiç tüketilmediğini saptamışlardır. Bağcı ve arkadaşları (1999) araştırmalarında, kolalı içecekleri her gün tüketenlerde, sütün seyrek içilmesinin, kolalı içecekleri haftada bir tüketenlere göre daha fazla olduğu saptanmıştır.

Şekil 2'de görüldüğü gibi, çalışmaya katılan ailelerin %77,4'ü çocuklarının her gün kahvaltı yaptığını belirtmiştir. Kahvaltı yapmayan çocukların oranı %4,0'dür.

Şekil 2. Öğrencilerin Kahvaltı Yapma Durumlarına İlişkin Görüşler

Öğrencilerin kantinden alış veriş yapmalarında kahvaltı yapma durumlarının etkili olacağı düşünülerek Tablo 6 da kahvaltı yapma durumları ile öğrenim şekilleri incelenmiştir.

Araştırmaya katılan ailelerin %53.2'si çocuklarının sabahçı, %25.4'ü öğlenci olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin %21.4'ü tam gün eğitim-öğretim görmektedir.

Sabahçı olan öğrencilerin anne babalarının %66,4'ü çocuğunun sabah kahvaltısı yaptığını, sadece %6,2'si sabah kahvaltısı yapmadığını belirtmiştir. Öğlenci olan öğrencilerin anne babalarının tamamına yakını, tam gün okula giden çocuğu olan ailelerin %84,6'sı çocuğunun kahvaltı yaptığını belirtmişlerdir.

Bu etkileşimin incelenmesi Logliner ile yapıldığında; kahvaltı yapma ile sabahçı olma arasındaki etkileşim ileri düzeyde önemli bulunmuştur [7. parametre=-0,9458, Z=2.78, $p \leq 0,01$]. Sabahçı olma durumu kahvaltı yapılması üzerinde olumsuz (-0,9458) etki yapmaktadır.

Tablo 6. Öğrencilerin Öğrenim Şekli ve Kahvaltı Yapma Durumları

Kahvaltı Yapma Durumu		Öğrenim Şekli		
		Sabahçı	Öğlenci	Tam gün
Yapan	Sayı	150	102	77
	%	66,4	94,4	84,6
Yapmayan	Sayı	14	1	2
	%	6,2	0,9	2,2
Bazen Yapan	Sayı	62	5	12
	%	27,4	4,6	13,2
Toplam	Sayı	226	108	91
	%	100,0	100,0	100,0

Yaşar ve arkadaşları (1999), devlet okullarındaki çocukların (%69.3) ve özel okullara giden çocukların (%84.7) çoğunluğunun öğün atladığını; özel okullarda atlanan öğünlerin daha çok sabah ve akşam öğünleri (sırasıyla %37.8 ve %19.7) olduğunu, devlet okullarına giden çocukların ise en çok öğlen öğününü atladığını (%72.1) belirtmişlerdir. Durusu (1996) çalışmasında, öğrencilerin %95.5'inin kahvaltı yaptığını belirtmiştir. Aydın (1996) araştırmasında, sabah kahvaltısını ve öğle yemeğini düzenli olarak yemeyenlerin oranının

düşük sosyoekonomik bölgede, orta ve yüksek sosyoekonomik bölgeye göre daha fazla olduğu saptanmıştır. Yine aynı araştırmaya göre; öğünlerin düzenli olarak yenmemesinin sebepleri; sabah kahvaltısını iştah olmadığı için yemeyenlerin oranı düşük sosyoekonomik bölgede %46.8, uykudan geç kalktıkları için yemeyenlerin oranı ise orta sosyoekonomik bölgede %72.7' olarak belirtilmiştir. Orta sosyoekonomik düzeydeki bölgelerde öğle yemeği yenilmeme sebepleri, %66.6 oranında hazırlayan kimse olmaması, %68 evde öğle yemeği yenmediği sonucu çıkmıştır. Çocuklar okula gidip gelme zamanlarını iyi ayarlayamadıkları için özellikle sabah okula gidenler geç kalma korku ve heyecanı ile veya ihmal yüzünden genelde sabah kahvaltısı yapmamaktadırlar. Güne istekli başlamada, aktiviteyi elverişli bir şekilde sürdürmede ve öğrenme üzerinde sabah kahvaltı yapılmasının çok önemli rolünün olduğu bilinmektedir (Anonim 1992).

Eser ve arkadaşları (2000) çalışmalarında, adölesanlarda, kız ve erkeklerde öğün atlama alışkanlığı olduğunu, özellikle sabah kahvaltısını atladıklarını (%58.3) saptamışlardır. Barasi ve Mottram (1992), 14 ile 18 yaşındakilerin %20,0'sinin kahvaltıyı kaçırdığını, daha küçük yaştakilerin yalnızca %8'inin kahvaltıyı kaçırdığını ortaya koymuştur. Güneyli (1984) araştırmasında, farklı sosyoekonomik düzeydeki semtlerdeki ilkokul çocuklarının beslenme durumlarını karşılaştırmıştır. Günlük öğün sayısının sosyoekonomik düzeye paralel olarak arttığı bulunmuştur. Öğrencilerin %20.6'sının düzensiz kahvaltı yaptığı, %54.2'sinin canı istemediği için, %33.9'unun okula geç kaldığı için kahvaltı yapmadığı belirtilmiştir.

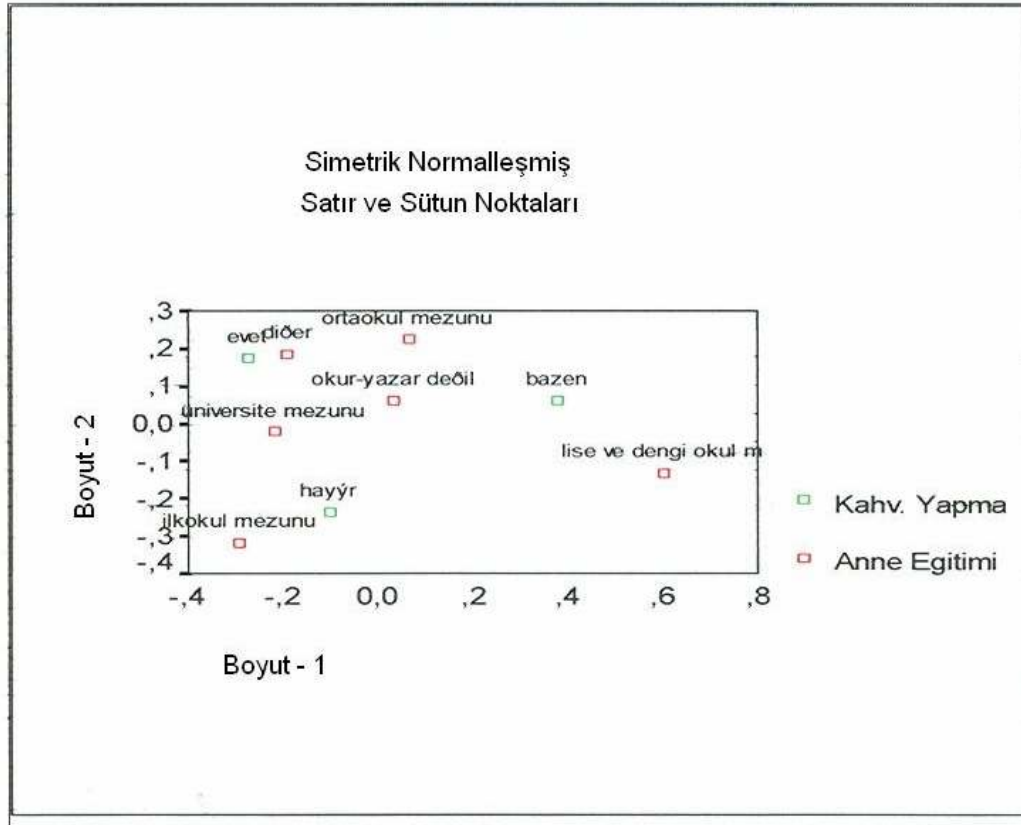
Annenin eğitim düzeyinin kahvaltı yapma üzerine etkisi olacağı varsayımından hareket edilerek bu ikisi arasındaki ilişki Tablo 7'de incelenmiştir.

Anne eğitimi özellikle ilkokul mezunu veya lise ve dengi bir okul mezunu olanların kahvaltı durumunun evette biriktiği (sırasıyla %36,0 ve %20,2) görülmektedir. Bu alt kategoriler arasında varsa bağımlılık yapısını Correspondance Analizi ile yapılmıştır. Kahvaltı yapma durumu evet olan anneler, eğitime göre farklılıklar göstermektedir [7. parametre=2,0369, z=2,35, p<0,05]. Anne eğitimi kahvaltı yapma üzerinde pozitif ve yüksek bir etki yapmaktadır (2,0369).

Tablo 7. Annenin Eğitim Düzeyi ve Öğrencilerin Kahvaltı Yapma Durumu

Kahvaltı Yapma Durumu	Annenin Eğitim Düzeyi											
	Okur-yazar değil		İlkokul mezunu		Ortaokul mezunu		Lise veya dengi okul mezunu		Üniversite veya yüksek okul mezunu		Master veya doktora mezunu	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yapan	7	1,6	153	36,0	43	10,1	86	20,2	29	6,9	11	2,6
Yapmayan	-	-	10	2,4	1	0,2	4	0,9	2	0,5	-	-
Bazen Yapan	2	0,5	34	8,0	11	2,6	26	6,1	5	1,2	1	0,2
Toplam	9	2,1	197	46,4	55	12,9	116	27,2	36	8,6	12	2,8

Şekil 3'te annenin eğitimi ve öğrencilerin kahvaltı yapma durumu Correspondance analizi ile gösterilmektedir.

Şekil 3. Anne Eğitimine Göre Çocuklarının Kahvaltı Durumu (Correspondance Analizi)

Şekil 3'te de görüldüğü gibi, ilkökul mezunu annelerin çocuklarının kahvaltı yapmayan kategoriye yakın olduğu, eğitim durumu diğer (master/doktora) olan ile kahvaltı durumu evet olan kategoriler birlikte ve diğer kategoriler dağınık bir durumdadır.

Tablo 8'de kahvaltı yapan öğrencilerin kahvaltı yaptıkları yer ve kahvaltı yapma durumları görülmektedir. Öğrencilerin %96,0'sı her sabah veya bazen kahvaltı yapmaktadır. Her gün kahvaltı yapan öğrencilerin %96,7'sinin evde, %2,7'sinin okulda kahvaltı yaptıkları belirlenmiştir. Bazen kahvaltı yapanların ise %11,4'ü okulda kahvaltı yapmaktadır. Oktar ve Şanlıer (1999) araştırmalarında kahvaltı yapmayan çocukların %32,3'ünün okul kantininden yiyecek satın aldığını belirtmişlerdir.

Tablo 8. Öğrencilerin Kahvaltı Yapma Durumu ve Kahvaltı Yaptıkları Yerlerin Dağılımı

Kahvaltı Yapma Durumu	Kahvaltı Yaptığı Yer									
	Kahvaltı Yapmıyor		Evde		Okulda		Bazen evde bazen de okulda		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yapan	—	—	318	96,7	9	2,7	2	0,6	329	100,0
Yapmayan	17	100,0	—	—	—	—	—	—	17	100,0
Bazen Yapan	—	—	64	81,0	9	11,4	6	7,6	79	100,0
Toplam	17	4,0	382	89,9	18	4,2	8	1,9	425	100,0

4.3. Öğrencilerin Kantinden Yararlanmalarına İlişkin Görüşler

Bu bölümde, öğrencinin öğle öğününü yeme durumu, kantinden yiyecek/içecek tüketme durumu, teneffüs süresinin alışverişe etkisi ve öğrencileri kantine yönlendiren unsurlar gibi özellikleri ortaya çıkarmaya yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Öğrencilerin öğrenim şeklinin sabahçı, öğlenci ve tam gün olarak değiştiği düşünülmektedir, sabah kahvaltısı ile ilgili soruların yanı sıra öğle öğünü ile ilgili davranışlarında kantin alışverişini etkileyeceği varsayılarak incelenmiştir. Tablo 9'da öğrencilerin öğrenim şekli ile öğle öğününü yedikleri yerin dağılımı görülmektedir.

Sabahçı olan öğrencilerin %52,7'si öğle yemeğini evde yemektedir. Öğlenci olan öğrencilerin %79,6'sı öğle yemeğini yanında götürüyor. Tam gün okulda olan öğrencilerin

%45.1'i öğle yemeği için eve gidiyor. Sabahçı öğrencilerin %11.1'i, öğlenci öğrencilerin %3.7'si ve tam gün okulda olan öğrencilerin %4.4'ü öğle yemeğini kantinden satın aldıklarını yiyerek geçirdiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 9. Öğrencilerin Öğrenim Şekli ve Öğle Öğününü Yediği Yerin Dağılımı

Öğrenim Şekli	Öğle Öğününü Yediği Yer											Toplam
	Okulda yemek çıkıyor		Evde Yiyor		Yanında yemeğini götürüyor		Kantinden yiyor		Anne/Babanın İş Yerine Gidip Yiyor			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Sabahçı	—	—	119	52,7	81	35,8	25	11,1	1	0,4	226	100,0
Öğlenci	—	—	18	16,7	86	79,6	4	3,7	—	—	108	100,0
Tam gün	12	13,2	41	45,1	25	27,5	4	4,4	9	9,9	91	100,0

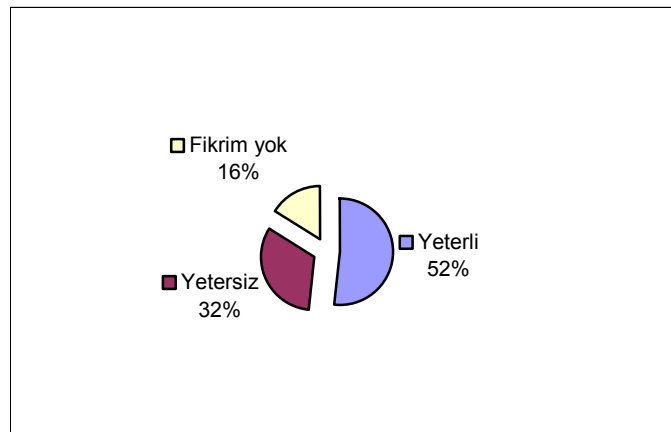
Yaşar ve arkadaşlarının (1999) yaptığı çalışmada, devlet okullarına giden öğrencilerin %37,4'ünün evden beslenme çantalarında yemeklerini göturdükleri, özel okullara giden çocukların %46,8'inin şeker, bisküvi ve cips türü besinleri sıklıkla tükettiklerini tespit etmiştir. Özel okullarda öğlen yemeğinin verilmesinin çocukların beslenmesi açısından olumlu rol oynadığı görülmüştür. Yarım gün eğitim verilen devlet okullarına giden çocukların, ders başlama ve bitiş saatlerinin uygunsuzluğu nedeniyle genellikle öğle öğünlerini atlamakta olduğu saptanmıştır. Durusu (1996) çalışmasında, öğrencilerin %58.5'inin üç öğün yemek yediğini, ve öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%95.5) kahvaltı yaptığını belirtmiştir. Aynı çalışmada öğrencilerin beslenme çantasında; meyve, sebze, peynir, börek, yumurta, süt, ayran ve meyve suyu bulunduğu tespit edilmiştir. Gross (2004) araştırmasında, okul yemek programlarının hem Ulusal Öğle Yemeği Programının, hem de Okul Kahvaltı Programının; genç insanların diyetlerine önemli bir katkı sağladığını, çünkü katılımcıların, sebze süt ve süt ürünleri ile et ve diğer protein açısından zengin gıdaları hem öğle yemeğinde hem de 24 saat boyunca tüketmeye meyilli olduklarını ancak öğrencilerin %60'ından daha azının, okul yemeği programlarının avantajlarından faydalandığını vurgulamıştır. Okul kantinleri, kafeteryalar ve satış makinelerindeki rekabetçi gıdaların satışının öğrencinin damak tadı, zaman ve para açısından okul yemekleri ile rekabet ettiği belirtilmiştir. Ayrıca, öğrencilerin okul kantinlerini, kafeteryaları ve satış makinelerini tercih

etmelerinde, okul yemekleri için ayrılan sürenin yetersiz olmasının etkili olduğunu vurgulamıştır.

İkili eğitimde, sabah derslerin çok erken saatte başlıyor olmasının sabah kahvaltısının ihmal edilmesinde etkili olduğu düşünülmektedir. Yine ikili eğitimde öğle yemeği dersten çıkış veya giriş saatine geldiği için geçiştirilmektedir. Tam gün eğitim yapılan okullarda ise öğrenci sayısının az olmasından ya da okulun yemek çıkarmak için uygun yer veya maddi imkanlarının olmamasından öğle yemeği verilmemektedir. Öğrenciler ya evlerine gitmekte yada yemeklerini yanlarında götürmektedirler. Öğle yemeği verilen okullarda ise öğrenciler sıra beklememek, arkadaşlarıyla daha çok zaman geçirmek ve damak zevklerine daha uygun yiyecekleri tüketebilmek için okul kantinlerini tercih etmektedirler. Aynı şekilde, her ne kadar bu araştırmada çalışan anne sayısı çok olmasa da, bazen çocuklar okuldan eve geldiklerinde yalnız olmakta ve evde bir yemek hazırlayan olmadığı için öğle yemeği yememektedir.

Yemek yeme süresinin sağlıklı beslenmedeki etkisi düşünülerek, anne ve babaların kantin alışverişi için ayrılan süreyi yeterli bulup bulmadıkları ile ilgili olarak “Okulda kantin alışverişi için ayrılan süre (teneffüs, öğle arası) yeterli mi?” sorusu sorulmuş, cevaplar şekil 4’te gösterilmiştir.

Araştırmaya katılanların %32,0’si sürenin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Anne babaların %16,0’sı ise fikrinin olmadığını vurgulamıştır.

Şekil 4. Kantin Alışverişi İçin Ayrılan Süreye İlişkin Görüşler

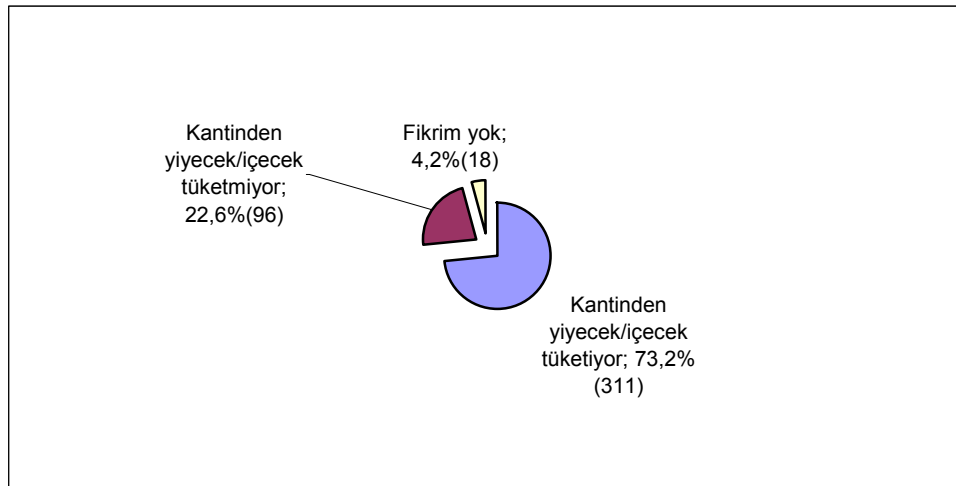
Tablo 10’da anketi cevaplayan anne veya babaların, kantinden alışveriş için ayrılan süreyi yeterli bulup bulmadıkları hakkındaki görüşleri görülmektedir.

Tablo 10. Anne ve Babaların Kantin Alışverişi İçin Ayrılan Sürenin Yeterliliği İle İlgili Görüşleri

		Alışveriş İçin Ayrılan Süre			
Anketi Cevaplayan		Yeterli	Yetersiz	Fikrim Yok	Toplam
Anne	Sayı	152	97	46	295
	%	51,5	32,9	15,6	100,0
	Sayı	68	39	23	130
Baba	%	52,3	30,0	17,7	100,0

Annelerin %51,5'i ve babaların %52,3'ü kantin alışverişine ayrılan süresinin alışveriş için yeterli olduğunu belirtirken; annelerin %32,9'u ve babaların %30,0'u sürenin yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Anne veya baba olma durumu ile kantin alışverişi için ayrılan süre arasında önemli bir bağımlılık olmadığı belirlenmiştir [$\chi^2=0,472$, $sd=2$, $p>0,05$].

Şekil 5'te çocuğun okul kantininden yiyecek/içecek tüketme durumu hakkında çalışmaya katılanların görüşleri görülmektedir. Çalışmaya katılanların %73,2'si çocuklarının kantinden yiyecek/içecek tükettiğini, ve %4,2'si ise bu konuda fikrinin olmadığını belirtmişlerdir.

Şekil 5. Öğrencinin Okul Kantininden Yiyecek/İçecek Tüketimine İlişkin Görüşler

Tablo 11'de Sosyoekonomik düzeylere göre, anne babaların çocuklarının okul kantininden yiyecek/içecek tüketme durumlarına ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

Tablo11. Sosyoekonomik Düzeye Göre Öğrencinin Kantinden Tükettiği Yiyecek/İçeceklerle İlişkin Anne Baba Görüşleri Tüketme Durumu

Sosyoekonomik Düzey		Öğrencinin Kantinden Yiyecek/İçecek Tüketme Durumu			
		Evet	Hayır	Fikri Yok	Toplam
Düşük sosyoekonomik	Sayı	122	36	15	173
	%	70,5	20,8	8,7	100,0
Orta sosyoekonomik	Sayı	169	42	3	214
	%	79,0	19,6	1,4	100,0
Yüksek sosyoekonomik	Sayı	20	18	-	38
	%	52,6	47,4	-	100,0

Tablo 11'e göre, çalışmaya katılan düşük sosyoekonomik düzeyde ki ailelerin %70,5'i çocuklarının okul kantininden yiyecek/içecek tükettiklerini ve %8,7'si bu konuda fikrinin olmadığını belirtmiştir.

Orta sosyoekonomik düzeyde ki ailelerin %79.0'u, yüksek sosyoekonomik düzeydeki ailelerin %52,6'sı çocuklarının okul kantininden yiyecek/içecek tükettiklerini belirtmişlerdir.

Sosyoekonomik düzey ile kantinden yiyecek/içecek tüketme durumu arasında önemli bir bağımlılık olduğu belirlenmiştir [$\chi^2=28,446$, $sd=4$, $p<0,05$]. Yine cevaplayanlarla (anne/baba) kantinden yiyecek/içecek tüketme durumu arasında da anlamlı bir bağımlılık vardır [$\chi^2=6,873$, $sd=2$, $p<0,05$].

Tablo 12'te çalışmaya katılan anne babaların çocuklarının okul kantininden neler tükettiğini ve ne sıklıkla tükettiğini düşündükleri verilmiştir.

Tablo 12. Anne Baba Görüşlerine Göre Öğrencilerin Okul Kantininden Yiyecek/İçecek Tüketim Sıklığı

Yiyecek/İçecekler	Her gün		Bazen		Hiçbir Zaman		Puan X
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Bisküvi, kraker çikolata vb.	60	14,1	207	48,7	158	37,2	1,77
Tost	28	6,6	246	57,9	151	35,5	1,71
Meyve suyu	50	11,8	199	46,8	176	41,4	1,70
Simit-poğaç vb.	34	8,0	208	48,9	183	43,1	1,64
Süt	62	14,6	131	30,8	232	54,6	1,60
Ayran	27	6,4	172	40,4	226	53,2	1,53
Patates kızartması	28	6,6	169	39,8	228	53,6	1,52
Kola-gazoz vb.	12	2,8	153	36,0	260	61,2	1,42
Hamburger	11	2,6	142	33,4	272	64,0	1,39
Çay	44	10,4	63	14,8	318	74,8	1,36
Köfte-ekmek	11	2,6	104	24,5	310	72,9	1,30
Döner ekmek	6	1,4	87	20,5	332	78,1	1,23
Sosisli sandviç	6	1,4	65	15,3	354	83,3	1,18
Sıcak çikolata vb.	4	0,9	57	13,4	364	85,7	1,15
Neskafe	1	0,2	42	9,9	382	89,9	1,10
Meyve çayları	7	1,7	32	7,5	386	90,8	1,09
Cips	3	0,7	11	2,6	411	96,7	1,04
Su	1	0,2	2	0,5	422	99,3	1,01

Hiçbir Zaman : 1, Bazen : 2, Her gün : 3

Çalışmaya katılan anne ve babaların %14,6'sı çocuklarının her gün kantinden süt tükettiğini, %14,1'i her gün bisküvi, kraker ve çikolata tükettiğini, %11,8'i her gün meyve suyu tükettiğini düşündüklerini belirtmişlerdir.

Çalışmaya katılan anne veya babaların %57,9'u tost, %48,9'u simit veya poğaçayı, %48,7'si bisküvi, kraker ve çikolatayı, %46,8'i meyve suyunu çocukların bazen tükettiklerini düşündüklerini belirtmişlerdir.

Çalışmaya katılan anne veya babaların %90,8'i meyve çaylarını, %89,9'u neskafe, %85,6'sı sıcak çikolatayı hiçbir zaman tüketmediklerini belirtmişlerdir.

Puan ortalamalarına bakıldığı zaman, en sık tüketilen besinlerin bisküvi, kraker olduğu görülmüştür. Tost, simit ve poğaç da en sık tüketilen gıdalar içindedir. Sıklıkla tüketilen içecek meyve suyu olarak belirlenmiştir ve bunu süt takip etmektedir. Su, meyve çayları ve

neskaf  en az sıklıkla t k tilen içecekler arasında belirtilirken, cips ve sosisli sandviç en az sıklıkla t k tilen gıda olarak belirtilmiştir.

Eser ve arkadaşları (2000)  alışmalarında, adölesanların    n aralarında simit-bisküvi-kurabiye, kola, şeker-çikolata-gofret gibi yiyecekler tükettiklerini belirtmişlerdir. Akman ve arkadaşları (1988) araştırmalarında, düşük sosyoekonomik düzeydeki ilkokul öğrencilerinden %70.2'sinin yetersiz düzeyde kalsiyum tükettiğini, yüksek sosyoekonomik düzeydeki ilkokul   rencilerinin %32.7'sinin yetersiz kalsiyum tükettiğini saptamışlardır. Küçükkömürler ve Birer (1987) araştırmalarında, gelir düzeyi azaldıkça süt ürünlerinin satın alınmasın da azalmakta olduğu vurgulanmıştır. Pekcan (1983)  alışmasında, süt ve yoğurdun tüketim düzeylerinin çok yetersiz düzeyde olduğunu, özellikle gecekondü ilkokullarında süt ve yoğurt tüketiminin daha düşük olduğunu saptamıştır. Müftüoğlu (2004)  alışmasında, okul kantinlerinde fast-food besinler ve yüksek kalorili, şekerli içeceklerin yer almasının çocukların beslenme alışkanlıklarını olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir. Connors ve arkadaşları (2001), çocuklardaki süt tüketimindeki genel düşüşü, yeme alışkanlığının, rekabet edebilecek içeceklerin varlığının, beslenme eğitiminin yetersizliğinin ve şartlanmış tercihlerin etkilediğini vurgulamışlardır.

Oktar ve şanlıer (1999) araştırmalarında, öğrencilerin %32,3'ünün okul kantininden yiyecek aldığını ve okul kantininden simit, bisküvi ve kolalı içecekleri her zaman tükettiklerini saptamışlardır. Yetkin (1994)  alışmasında, öğrencilerin okul kantininden besin satın alma sıklığını araştırmıştır. Öğrencilerin %62.8'inin hiç besin satın almadığı, %15.3'ünün    günde sadece bir defa kantinden besin satın aldığı saptanmıştır. Aynı araştırmada, öğrencilerin ailelerinin, çocuklarının okulda neler t kettikleriyle ilgilenme durumları da incelenmiştir. Ailelerin %78,8'inin çocuklarının okulda neler t kettikleriyle ilgilendikleri belirlenmiştir. Ba cı ve arkadaşları (1999), 8-14 yaş grubundaki çocukların gıda tüketim sıklıkları ve annelerin çocuklarının gıda tüketim sıklıklarını hangi ölçüde bildiklerini belirlemeye yönelik yapmış oldukları çalışmada, anne ve çocuğun uyumluluk boyutuna bakıldığında, çiklet (%27.5), çikolata (%30.7), bisküvi (%31.7), dondurma (%32.6) gibi çocukların daha çok ev dışında tükettikleri gıdaların uyumluluk boyutlarının evde tükettikleri gıdalardan daha düşük olduğunu belirtmişlerdir.

Anne babaların çocuklarının okul kantininden yüksek oranda süt tükettiğini düşünmesi, yapılan diğer araştırmalarla çelişmektedir. Bu durumda yapılan araştırmalarda öğrencilere tercihlerinin sorulmuş olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Bizim yaptığımız

araştırmada ise anne ve babalara düşünceleri sorulmuştur. Aileler her ne kadar çocuklarının yedikleri besinlerle yakından ilgilense de, bu durumu kontrol etmeleri zordur. Bununla beraber bisküvi, çikolata veya tost tüketimi diğer araştırmalarla aynı paralelliktedir.

Tablo 13'te anne babaların birinci kademeye devam eden çocuklarının kantinden yararlanma konusunda yönlendirilmesinde etkili olan faktörlerin dağılımı görülmektedir.

Tablo 13. Anne Babaların Birinci Kademeye Devam Eden Çocukların Kantinden Yararlanma Konusunda Yönlendirilmesi Hakkındaki Görüşleri

Önem Dereceleri	Yönlendirmede Etkili Olanlar									
	Aile		Arkadaş Çevresi		Öğretmenler		Satıcılar		Televizyon	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1	232	54,6	115	27,1	49	11,5	8	1,88	21	5,2
2	94	22,1	109	25,6	156	36,7	15	3,53	51	12,0
3	66	15,5	156	36,7	112	26,4	23	5,41	68	16,0
4	24	5,6	44	10,4	84	19,8	82	19,29	191	44,7
5	9	2,1	1	0,2	24	5,6	297	69,88	94	22,1
Toplam	425	100,0	425	100,0	425	100,0	425	100,0	425	100,0
Puan X	4,21		3,69		3,29		1,48		2,32	

Anketi cevaplayan anne babalar çocuğu hangi kademede öğrenci olursa olsun, her iki soruya da cevap vermiştir.

Tablo 13'e göre, birinci kademeye devam eden öğrencilerin, kantininden yararlanma konusunda yönlendirilmesinde; aile ($X=4,21$), arkadaş çevresi ($X=3,69$), öğretmenler ($X=3,29$), televizyon ($X=2,48$) ve satıcıların ($X=1,48$) etkili olduğu belirlenmiştir.

Tablo 14'te anne ve babaların ikinci kademeye devam eden çocuklarının kantinden yararlanma konusunda yönlendirilmesinde etkili olan faktörlerin dağılımı görülmektedir.

İkinci kademeye devam eden öğrencilerin, kantininden yararlanma konusunda yönlendirilmesinde; arkadaş çevresi ($X=4,05$), aile ($X=3,89$), öğretmenler ($X=2,99$), televizyon ($X=2,53$) ve satıcıların ($X=2,52$) etkili olduğu belirlenmiştir.

Tablo 14. Anne Babaların İkinci Kademeye Devam Eden Çocukların Kantinden Yararlanma Konusunda Yönlendirilmesi Hakkındaki Görüşleri

Önem Dereceleri	Yönlendirmede Etkili Olanlar									
	Aile		Arkadaş Çevresi		Öğretmenler		Satıcılar		Televizyon	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1	174	40,9	184	43,3	38	8,9	11	2,59	18	4,0
2	99	23,3	114	26,8	115	27,1	14	3,29	83	19,5
3	99	23,3	97	22,8	123	28,9	25	5,88	81	19,1
4	37	8,7	28	6,6	106	24,9	86	20,24	168	39,8
5	16	3,8	2	0,5	43	10,1	289	68,0	75	17,6
Toplam	425	100,0	425	100,0	425	100,0	425	100,0	425	100,0
Puan X	3,89		4,05		2,99		1,52		2,53	

Ersoy (1989) çocukların yiyecek seçiminde reklamlardan etkilene durumları üzerine yapmış olduğu araştırmasında, çocukların reklamı yapılan yiyecek ve içecekler içinden, %85,4'ünün bisküviyi ve %71,4'ünün çikolatayı canı istediği zaman ve ilk fırsatta tükettiği bulunmuştur. Çocukların televizyonda yayınlanan yiyecek ve içecekleri tüketmelerinde ailelerin ayda yiyeceğe ayırdıkları para miktarı, okulda gördükleri beslenme eğitimleri, öğretmen ve ailelerin bu ürünleri almamaları konusunda uyarıda bulunmalarının etkili olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca annenin eğitim düzeyi arttıkça bu ürünleri çocuklarına alma eğilimlerinin de arttığı saptanmıştır. Baka (2004) araştırmasında, öğrenci velilerine “çocuğunuzun bir ürünü tercih etmesinde, nelerden etkilendiğini düşünüyorsunuz?” sorusunu yöneltilmiştir. Ankete katılan 135 velinin %48'i televizyon reklamları, %19'u arkadaşından etkilenmesi, %19'u ürünün promosyon vermesi, %19,0'u sadece kendi tercihi yanıtlarını vermiştir. Bilir ve arkadaşlarının (1992) , ilkokul 3 ve 5. sınıf öğrencilerinin harçlıklarıyla ilk olarak şekerli besin aldıkları ve bunda da televizyon reklamlarında şekerli besinlerin reklamlarına daha çok yer verilmesinin etkisi olabileceği vurgulanmıştır. Şimşek (1991) araştırmasında, öğrencilerin %34,4'ünün reklamlardan hiç etkilendiğini, %50,3'ünün bazen etkilendiğini belirtmiştir. Müftüoğlu (2004) çalışmasında, reklamların etkisiyle yeme alışkanlığının bozulmasının, televizyon ve bilgisayar karşısında uzun zaman geçirmenin çocuğu obeziteye iten etkenler arasında bulunduğunu vurgulamıştır. Hendel-Paterson (2004) araştırmasında, tartışılan ana tema öğrencilerin tercihi olmuştur. Tüm gruplar okulu

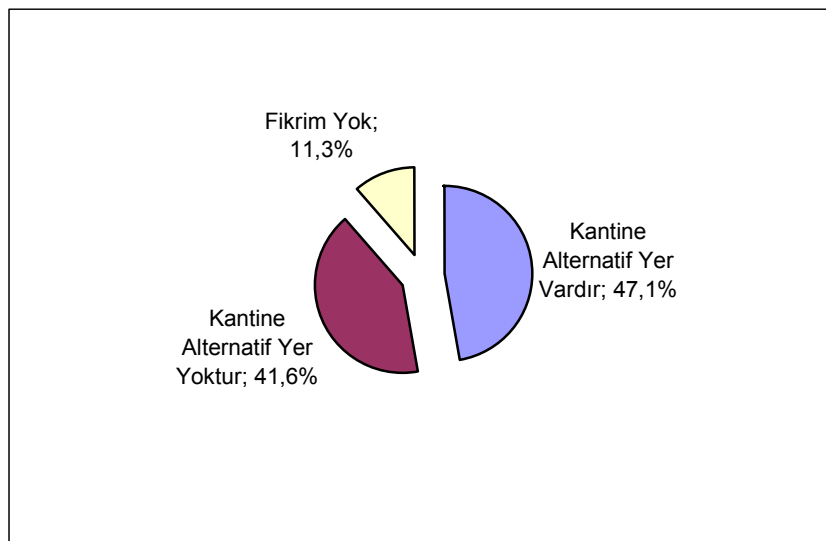
çocukların karar verme ve kendilerine bakmak için daha fazla sorumluluk alma konularında daha özgür oldukları uygun bir süre olarak görmekte oldukları saptanmıştır. İçecek tercihi yapmak gençlerin sorumluluk almasının bir yolu olarak söylenmiştir.

Birinci kademeye devam eden öğrencilerin yaşları daha küçük olduğu için, karar verme konusunda ailelerin etkili olması; arkadaş çevresinin daha çok önem kazandığı ergenlik çağının ilk aşamalarında yaşları daha büyük olan ikinci kademeye devam eden öğrencilerde arkadaş çevresinin etkili olması anlamlı bir sonuç olarak görülmüştür. Bununla beraber televizyon ve reklamların etkisinin sıralamalarda alt sıralarda yer almasında, soruların okul kantinlerinde satılan ürünlerle sınırlı olmasının ve öğrencilerin reklamlarda gördükleri ve istedikleri ürünleri okul dışında alternatif yerlerden temin etmelerinin bu durumda etkili olduğu düşünülmektedir.

4.4. Kantinlerin Özellikleri Hakkındaki Görüşler

Bu bölümde kantinlerin bazı özellikleri (kantine alternatif yerler, kantinin yeri, işletmesi, kantin gelirinin kullanıldığı yerler, kantin denetimi ve kantinde çalışan kişi sayısı) ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Şekil 6’da araştırmaya katılan anne babalara göre okul çevresinde kantine alternatif yer olup olmadığına ilişkin anne baba görüşlerini görülmektedir. Çalışmaya katılanların %11,3’ü bu konuda fikrinin olmadığını belirtmiştir.

Şekil 6. Okul Çevresinde Kantine Alternatif Yere İlişkin Görüşler

Tablo15'te kantine alternatif yerlerin nereler olduğu görülmektedir.

Okul çevresinde kantine alternatif yer olduğunu söyleyen 200 anne veya babanın, %80,0'i (160) bakkal, %16,0'sı (32) büfe olduğunu belirtmiştir. Velilerin 2'si okul çevresinde seyyar satıcı olduğunu belirtmiştir.

Tablo 15. Kantine Alternatif Yerlere İlişkin Anne Baba Görüşleri

Kantine Alternatif Yerler	Sayı	%
Büfe	32	16,0
Bakkal	160	80,0
Seyyar Satıcı	2	1,0
Pastane	5	2,5
Market	1	0,5
Toplam	200	100,0

Oktar ve Şanlıer (1999) araştırmalarında öğrencilerin %13,2'sinin seyyar satıcılardan yiyecek aldığını saptamıştır. Yetkin (1994) çalışmasında, öğrencilerin tamamı yakınının okul çevresinde bulunan pastane, büfe ve seyyar satıcılardan besin satın almadığı saptanmıştır. Az bir grup öğrenci ise okul çıkışlarında, okul kantininden veya çevrede besin satan yerlerden çikolata, gofret, tatlı, bisküvi, tost, kuruyemiş, dondurma ve çiklet satın almakta olduğu belirtilmiştir. Okul çevresinde alternatif yerler olsa bile, artık çocukların çoğu okula servislerle gelmekte ve okuldaki güvenlik önlemleri sebebiyle bahçe dışına çıkamamaktadırlar. Okul kantinlerindeki ürün çeşidinin artmış olması sebebiyle öğrencilerin dışarıdan yiyecek alışverişi yapmadıkları düşünülmektedir. Okul çevrelerinde seyyar satıcıların satış yapmasının da engellenmiş olması, çocukları kantinlere yönlendirmektedir.

Tablo 16'da çalışmaya katılanların kantinin yerini bilip bilmedikleri ve kantinin yerini uygun bulup bulmadıkları ile ilgili bulgular görülmektedir.

Tablo 16. Kantinin Yeri ve Yerinin Uygunluğu İle İlgili Anne Baba Görüşleri

Kantinin Yeri	Kantinin Yerinin Uygunluğu					
	Uygun		Uygun Değil		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bodrum katı	74	32,9	123	61,8	197	46,4
Merdiven altında	60	26,7	58	29,1	118	27,8
Bahçede	1	0,4	-	-	1	0,2
Okul girişinde	90	40,0	18	9,0	108	25,4
Bilmiyor	-	-	-	-	1	0,2
Toplam	225	100,0	199	100,0	425	100,0

Tablo 16’da görüldüğü gibi, velilerin %46,4’ü okul kantininin bodrum katında, %27,8’i merdiven altında, %25,4’ü okul girişinde olduğunu belirtmiştir. Anne babaların 225’i (52,9) kantinin yerinin uygun olduğunu, 199’u (%47,1) kantinin yerinin uygun olmadığını belirtmişlerdir. Bir anne kantinin yerini bilmediğini, çocuğuna sorarak öğrendiğini ve yerini uygun bulmadığını belirtmiştir.

Kantinin yerinin uygun olmadığını belirten anne babaların %61,8’i çocuğunun okulundaki kantinin bodrum katında, %29,1’i merdiven altında olduğunu belirtmiştir.

Tablo 17’de kantinin yerinin uygun olmadığını belirten anne babaların, kantinin nerede olması gerektiği konusundaki görüşlerine yer verilmiştir. Anne babaların yarısından fazlası kantinin okul bahçesinde, %27,5’i okul girişinde olması gerektiğini belirtmişlerdir. Anne babaların %1,0’i okullarda kantin olmaması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 17. Anne Babaların Kantin İçin Uygun Gördükleri Yerler

Yer	Sayı	%
Merdiven Altında	3	1,5
Okul Bahçesinde	126	63,0
Okul Girişinde	55	27,5
Uygun bir odada	14	7,0
Kantin olmamalı	2	1,0
Toplam	199	100,0

Tablo 18’de anketi cevaplayan anne babaların, kantin uygulamaları hakkındaki memnuniyet durumu görülmektedir.

Anketi cevaplayan anne babaların %34,6’sı kantin uygulamalarından memnun olduğunu, %5,4’ü çok memnun olduğunu belirtmiştir. Bu konuda fikrinin olmadığını söyleyen anne babaların oranı genel örneklemede %33,9, annelerde %32,1 ve babalarda %38,0’dır. Annelerin %12,5’i hiç memnun olmadığını, babaların ise %7,0’si hiç memnun olmadığını belirtmiştir.

Tablo 18. Anne ve Babaların Kantin Uygulamalarından Memnuniyet Durumu

Anketi Cevaplayan		Memnuniyet Derecesi					Toplam
		Hiç memnun değil	Memnun değil	Memnun	Çok memnun	Fikri yok	
Anne	Sayı	37	46	102	16	95	296
	%	12,5	15,5	34,5	5,4	32,1	100,0
Baba	Sayı	9	19	45	7	49	129
	%	7,0	14,7	34,9	5,4	38,0	100,0
Toplam	Sayı	46	65	147	23	144	425
	%	10,8	15,3	34,6	5,4	33,9	100,0

Anne babaların kantin uygulamaları hakkındaki bilgilerini anlamak için kantinin denetimi, işletmesi, elde edilen gelirin kullanıldığı yerler ve çalışan kişi sayısı hakkında sorular sorulmuştur.

Tablo 19’da anne babaların okul kantinini kimin işlettiğine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

Çalışmaya katılan anne babaların yaklaşık yarısı kantini kimin işlettiği hakkında bir fikre sahip olmadığını, %38,6’sı ise kantinlerin özel sektör tarafından işletildiğini belirtmişlerdir. Annelerin %2,4’ü ve babaların %0,8’i kantinlerin okul-aile birliği tarafından işletildiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 19. Anne ve Babaların Okul Kantinini Kimin İşlettiğini İle İlgili Görüşleri

Anketi Cevaplayan		Kantini İşletenler					Toplam
		Okul idaresi	Okul-aile birliği	Özel sektör	Herhangi bir vatandaş	Bilmiyor	
Anne	Sayı	17	7	110	3	159	296
	%	5,7	2,4	37,2	1,0	53,7	100,0
Baba	Sayı	2	1	54	1	71	129
	%	1,6	0,8	41,9	0,8	55,0	100,0
Toplam	Sayı	19	8	164	4	230	425
	%	4,5	1,9	38,6	0,9	54,1	100,0

Okul-aile birliği yönetmeliğine göre, okul kantinleri okul-aile birliği tarafından işletilebilir veya işletilmesi için kiraya verilebilir. Kiralama işlemleri, valilik/kaymakamlıkça görevlendirilecek il/ilçe milli eğitim müdür yardımcısı/şube müdürü başkanlığında okul müdürü, birlik başkanı, defterdarlık/mal müdürlüğü, gerektiğinde özel idare müdürlüğü temsilcisinin katılımıyla oluşturulacak ihale komisyonunca yapılır (Anonim 2005).

Tablo 20’de anne babaların okul kantininden elde edilen gelirin nerelerde kullanıldığına ilişkin görüşleri verilmiştir.

Tablo 20. Anne Babaların Okul Kantininden Elde Edilen Gelirin Kullanılması İle İlgili Görüşleri

N : 425*		
Kantinden Elde Edilen Gelirin Kullanımı	Sayı	%
Okulda öğrenci ihtiyaçlarının giderilmesinde kullanılıyor	35	8,2
Kantini işletenlerde kalıyor	114	26,8
Milli Eğitim Bakanlığı'na veriliyor	18	4,2
Fikri yok	297	69,9

* Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Anne babaların %69,9'u kantinden elde edilen gelirin nerelerde kullanıldığı hakkında bir fikre sahip olmadığını belirtmiştir. Anne babaların %26,8'i elde edilen gelirin kantini işletenlere kaldığını, %7,5'i okulda öğrencilerin ihtiyaçlarının giderilmesinde kullanıldığını düşünmektedir (Tablo 20).

Okul-aile birliği yönetmeliğine göre, okul kantinleri okul-aile birliği tarafından işletiliyorsa, işletilen yerin gayri safi hasılatının %1'i, işletmecilere kiraya verilmesi durumunda ise %3'ü defterdarlık/mal müdürlüğüne ödenir. Okulların kantinlerinden sağlanan kira gelirlerinden arz bedeli düşüldükten sonra kalan net işletme gelirlerinin %80'i birliğin, %10'u ilçe milli eğitim müdürlüğünün, %10'u il milli eğitim müdürlüğünün ilgili banka hesaplarına aktarılır. İl/ilçe milli eğitim müdürlükleri hesaplarına yatırılan paralar, il/ilçe milli eğitim müdürünün veya görevlendireceği ilgili müdür yardımcısı/şube müdürü başkanlığında iki okul müdürü ve iki birlik başkanından, mülki amirin onayı ile oluşturulan komisyonca öncelikle imkânları kısıtlı olan okulların ve öğrencilerin eğitim-öğretimle ilgili ihtiyaçlarında kullanılmak üzere ilgili birliğin hesabına aktarılır. Ayrıca, il/ilçe milli eğitim müdürlüklerinin eğitim-öğretimle ilgili gerekli ihtiyaçlarında kullanılabilir. Okul hesabında kalan gelirler, eğitim-öğretim giderleri ile maddi imkânlardan yoksun öğrencilerin zorunlu ihtiyaçları için harcanması esastır. Okulların birçok ihtiyacı, sağlanan bu gelirlerden karşılanmaktadır. Birazda bu gelir kaynağını kullanabilmek için, öğrenci sayısı az olan okullar da bile kantin açılmaktadır (Anonim 2005).

Tablo 21'de Anne babaların "Okul kantinini kim denetlemeli?" sorusuna verdikleri cevapların dağılımı görülmektedir.

Anne babaların %76,9'u okul kantinlerini Sağlık Bakanlığının ve %48,2'si okul yönetiminin denetlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Anne babaların %6,4'ü öğrenciler ve %8,7'si Tarım bakanlığı tarafından okul kantinlerinin denetiminin yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 21. Anne Babaların Okul Kantininin Denetimi İle İlgili Görüşleri

N : 425*

Kantini Denetlemesi İstenenler	Sayı	%
Milli Eğitim Bakanlığı	109	25,6
Sağlık Bakanlığı	327	76,9
Tarım Bakanlığı	37	8,7
Belediyeler	66	15,5
Okul Yönetimi	205	48,2
Okul-Aile Birliği	156	36,7
Öğretmenlerden Oluşacak Bir Komisyon	87	20,5
Öğrenciler	27	6,4
Veliler	133	31,3
Özel Gıda Denetim Şirketleri	146	34,4

* Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Kantin İşletmecileri; Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı'nın Okul Kantinleri Denetimi ile ilgili olarak yayımladığı, 16.09.1988 tarih ve 7409 sayılı Genelgesi ekindeki "Okul Kantinleri Denetim Formu" ile getirilen yükümlülöklere uyacaktır. Bu genelgeye göre, okul kantinleri okul müdürü, müdür yardımcısı ve iki öğretmen tarafından oluşturulan kantin yönetimi tarafından denetlenir. Ayrıca illerde Bakanlık ve ilköğretim Müfettişlerinin denetimlerinde okul kantinlerinin denetimlerinin de yer alması uygun görölmektedir (Anonim 2005). Anne babalar kantin denetimi konusunda yüksek oranda okul yönetimini ve öğretmenlerden oluşacak bir komisyonu tercih etmişlerdir. Bu durumda veliler kantini okulun bir parçası olarak gördükleri düşüncesi şekillenmektedir.

Tablo 22'de araştırmaya katılan anne babaların okul kantinlerini kimin işletmesi gerektiği ile ilgili görüşleri verilmiştir.

Çalışmaya katılan anne babaların %35,8'inin kantinleri okul aile birliğinin, %35,3'ünün özel sektörün işletmesi gerektiğini düşündükleri belirlenmiştir. Çalışmaya katılanların yaklaşık dörtte biri okul idaresinin kantini işletmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Tablo 22. Anne Babaların Okul Kantinini Kimin İşletmesi Gerektiği İle İlgili Görüşleri

Kantini İşletmesi istenen	Sayı	%
Okul idaresi	116	27,3
Okul aile birliği	152	35,8
Özel sektör	150	35,3
Şimdiki kantinci	7	1,6
Toplam	425	100,0

Çalışmaya katılan anne ve babaların kantinin işletmesi, denetimi ve elde edilen gelirin kullanımı konusunda bilinçsiz olduğu görülmüştür. Kantini okulun bir parçası olarak algıladıklarını düşündürmektedir.

Tablo 23’de anne babaların kantinde çalışan kişi sayısı hakkındaki görüşlerinin dağılımı verilmiştir.

Çalışmaya katılanların %77,6’sı kantinlerde 1-2 kişi çalıştığını belirtmiştir. Anne babaların %2,6’sı 4 ve üzeri kişi çalıştığını, %12,0’si bu konuda fikrinin olmadığını beyan etmiştir. Anne ve babalara ilerleyen sorularda, kantin çalışanlarının sayısının yeterli olup olmadığı sorulmuştur. Anneler -114 ve babalar -15 puan vererek, bu sayıların yeterli olmadığını vurgulamışlardır (Tablo 24).

Tablo 23. Anne Babalara Göre Kantinde Çalışan Kişi Sayısı

Kantinde Çalışan Kişi Sayısı	Sayı	%
1 kişi	264	62,1
2 kişi	66	15,5
3 kişi	33	7,8
4 ve üzeri kişi	11	2,6
Fikri yok	51	12,0
Toplam	425	100,0

4.5. Kantin Uygulamaları Hakkında Anne Baba Görüşleri

Tablo 24’te anne ve babaların kantin uygulamaları hakkındaki görüşlerinin dağılımı görülmektedir.

Çalışmaya katılan annelerden 194 puanla “Çalışanların öğrencilerle ilişkisi iyidir.” değerlendirmesi en yüksek puanı alırken, -194 puanla “Kantindeki sandalye ve masaların boyutları öğrencilere uygundur.” değerlendirmesi en düşük puanı almıştır.

Çalışmaya katılan babalardan 97 puanla “Çalışanların öğrencilerle ilişkisi iyidir.” değerlendirmesi en yüksek puanı alırken, -90 puanla “Kantindeki sandalye ve masaların boyutları öğrencilere uygundur.” değerlendirmesi en düşük puanı almıştır. Anne ve babaların değerlendirmesinde birinci ve sonuncu olan değerlendirmeler aynı yerini korumuştur.

“Çalışanların öğrencilerle ilişkisi iyidir.”, “Kantindeki ürünler raflara öğrencilerin görebileceği şekilde yerleştirilmiştir.”, “Bozulacak ürünlerin saklanması için buzdolabı vardır.”, “Kantindeki atık maddeler uygun şekilde toplanıyor.”, “Çalışanların ellerini yıkamaları için lavabo vardır.”, “Okul kantini temizdir.” ve “Satılan ürünlerin son kullanma tarihi kontrol ediliyor.” değerlendirmeleri genel değerlendirmede olduğu gibi anne ve baba değerlendirmesinde de olumlu olmuştur.

“Kantin aydınlatması yeterlidir.” genel değerlendirmede ve babalarda olumlu iken annelerde olumsuz değerlendirilmiştir.

“Lavaboda sabun vardır.” genel değerlendirmede ve annelerde olumlu iken babalardan olumsuz puan almıştır.

“Satılan gıdaların fiyatları uygundur.”, “Satılan ürünler sağlıklıdır.” ve “Çalışanlar kişisel hijyene dikkat ediyor.” genel değerlendirmede ve annelerde olumsuz iken babalarda olumlu puan almıştır.

“Kantinin havalandırması yeterlidir.”, “Kantinde güvenlik önlemleri alınmıştır.”, “Kantindeki ürünler raflara öğrencilerin görebileceği şekilde yerleştirilmiştir.”, “Kantinde öğrencilere satış yapılan yerler yeterlidir.”, Lavaboda tek kullanımlık kâğıt havlu vardır.”, “Kantinde çalışanların sayısı yeterlidir.” ve “Ambalajsız satılan (poğaça ve simit gibi) ürünler öğrencilere, uygun şartlarda sunuluyor.” değerlendirmeleri anne ve babalarda olduğu gibi genel değerlendirmede de olumsuz puan almıştır.

Genel toplama anne ve babalar için baktığımızda anneler -427 puanla kantin uygulamalarının geneli için olumsuz görüş bildirirken, en çok memnun değilim çıkmıştır. Babalar 87 puanla kantin uygulamaları hakkında olumlu görüş bildirirken, en çok fikrim yok değerlendirmesi yapmışlardır.

Kantinden alışveriş için ayrılan sürenin az olması, öğrenci sayısının fazla olması gibi durumlar öğrencilerin sadece istedikleri ürünü almalarına olanak vermektedir. Bu yüzden öğrencilerin çalışanlarla bir sorun yaşamaması normaldir. Kantinlerde öğrencilere uygun masa ve sandalyelerin olmaması durumu en olumsuz puanı almıştır. Okul kantinleri için ayrılan yerler sınırlıdır. Küçük alanlarda yer almaktadır. Sadece satış noktaları bulunmakta öğrenciler için masa ve sandalye yer almamaktadır.

Kantin çalışanları kişisel hijyen kurallarına dikkat etmeleri konusunda velilerden -12 puan almışlardır. Elmacıoğlu ve arkadaşları (1999) çalışmalarında, çalışanların %41.4'ünün el hijyenine yeterli önemi vermediği ve %52.2'sinin iş giysilerinin temizliğini yeterli derecede sağlayamadığı belirlenmiştir. Araştırma kapsamındaki mutfaklarda genel olarak hijyen kurallarına uyulduğu ancak personel hijyeni ile tuvalet ve diğer alanlarda yetersizliklerin olduğu saptanmıştır.

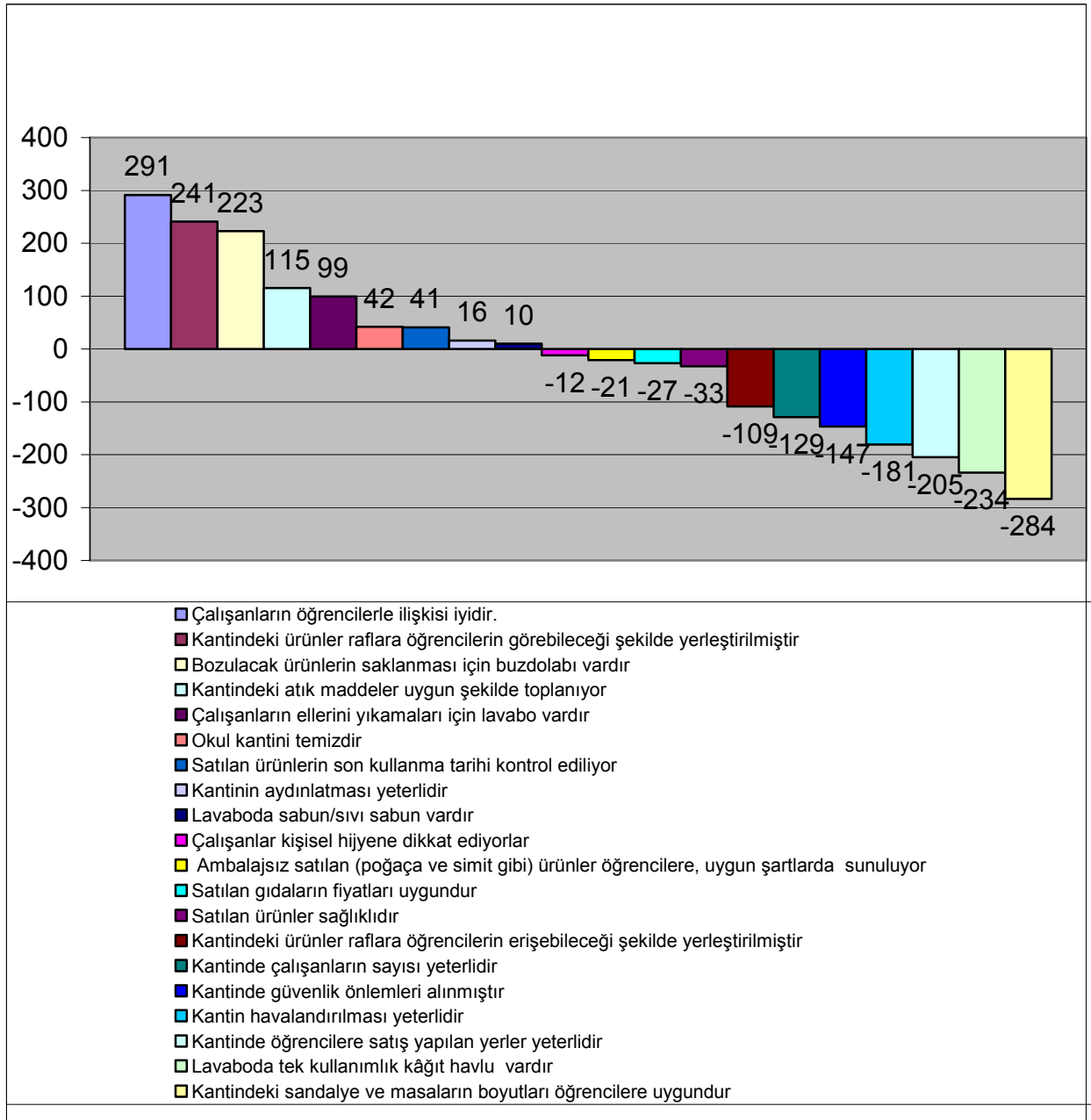
Genel toplam -340 puan ile olumsuz çıkmıştır. Anne ve babalar kantin uygulamalarından memnun olmadıkları görülmüştür. Ancak, anne ve babaların kantinlerdeki uygulamalar konusunda bilgileri yetersizdir. Anne ve babalar, kantinlerin özellikleri hakkında çok az şey bildiği ve bilinçsiz oldukları ortaya çıkmıştır. Anne babalar çocuklarının okuldaki diğer sorunlarıyla veya okuldaki diğer sorunlarla yakından ilgilenmelerine rağmen, okul kantin uygulamaları konusunda çalışmaların çok dışında kalmaktadırlar. Ailelerin bilgi yetersizliği, sorulara verilen cevaplardaki önceliğin düşük olmasına neden olabilir.

Tablo 24. Anne ve Babaların Kantin Uygulamaları Hakkındaki Görüşleri

	Anne						Toplam Puan	Baba						Toplam Puan
	Hiç Katılmıyor Sayı %	Katılmıyor Sayı %	Fikri Yok Sayı %	Katılıyor Sayı %	Tamamen Katılıyor Sayı %			Hiç Katılmıyor Sayı %	Katılmıyor Sayı %	Fikri Yok Sayı %	Katılıyor Sayı %	Tamamen Katılıyor Sayı %		
Okul kantini temizdir	27 9,1	59 19,9	102 34,5	96 32,4	12 4,1		7	4 3,1	16 12,4	63 48,8	33 25,6	13 10,1		35
Kantin havalandırılması yeterlidir	57 19,3	90 30,4	92 31,1	48 16,2	9 3,0		-138	21 16,3	37 28,7	41 31,8	24 18,6	6 4,7		-43
Kantinin aydınlatması yeterlidir	32 10,8	68 23,0	85 28,7	98 33,1	13 4,4		-8	11 8,5	25 19,4	35 27,1	45 34,9	13 10,1		24
Kantinde güvenlik önlemleri alınmıştır	52 17,6	73 24,7	11 37,5	47 15,9	13 4,4		-104	20 15,5	29 22,5	60 46,5	14 10,9	6 4,7		-43
Kantindeki ürünler raflara öğrencilerin görebileceği şekilde yerleştirilmiştir	22 7,4	39 13,2	36 12,2	162 54,7	37 12,5		153	3 2,3	16 12,4	23 17,8	64 49,6	23 17,8		88
Kantindeki ürünler raflara öğrencilerin erişebileceği şekilde yerleştirilmiştir	61 20,6	90 30,4	55 18,6	75 25,3	15 5,1		-107	12 9,3	42 32,6	24 18,6	38 29,5	13 10,1		-2
Kantinde öğrencilere satış yapılan yerler yeterlidir	72 24,3	101 34,1	51 17,2	60 20,3	12 4,1		-161	17 13,2	49 38,0	27 20,9	33 25,6	3 2,3		-44
Satılan gıdaların fiyatları uygundur	50 16,9	73 24,7	55 18,6	98 33,1	20 6,8		-35	12 9,3	30 23,3	35 27,1	42 32,6	10 7,8		8
Satılan ürünler sağlıklıdır	31 10,5	71 24,0	117 39,5	61 20,6	16 5,4		-40	10 7,8	21 16,3	62 48,1	24 18,6	12 9,3		7
Çalışanlar kişisel hijyene dikkat ediyorlar	31 10,5	70 23,6	105 35,5	71 24,0	19 6,4		-23	8 6,2	28 21,7	50 38,8	31 24,0	12 9,3		11
Çalışanların öğrencilerle ilişkisi iyidir	10 3,4	32 10,8	60 20,3	142 48,0	52 17,6		194	2 1,6	8 6,2	38 29,5	53 41,1	28 21,7		97
Kantindeki atık maddeler uygun şekilde toplanıyor	13 4,4	28 9,5	151 51,0	84 28,4	20 6,8		70	5 3,9	9 7,0	62 48,1	42 32,6	11 8,5		45
Çalışanların ellerini yıkamaları için lavabo vardır	17 5,7	41 13,9	114 38,5	99 33,4	25 8,4		74	15 11,6	16 12,4	40 31,0	45 34,9	13 10,1		25
Lavaboda tek kullanımlık kağıt havlu vardır	66 22,3	62 20,9	138 46,6	25 8,4	5 1,7		-159	27 20,9	32 24,8	61 47,3	7 5,4	2 1,6		-75
Lavaboda sabun/sıvı sabun vardır	34 11,5	40 13,5	121 40,9	82 27,7	19 6,4		12	20 15,5	13 10,1	49 38,0	43 33,3	4 3,1		-2
Bozulacak ürünlerin saklanması için buzdolabı vardır	16 5,4	26 8,8	77 26,0	138 46,6	39 13,2		158	6 4,7	11 8,5	40 31,0	56 43,4	16 12,4		65
Kantindeki sandalye ve masaların boyutları öğrencilere uygundur	97 32,8	58 19,6	95 32,1	34 11,5	12 4,1		-194	47 36,6	17 13,2	47 36,4	15 11,6	3 2,3		-90
Kantinde çalışanların sayısı yeterlidir	49 16,6	106 35,8	61 20,6	70 23,6	10 3,4		-114	21 16,3	33 25,6	27 20,9	36 27,9	12 9,3		-15
Satılan ürünlerin son kullanma tarihi kontrol ediliyor	18 6,1	4,6 15,5	146 49,3	69 23,3	17 5,7		21	14 10,9	16 12,4	48 37,2	38 29,5	13 10,1		20
Ambalajsız satılan (poğaç ve simit gibi) ürünler öğrencilere, uygun şartlarda sunuluyor	43 14,5	55 18,6	83 28,0	95 32,1	20 6,8		-6	25 19,4	20 15,5	43 33,3	27 20,9	14 10,9		-15

Hiç katılmıyor = -2, Katılmıyor = -1, Fikri yok = 0, Katılıyor = 1, Tamamen katılıyor = 2

Ankete katılanların kantin uygulamaları hakkındaki görüşleri genel olarak (anne ve baba görüşleri bir arada) Şekil 7’de görülmektedir.

Şekil 7. Anne Babaların Kantin Uygulamaları Hakkındaki Görüşleri

Şekil 7’ye göre, “Çalışanların öğrencilerle ilişkisi iyidir.” değerlendirmesi 291 puanla en yüksek olmuştur. “Kantindeki sandalye ve masaların boyutları öğrencilere uygundur.” değerlendirmesi -284 puanla en düşük olmuştur. Olumsuz (negatif) puan alanlar daha fazladır.

“Kantindeki ürünler raflara öğrencilerin görebileceği şekilde yerleştirilmiştir.” Değerlendirmesi 241 puanla, “Bozulacak ürünlerin saklanması için buzdolabı vardır.” Değerlendirmesi 223 puanla, “Kantindeki atık maddeler uygun şekilde toplanıyor.” 115 puanla, “Çalışanların ellerini yıkamaları için lavabo vardır.” 99 puanla, “ Okul kantini temizdir.” 42 puanla, “Satılan ürünlerin son kullanma tarihi kontrol ediliyor.” 41 puanla, “Kantinin aydınlatması yeterlidir.” 16 puanla ve “ Lavaboda sabun vardır.” 10 puanla olumlu puanlar almıştır. -234 puanla “Lavaboda tek kullanımlık kağıt havlu vardır.” değerlendirmesi, -205 puanla “Kantinde öğrencilere satış yapılan yerler yeterlidir.” değerlendirmesi, -181 puanla “Kantin havalandırması yeterlidir.”, -147 puanla “ Kantinde güvenlik önlemleri alınmıştır.”, -129 puanla “Kantinde çalışanların sayısı yeterlidir.”, -109 puanla “ Kantindeki ürünler raflara öğrencilerin erişebileceği şekilde yerleştirilmiştir”, -33 puanla “Satılan ürünler sağlıklıdır.”, -27 puanla “Satılan gıdaların fiyatları uygundur.”, -21 puanla “Ambalajsız satılan (poğaça ve simit gibi) ürünler öğrencilere, uygun şartlarda sunuluyor.” ve -12 puanla “Çalışanlar kişisel hijyene dikkat ediyor.” Değerlendirmeleri çalışmaya katılanlardan olumsuz puan almıştır.

Genel toplam -340 puan ile olumsuz çıkmıştır. Yani veliler kantin uygulamalarından memnun değildir.

Tablo 25’de anne babaların, okul kantinlerinden beklentileri önem sırasına göre görülmektedir.

Anne babaların okul kantininden beklentileri sıralanırken birinci tercihlerine 6 puan, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı tercihlerine sırasıyla 5, 4, 3, 2 ve 1 puan verilmiştir. Aritmetik ortalamalar hesaplanmış ve beklentiler önem derecesine göre sıralanmıştır. Tablo 25 de görüldüğü gibi, anne babaların okul kantininden beklentileri; kantin her bakımdan temiz olsun ($X=5,63$), düzenli denetim yapılsın ($X=4,68$), ürün hijyeni sağlansın ($X=3,84$), ürün çeşitliliği sağlansın ($X=3,34$), satış noktası sayısı yeterli olsun ($X=2,24$) ve kantinde müzik çalınsın ($X=1,28$) şeklinde sıralanmıştır.

Çalışmaya katılan anne babalardan dördü “Çalışanlar 3 ayda bir sağlık kontrolünden geçsin” üçü de “kantinde satılan ürünlerin fiyatları uygun olsun” demişler ve bu isteklerini 7. sıraya koymuşlardır.

Çalışmaya katılan anne babaların öncelikle her bakımdan temizlik, ikinci sırada düzenli denetimlerin yapılmasını istedikleri saptanmıştır.

Tablo 25. Anne Babaların Okul Kantininden Beklentileri

Önem Derecesi	Okul Kantininden Beklentiler											
	Kantin her bakımdan temiz olsun		Düzenli denetim yapılsın		Ürün çeşitliliği sağlansın		Ürün hijyeni sağlansın		Satış noktası sayısı yeterli olsun		Kantinde müzik çalınsın	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1	333	78,4	34	8,0	8	1,9	45	10,6	3	0,7	2	0,5
2	52	12,2	257	60,5	33	7,8	69	16,2	11	2,6	3	0,7
3	17	4,0	110	25,9	147	34,6	121	28,5	23	5,4	11	2,6
4	22	5,2	15	3,5	151	35,5	154	36,2	69	16,2	10	2,4
5	1	0,2	6	1,4	79	18,6	34	8,0	263	61,9	42	9,9
6	—	—	3	0,7	7	1,6	2	0,5	56	13,2	357	84,0
Toplam	425	100,0	425	100,0	425	100,0	425	100,0	425	100,0	425	100,0
Puan X	5,63		4,68		3,34		3,84		2,24		1,28	

Hendel-Paterson (2004) çalışmasında, bazı anne/babalar, eğer alkolsüz içeceklerin okulda bulunmazsa, çocukların bunları okuldan önce bir marketten satın alacağını vurgulamıştır. Ama yinede çoğu aile makinelerin ulaşılabilirliği konusunda okulun sınırlandırmalarını desteklemektedir. Veliler, öğrencilerin alkolsüz içeceklere ulaşabilme süresinin sınırlandırılmasını ve satış makinelerinde daha fazla alternatif içeceğin olmasının gerektiğini vurgulamıştır. Aileler, eğer farklı markalar, su ve meyve suyu gibi daha sağlıklı alternatifler dahil daha geniş bir seçenek yelpazesi sunarsa, bu makineler konusunda genel olarak daha destekleyici olacaklarını ve eğer çocukları bu içecekleri tüketecekse bunun bir benzin istasyonu veya market yerine okulun yararına olmasını istedikleri vurgulanmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Elde edilen bulgular, anne ve babaların okul kantin uygulamaları ile ilgili görüşlerinin olumsuz olduğunu (-340) ortaya çıkarmıştır. Anne ve babaların, en olumlu bulduğu değerlendirme çalışanların öğrencilerle ilişkisi iken, en olumsuz görüşü kantindeki sandalye ve masaların boyutlarının öğrencilere uygun olmaması olarak belirtmişlerdir.

Anne ve babaların %77.4'ü çocuklarının her sabah kahvaltı yaptığını, yapmayanların sadece %2.7'inin kahvaltısını okul kantininde yaptığını belirttikleri görülmüştür. Anne ve babaların %47,1'i kantine alternatif bir yer olduğunu ve bu yerin bakkal olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin öğrenim şekli ne olursa olsun anne ve babaların %7,7'si çocuklarının kantinden öğle yemeğini geçiştirmek için bir şeyler satın aldığını düşündükleri ortaya çıkmıştır. Kantinden alışveriş için ayrılan sürenin yeterli olduğunu ama, satış yapılan yerlerin yetersiz olduğunu düşündükleri saptanmıştır. Anne ve babaların %73,2'si çocuklarının kantinden yiyecek/içecek tükettiklerini ve büyük çoğunlukla kantinden her gün bisküvi ve kraker tükettiklerini düşündükleri belirlenmiştir.

Okulda kantinin yerini bilmeyen anne baba yok iken, yerinden memnun olmayan anne ve babaların oranı %47.1 çıkmıştır. Anne ve babalar okul kantinlerinin okul bahçesinde olması gerektiğini belirtmişlerdir. Anne ve babaların çoğu okul kantinini kimin işlettiği konusunda ve kantinden elde edilen gelirin nerelerde kullanıldığı konusunda bir fikir belirtememişlerdir.

Anne ve babaların %76.9'u okul kantinlerini Sağlık Bakanlığı'nın denetlemesi gerektiğini, %35,8'i okul kantinini okul-aile birliğinin %35,3'ü özel sektörün kantinleri işletmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Okul kantinlerini okul-aile birliklerinin işlettiği göz önüne alınırsa bu konuda fikir belirtmeyenlerle beraber, öğrenci velilerinin kantin işletmesi hakkında bilgi sahibi olmadıkları saptanmıştır.

Anne babalar kantinlerde 1 veya 2 kişinin çalıştığını belirtmişlerdir. Ama genel değerlendirmede bu sayının yetersiz olduğunu vurgulamışlardır. Anne babalar çocuklarının kantin alışverişine yönlendirilmesinde aile ve arkadaş çevresinin etkili olduğunu düşündükleri saptanmıştır.

Genel olarak anne ve babaların kantin uygulamalarından memnun olmadığı ve kantinin her bakımdan temiz olması ve düzenli olarak denetim yapılmasının öncelikli beklentileri olduğu görülmüştür.

5.2. Öneriler

- Milli Eğitim Bakanlığı, beslenme hedeflerine öncelik veren mevzuat ve yönetmeliklerle, okullara destek sağlayabilir.
- Okul kantinlerinde her türlü yetkinin okul-aile birliklerinde yani velilerde olduğu ve işletmesinden, satılacak ürünlere, temizlik ve denetimine kadar her aşamada velilerin söz sahibi olduğu konusunda, anne ve babalar bilinçlendirilmelidir. Anne ve babaları kantinler konusunda bilgilendirmek için yıl içinde düzenli aralıklarla eğitim toplantıları düzenlenebilir.
- Kantinde satılan ürünler, kantinin temizliği öncelikle anne babalar olmak üzere öğretmen ve okul idaresi tarafından denetlenebilir.
- Öğrencilerin yaşlarına uygun ergonomik masa ve sandalyelerin olduğu, havalandırması ve aydınlatması uygun yerler kantin olarak düzenlenebilir ve öğrenciler beslenmelerini buralarda yapmaları konusunda yönlendirilebilirler.
- Yaşları küçük olan öğrencilerin kantinden daha sağlıklı yararlanması sağlanabilir.
- Okul kantininde satılacak ürünlerin tespiti aşamasında öğrenci tercihleri kadar besin değerleri de göz önünde bulundurulabilir. Okullarda yeterli ve dengeli beslenme seminerleri verilebilir.
- Okullar, sağlık eğitimi, beden eğitimi ve spor ile beslenme eğitimini ele almaları için okul-aile birlikleriyle ortak çalışmalıdır.

- Öğle yemekleri özellikle tam gün eğitim yapılan okullarda daha iyi düzenlenebilir. Yemekhane, yemek için ayrılan süre ve hazırlanan yemekler konusunda öğrenci, aile, okul-aile birliği ve okul idaresi bir ekip olarak çalışabilir.
- Okul yöneticileri, öğretmenler ve kantin çalışanları için hizmet içi eğitimler düzenlenebilir ve öğrencilere ortak sağlıklı mesajlar verilmesi sağlanabilir.
- Çocuklar üzerinde benzer bir araştırma yapılırsa sonuçlar anne baba ve çocuk arasında uyumlu mu değerlendirilebilir. Ayrıca anne baba görüşleri gerçekleri yansıtıyor mu onu değerlendirmeye yönelik bir araştırma planlanıp yürütülebilir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz A., Türk E. ve Ergün O. 2001. En Son Değişiklikleriyle Milli Eğitim Mevzuatı. İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 12 Ocak 1961, 10705, Değişiklik 16 Ağustos 1997, 4306 K/1. md. Ankara.
- Akman M., Demirelli O. ve Çivi S. 1988. Konya’da Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeylere Sahip İki İlkokuldaki Öğrencilerin Beslenme Durumu ve Fiziksel Gelişmelerinin Etkileşimi Üzerine Bir Araştırma. Beslenme ve Diyet Dergisi. 17: 47-57.
- Albayrak M. 2000. Ankara İlinde Gıda Maddeleri Paketleme ve Etiketleme Bilgileri Hakkında Tüketicilerin Bilinç Düzeyinin Ölçülmesi, Gıda Maddeleri Alım Yerleri ve Ambalaj Tercihleri Üzerine Bir Çalışma. Burcu Ofset Matbaacılık, Ankara.
- Anonim 1984. Umumi Hıfzısıhha Kanunu. Refik Saydam Hıfzısıhha Merkezi Başkanlığı Yayını, Ankara.
- Anonim. 1988. Okul Kantinleri Denetimi Konulu Genelge. Resmi Gazete, 1988/30, 16.09.1988.
- Anonim. 1991. Büyük Larousse. Ana Yayıncılık A. Ş.
- Anonim. 1992. Genel Beslenme İlkeleri. Özel Durumlarda Beslenme. Sağlık Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Anonim. 2001. Milli Emlak Genel Tebliği. Resmi Gazete, 24361, 2 Nisan 2001.
- Anonim. 2004a. Dernek Ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları İle İlişkilerine Dair Kanun (5072). Resmi Gazete, 25361, 29 Ocak 2004.
- Anonim. 2004b. Milli Emlak Genel Tebliği. Sıra No:277. Sayı: B.07.0.MEG.O.14/3364-0. 16.03.2004/8245.
- Anonim. 2005. Okul Aile Birliği Yönetmeliği. Resmi Gazete, 25831, 31.05. 2005.
- Anonim. 2006a. Devlet İstatistik Enstitüsü 2006. Okur Yazar Olmayan ve Okur Yazar Oranları 1935-2000. <www.die.gov.tr/tkba/English_TKBA/istatistikler3htm. > (21.02.2006. Saat:09:00.)
- Anonim. 2006b. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. <<http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2003>> (28.12.2006 Saat 11:00)

- Aydın A. 1996. Okul Çocuklarının Beslenme, Ağız ve Genel Vücut Hijyenine İlişkin Uygulamaları ve Var Olan Sağlık Sorunlarının Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Programı. Ankara.
- Babadağ K. 1984. Hemşirelik Yüksek Lisans Programı, Birinci ve Son Sınıf Öğrencilerinin Kişisel Sağlıkları İle İlgili Uygulamaların Karşılaştırılması. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Bağcı T., Yardım M., Aslan D., Öztekin Z., Can İ., Tokel N., Turgut F. ve Yinanç B. 1999. Ankara Yunus Emre Sağlık Ocağı Bölgesinde 8-14 Yaş Çocukların, Annelerinin ve Kendi İfadelerine Göre Gıda Tüketim Sıklıklarının İncelenmesi. Beslenme ve Diyet Dergisi, 28(1):15-50.
- Baka N. 2004. Yiyecek, İçecek Ürünleri Ambalajlarını İlköğretim Çağı Öğrencilerinin Algılaması ve Davranışları Üzerindeki Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Uygulamalı Sanatlar Eğitim Anabilim Dalı Grafik Eğitimi Bilim Dalı. Ankara.
- Barasi M. E. Ve Mottram R. F. 1992. Human Nutrition. London.
- Bayram H. 1998. İlköğretim Okullarının Amaç Yapı Süreç İklim Boyutlarında Yönetimi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi. Bolu.
- Baysal A. 1984. Beslenme. IV. Baskı. Hacettepe Üniversitesi Yayınları A/13. Çağ Matbaası, Ankara.
- Baysal A. 1989. Toplu Beslenme Yapılan Kuruluşların Önemi ve Bu Kuruluşlarda Yemek Planlama İlkeleri. M. P. M. Yayını No:325, Ankara.
- Baysal A. 1993. Genel Beslenme. Hatiboğlu Yayınları, Ankara.
- Baysal A. 1996. Beslenme. Hacettepe Yayınları, Ankara.
- Baysal A. 1999. Kahvaltı ve Okul Başarısı. Beslenme ve Diyet Dergisi 28(1):1-3.
- Bilir Ş. 1975. Okul Çağı Yemek Yeme Alışkanlıkları. Beslenme ve Diyet Dergisi, 4:91.
- Bilir S. 1984. Ana ve Çocuk Sağlığı. Hacettepe Üniversitesi Yayınları A/14, Ankara
- Bilir S., Mağden D, Atık Tuğrul B., San P, Artan İ. ve Üstün E. 1992. İlkokul 3-4-5. Sınıf Öğrencilerinin Cep Harçlıklarının Tüketilmesinde Televizyon Reklamlarının Etkisinin İncelenmesi. Beslenme ve Diyet Dergisi 21 (1):31-40.
- Birer S. ve Ersoy G. 1987. Metropolitan Bir Kentte Spor Yapan ve Yapmayan Üniversiteli Kız Öğrencilerin Beslenme Bilgi ve Alışkanlıkları. Beslenme ve Diyet Dergisi 16(2).
- Bursalıoğlu Z. 1988. Dünya Bankası ve Eğitim Bankamız. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 21:1-2 (389-392).

- Çakır S. 1987. Ortaokullarda Başarısızlık Nedenleri. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Ciğerim N. ve Beyhan Y. 1994. Toplu Beslenme Sistemlerinde Sanitasyon. Kök Yayıncılık, Aydoğdu Matbaası, Ankara.
- Connors P., Bednar C. and Klammer S. 2001. Cafeteria Factors That Influence Milk-Drinking Behaviors of Elementary School Children: Grounded Theory Approach. *Journal of Nutrition Education*. 33(1):31-36.
- Dağ A. 1996. Toplu Beslenme Servislerinde Çalışan Personel İçin Geliştirilen Hijyen Eğitim Programının Bilgi Tutum ve Davranışlara Etkisi. H. Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Toplu Beslenme Sistemleri Programı Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara.
- Dağ A. ve Merdol T. K. 1999. Toplu Beslenme Servislerinde Çalışan Personel İçin Geliştirilen Hijyen Eğitim Programının Bilgi, Tutum ve Davranışlara Etkisi. *Beslenme ve Diyet Dergisi* 28(1):47-51.
- Durusu K. 1996. İlkokul Öğrencilerine Verilen Sağlık Eğitiminin; Öğrencilerin Sağlıkla İlgili Bilgi, Tutum ve Davranışlarına Etkisi. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi. Kayseri.
- Egemen A. ve Beyazova U. 1985. Kırsal Alanda Çocukluk Çağı Zehirlenmeleri. Çocuklarda Sık Görülen Zehirlenmeler Sempozyumu. TÜBİTAK Yayınları, No:637, Ankara.
- Egemen A., Demir N., Akşit S., Kusin N., Sözbilen M. ve Solak İ. 2001. Besin Zehirlenmeleri: Sağlıksız Beslenmenin Bir Göstergesi. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 30(3): 16-21.
- Elmacıoğlu F., Dabak Ş., DüNDAR C., Topbaş M. ve Peşken Y. 1999. Samsun İl Merkezindeki Lokanta Mutfaklarının Hijyen Durumunun Değerlendirilmesi. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 28(2):54-58.
- Erefe İ. ve Akgül G. 1985. Barsak Paraziti Çocuğu Olan Annelerin Bu Konuya İlişkin Bilgi Düzeylerinin ve Soysa-Kültürel Özelliklerinin İncelenmesi. I. Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildirileri. Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- Erel S. 1975. Kurum Mutfak ve yiyecek Servis Alanlarının Planlanması. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, Cilt 4(2):68-73.
- Ersoy G. 1989. Beslenme Eğitimi Alan ve Almayan İlkokul Çocuklarının Yiyecek Seçiminde Televizyon Reklamlarından Etkilenme Durumu. *Beslenme ve Diyet Dergisi* 18(2):165-175.
- Eser K. Şahin T. K. ve Demirelli O. 2000. Konya'da İki Yetiştirme Yurdunda Barınan Adölesanların Beslenme Durumları. *Beslenme ve Diyet Dergisi*. 29(2):25-33.
- Gök H. 1999. İlköğretimde Okul Binalarının Kullanım Durumu-Zaman ve Ergonomik Açından. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Elazığ.

- Gross S. M. 2004. Coordinated School Health Program And Dietetics Professionals Partners In Promoting Healthful Eating. Journal Of The American Dietetic Association. Vol.104. No:5.
- Güçhan N. 1992. Halk Sağlığı Hemşireliği. Açık Öğretim Fakültesi Yayınları (226), Eskişehir.
- Gültekin M. 1997. İkinci Kademe İçin Alternatif Program Modelleri. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi. Ankara
- Güneşli U. 1984. Ankara'nın Sosyo-Ekonomik Yönden Farklı Semtlerinde Bulunan İlkokul Çocuklarının Beslenme Durumları Konusunda Bir Araştırma. Beslenme ve Diyet Dergisi. Cilt 13 (35-19).
- Haapala I. and Probart C. 2004. Food Safety Knowledge, Perceptions and Behaviors Among Middle School Students. Journal of Nutrition Education and Behaviour. 36(2):71-76.
- Hendel-Paterson M. 2004. Parental Attitudes Towards Soft Drink Vending Machines in Hight Schools. Journal of the American Dietetic Association. 104-10: 1597-1600.
- Herringshaw D., Longo M. F. and Zies S. 2000. Healthy Kids: Germ free. Journal of Nutrition Eduvation. 32:233A.
- Koçak K. 1993. İlköğretimde Karşılaşılan Başlıca Sorunlar. Çağdaş Eğitim, 18:188. Ankara.
- Köksal O. 1984. Anadolu'da İlkokul Çocukları Arasında Sık Görülen Beslenme Sorunları. Roch Bilimsel Yayınlar Serisi. Ankara.
- Küçükkömürler S. ve Birer S. 1987. Gelir Düzeyinin ve Fiyatlardaki Değişimin Yiyecek Satın Alımına Etkisi. Beslenme ve Diyet Dergisi. 16: 221-232.
- Küçükkömürler S. ve Şanlıer N. 2001. Ayak-Üstü (Fast Food) Yiyecek Satışı Yapan Yerlerde Görevli Personelin Hijyen Konusundaki Bilgilerinin Değerlendirilmesi. Mesleki Eğitim Dergisi, Cilt:3(5):65-76.
- Küçükkömürler S., Arlı M., Şanlıer N. ve Yaman M. 2003. Anne ve Çocuk Beslenmesi. Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Mottram R. F. 1982. Human Nutrition: Food Hjiene. London.
- Müftüoğlu O. 2004. Çocuk Yaşta Yetişkin Hastalığı. 18 Mart Hürriyet Gazetesi, Kelebek : 11.
- Oktar İ. ve Şanlıer N. 1999. İlköğretim Okullarında Uygulanan Beslenme Programları ve Öğrenilen Beslenme Davranışları İle İlgili Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri. Mesleki Eğitim Dergisi 1(2):57-65. Ankara.
- Onur B. 1983. Ergenlik Psikolojisi. Öztekin Matbaası, Ankara
- Öztürk M. C., Dicle A., Sarı H. Y. Ve Bektaş M., 2004. Okul Dönemindeki Çocukların Sağlık Durumlarının Belirlenmesi. Milli Eğitim Dergisi. 32(163):156-167.

- Pekcan G. 1982. İlkokul Çocuklarında Beslenme Alışkanlıkları ve Okul Başarısı Arasındaki Etkileşim Üzerine Bir Araştırma. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Teknolojisi Yüksekokulu Beslenme ve Diyetetik Bölümü Doçentlik Tezi. Ankara.
- Pekcan G. 1983. 10-12 Yaş Grubu İlkokul Çocuklarının Beslenme ve Sağlık Durumları Üzerine Bir Araştırma. Beslenme ve Diyet Dergisi. 12: 43-56.
- Pollitt E., Coueto S. and Jacoby ER. 1998. Fastin And Cognition İn Well-And Undernourished Schoolchildren: A Review Of Three Experimental Studies. American Journal Of Clinical Nutrition 67(Supplement):779.
- Smith A. P. 1993. Meals, Mood And Mental Performance. British Food Journal. Vol.95 No:9.
- Şanlıer N. ve Yaman M. 1999. Ankara’da Bulunan Anaokulları ve Kreşlerde Çalışan Personel, Mutfak ve Araç-Gerecin Hijyen Durumunun Saptanması. Mesleki Eğitim Dergisi: 1(1).
- Şimşek H. 1991. Ortaokul Öğrencilerinin Beslenme Bilgi ve Alışkanlıkları üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Tekışık H. H. 1992. Milli Eğitim Bakanlığı Önce Okul Yaptırmalı. Çağdaş Eğitim, 17:174 (1-2).
- Thomson J. C., Akarca M. Ve Sarıgül S. 1962. Türkiye’de İlkokul Çocuklarının Beslenme Durumu Raporu. Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Topal Ş. R. 1996. Gıda Güvenliği ve Kalite Yönetim Sistemleri. Tübitak- Marmara Araştırma Merkezi Matbaası, Gebze.
- Tunca Y. 1971. Okul Sağlığı ve Sağlık Eğitimi. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Tuncel N. 1992. Halk Sağlığı Hemşireliği. Açık Öğretim Fakültesi Yayınları (266), Eskişehir.
- Ural Z. F. 1969. Koruyucu Hekimlik Hijyen ve Sanitasyon. Başnur Matbaası, Ankara.
- Ülgen G. ve Fidan E. 1984. Çocuk Gelişimi. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları. İstanbul.
- Yaşar A., Ilıca B. ve Rakıcıoğlu N. 1999. Ankara’da Devlete Ait ve Özel İlköğretim Okullarında Eğitim Gören Çocukların Beslenme Durumlarına İlişkin Bir Araştırma. Beslenme ve Diyet Dergisi 28(1):21-28.
- Yetkin F. 1994. Kütahya’daki Ortaokul Öğrencilerinin Besin Tüketim Davranışları Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Endüstriyel Teknoloji Eğitimi. Ankara.
- Yörükoğlu A. 1986. Çocuk Ruh Sağlığı. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

- Yumuturuğ S. ve Sungur T. 1980. Hijyen Koruyucu Hekimlik. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları: 393, Ankara.
- Yumuturuğ S. 1989. Halk Sağlığı Ders Kitabı. Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayını, No:64, Ankara.

EK-1**OKULLARDA BULUNAN KANTİN, AÇIK ALAN, SALON VE BENZERİ
YERLERİN İŞLETME (KİRALAMA) SÖZLEŞMESİ****GENEL ŞARTLAR****Sözleşmenin Tarafları**

Madde 1 - Bu sözleşme, bir tarafta Okul-aile Birliği (Bundan sonra “Birlik” olarak anılacaktır.) ile diğer tarafta işletmeci (Bundan sonra “Yüklenici” olarak anılacaktır.) arasında aşağıda yazılı şartlar dâhilinde akdedilmiştir.

Taraflara İlişkin Bilgiler

Madde 2 - Birliğin adresi olup
Tel no: Faks no:Yüklenicinin tebligata esas adresi:
..... Ev tel. no: İş tel. no:
.....

Her iki taraf da yukarda belirtilen adresleri tebligat adresi olarak kabul etmişlerdir. Adres değişiklikleri usulüne uygun şekilde karşı tarafa tebliğ edilmedikçe en son bildirilen adrese yapılacak tebliğ ilgili tarafa yapılmış sayılır.

İş Tanımı

Madde 3 - Sözleşme konusu iş; İli İlçesiada parsel m2 yüzölçümlü ve Millî Eğitim Bakanlığına tahsisli taşınmaz mal üzerinde bulunan Okulundaki yaklaşık m2'lik işletme hakkının verilmesi (kiralama) sözleşmenin konusunu oluşturmaktadır.

Sözleşmenin Bedeli

Madde 4 - İş bu sözleşmenin komisyonca 9 ay üzerinden belirlenen yıllık kira bedeli YTL'dir. Yüklenici bu bedeli peşin veya eşit taksitler hâlinde 9 ayda ödeyebilir.

Vergi, Resim, Harçlar, Diğer Giderler

Madde 5 - Kiralama ile ilgili her türlü vergi, resim, harçlar ve diğer giderler yükleniciye aittir.

Sözleşmenin Süresi ve Yıllık Artışları

Madde 6 - İş bu sözleşmenin süresi bir yıl olup bu bir yıllık işletme süresi sözleşmenin feshini gerektiren nedenler yoksa en fazla 5 yıl süreyle uzatılabilir.

Sözleşmenin uzatılması hâlinde artış bedeli, Devlet İstatistik Enstitüsünce yayımlanan Üretici Fiyatları Endeksi (ÜFE) (bir önceki yılın aynı ayına göre % değişim) oranında artırılması suretiyle bulunacak bedeldir. Ancak kira bedelinin tespitine ilişkin faktörlerde önemli ölçüde farklılaşma olması hâlinde (öğrenci azalması, çoğalması gibi) kira bedeli komisyonca yeniden değerlendirilebilir.

Madde 7 - Kira Ödenmesindeki Esaslar

Yüklenici yıllık kira bedelinin % 3 ünü defterdarlık/malmüdürlüğüne üçer aylık dönemler itibarıyla dönemi takip eden ayın yirmisine kadar peşin olarak yatırarak dekontu birliğe/okul müdürlüğüne teslim edecektir.

Yüklenici %3 arz bedelinin ödenmesinden geriye kalan kira bedelinin (..... YTL) %10 ini (.....YTL) İl Millî Eğitim Müdürlüğüne, %10 ini (..... YTL) İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne, % 80 ini de (..... YTL) birliğin göstereceği hesaplara ilgili ayın 04-10 tarihleri arasında yatırarak dekontlarını birliğe/okul müdürlüğüne teslim edecektir.

Süresinde ödenmeyen işletme bedeline 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 51 inci maddesi gereğince belirlenen oranda gecikme zammı uygulanacaktır.

Kesin Teminat ve İade Şekli

Madde 8 - Kesin teminat tutarı, bir yıllık kira bedelinin % 6 oranında olup YTL'dir. Kesin teminat, Sosyal Sigortalar Kurumundan ilişkisiz belgesi ibraz etmesi kaydıyla yüklenicinin işi bırakması veya sözleşme bitiminde, birliğin herhangi bir alacağının kalmaması hâlinde kendisine iade edilir.

Genel Hükümler

Madde 9 - Kantin bizzat yüklenici tarafından çalıştırılacaktır. Kantin başkası tarafından çalıştırılmaz, resmî veya gayri resmî devir ve temlik yapılamaz.

Madde 10 - Kantinin işletilmesinde 3100 sayılı Kanun gereğince ödeme kaydedici cihaz (Yazar Kasa) kullanılır. Ödeme kaydedici cihazın kullanılamayacağı durumlarda, 213 sayılı Vergi Usul Kanununda belirtilen fatura veya perakende satış fişi kesilir.

Madde 11 - Sözleşme konusu kantinin elektrik, su, doğalgaz, ısıtma gideri, okulun sayaçlarından ayrı ise tahakkuk eden fatura bedelleri ilgili tahsilat müdürlüklerine, okulun sayaçlarıyla aynı ise idare tarafından tespit edilecek miktar tahakkuk dönemlerinde malmüdürlüklerine ödenmek üzere yüklenici tarafından okul idaresine ödenir.

Madde 12 - İşletme hakkı verilen kantinin bulunduğu yer, idarece mahallinde tanzim edilecek tutanakla işleticiye teslim edilir. Tutanakla teslim edilen yerdeki kapı, pencere, dolap, lavabo gibi levazımın tam ve sağlam olup olmadığı işletme hakkı verilen taşınmaz içerisindeki malzeme de (ocak, masa, sandalye ve benzeri) bulunuyorsa bunlar da çeşit ve değerleri itibarıyla ayrı ayrı belirtilerek teslim tutanağında yer alır ve yukarıda adı geçen idare yetkilileri ile işletme hakkı verilen yüklenici tarafından imzalanır.

Madde 13 - İşletme hakkı sona erdiğinde işletilme hakkı verilen yer, yüklenici tarafından kantinin bulunduğu idare yetkililerine bir tutanakla teslim edilir. Bu tutanakla yüklenici kullanımına bırakılan malzeme tam ve sağlam olarak teslim alınır.

Madde 14 - Yüklenici;

Temizlik ve sağlık koşullarına uygun faaliyette bulunur. Sabotaj ve yangın gibi tehlikelere karşı her türlü tedbirleri almakla (yangın tüpü ve benzeri),

Gerektiğinde okulun genel görünümüne uygun boya, badana gibi onarımları yapmakla,

Tedbirsizlik, dikkatsizlik, ihmâl ve kusur gibi nedenlerle vuku bulacak zarar ziyanı tazmin etmekle yükümlüdür.

Madde 15 - Yüklenicinin yüz kızartıcı bir suçtan hüküm giymesi, kantinde sağlığa ve genel ahlâka aykırı maddelerin öğrencilere satılması veya eğitim-öğretim ortamını bozucu davranışlarının inceleme-soruşturma sonucu tespiti hâlinde, birlik yönetiminin gerekçeli kararıyla sözleşme tek taraflı fesh edilir. Bundan dolayı yüklenici hiçbir hak talep edemez.

Madde 16 - İşletme hakkı verilen yerde, hizmetin gerektirdiği malzeme ve eşya dışında devletin güvenliği, genel ahlâka aykırı ve okul müdürlüğünce sakıncalı bulunan her türlü alet, kitap ve broşür gibi eşya bulundurulamaz.

Madde 17 - Yüklenici, Millî Eğitim Bakanlığı Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığının okul kantinlerinin denetimleri ile ilgili olarak yayımladığı 16.09.1988 tarihli ve 7409 sayılı Genelgesinin ekinde “Okul Kantinleri Denetim Formu” ile getirilen yükümlülükler ile Bakanlığımız ve diğer ilgili bakanlıkların bu konudaki düzenlemelerine uymak zorundadır.

Madde 18 - İşletme hakkı verilen yerde hiç bir şekilde “bira” dâhil alkollü içki, tütün ve tütün mamulleri ile enerji içecekleri bulundurulamaz ve satışı yapılamaz. Kantinlerde öğrencinin ruh ve beden sağlığına faydalı gıda ve içecek gibi ürünlerin bulundurulması zorunludur. Bu ürünlerde gıda kodeksine uygunluk şartları aranır.

Madde 19 - İşletilen yerin; sözleşme hükümlerine aykırı işletilmesi, Bakanlığımız ya da kamu kurum ve kuruluşlarınca ihtiyaç duyulması, satışının yapılması durumunda tebligatı müteakip 15 gün içinde bu yerlerin tahliyesi sağlanır.

Madde 20 - İşletme hakkı süresi sona erdiği veya süresinden evvel iptali hâlinde işletme hakkı verilen yer idareye teslim edilmediği takdirde her geçen gün için işletici kişi tarafından işletme bedelinden ayrı olarak aylık işletme bedelinin % 10 u oranında günlük ceza uygulanır.

Madde 21 - Kantinin işletilmesinde meslekî ve teknik eğitim diploması, sertifika ile kurs bitirme, kalfalık, ustalık ve iş yeri açma belgelerinden en az birine sahip ve öğrenci psikolojisine uyum sağlayabilecek kişiler istihdam edilir. Çalışan kişilerin bu özelliklere haiz olmaması hâlinde birlikçe gerekli önlemler alınır.

Madde 22 - Yüklenici, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve uygulaması ile ilgili yönetmelik gereği “Ücret Tarifesi”ni öğrencilerin rahatlıkla görebileceği yerlere asar.

Madde 23 - Yüklenici, sözleşme süresinin bitimindetahliye etmediği takdirde 2886 sayılı Devlet İhale Kanununun 75’inci madde hükümleri uygulanır.

Madde 24 - Sözleşme ile getirilen yükümlülüklerin takibi, birlik ve okul yönetimi tarafından yapılır. Bu sözleşmede yer alan hükümlere uyulmadığı birlik yönetimince tespit edildiğinde sözleşme, birlik kararı ile fesh edilir.

Anlaşmazlıkların Çözümü

Madde 25 - Bu sözleşmeden doğan ihtilafların hâl mercii Mahkeme ve İcra Daireleridir.

Yürürlük

Madde 26 - Bu sözleşme, tarihinden itibaren yürürlüğe girer. maddeden ibaret olan bu sözleşme; birlik ve yüklenici tarafından okunup taraflarca iradelerin örtüştüğü anlaşılmış olarak tarihinde 4 nüsha olarak düzenlenerek imzalanmıştır.

Madde 27 - Söz konusu yerleri hâlen işletenlerle ilgili feshi gerektiren bir hususun bulunmaması, yıllık kira artışının yapılması ve ihale komisyonunca uygun bulunması halinde birlikçe sözleşmeleri yenilenir.

ÖZEL ŞARTLAR

Madde 1- Yüklenicinin değişmesi durumunda; okul kantinine yapılan sabit tesis masrafları, kullanım süresi ve amortisman dikkate alınarak okul, birlik, varsa ilgili meslek odası temsilcisinin ve gerektiğinde bilirkişi katılımıyla oluşturulan komisyonca takdir edilen meblağ, eski yükleniciye yeni yüklenici tarafından ödenir. Bu husus ihale ilânında belirtilir.

Madde 2 -

.....

Not : İş bu Sözleşme 27 genel ve özel şart olmak üzere toplam maddeden oluşmaktadır.

**Okul Müdürü Birlik Başkanı Yüklenici Yüklenici Kefili Meslek Odası
 Temsilcisi**

EK-2**OKUL KANTİN UYGULAMALARI HAKKINDA ANNE BABA GÖRÜŞLERİ****ANKET FORMU 1**

Değerli Veliler,

Bu anket, okul kantinleri ile ilgili anne babaların görüşlerini tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Elde edilen tüm veriler bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Sorulara vereceğiniz samimi cevaplar araştırmanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesinde yardımcı olacaktır. Anketteki soruları, adı yazan okulda öğrenci olan çocuğunuza göre cevaplandırınız. Aynı okulda öğrenci olan birden fazla çocuğunuz var ise, sadece birine göre anketi doldurunuz. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Master Öğrencisi
Armağan CAN AKINAY
Danışman
Prof Dr. Mine ARLI

Tarih:

Sıra:

ANKET SORULARI

1. Anketi cevaplayan () Anne () Baba
2. Yaşınız (yıl olarak)
3. Eğitim durumunuz nedir? (Hem anne hem de babanın eğitim durumunu belirtiniz)

	Anne	Baba
Okur yazar değil		
İlkokul mezunu		
Ortaokul mezunu		
Lise ve dengi okul mezunu		
Üniversite / yüksek okul mezunu		
Diğer (Belirtiniz)		

4. İşiniz nedir? (Hem anne hem de babanın işini belirtiniz)

	Anne	Baba
Ev hanımı		
Çalışmıyor		
Özel sektörde çalışıyor		
Kamuda çalışıyor		
Serbest çalışıyor		

5. Ailenizde kaç kişi vardır?
- ☐ 2 kişi
☐ 3 kişi
☐ 4 kişi
☐ 5 kişi
☐ 6 kişi ve üzeri
6. Evinizde şuan ilköğretime devam eden kaç öğrenci vardır?
- ☐ 1 öğrenci
☐ 2 öğrenci
☐ 3 öğrenci
☐ 4 ve üzeri
7. Ailenizin aylık toplam gelirini belirtiniz.
- ☐ 499 YTL ve altı
☐ 500- 999 YTL arası
☐ 1000 -1499 YTL arası
☐ 1500 YTL ve üstü
8. Harçlık verme şeklini ve miktarını belirtiniz.
- ☐ Hiç vermiyoruz
☐ Günlük veriyoruz
☐ Haftalık veriyoruz
☐ Aylık veriyoruz
☐ Diğer (Belirtiniz)
9. Çocuğunuzun öğrenim şekli hangisidir?
- ☐ Sabahçı
☐ Öğlenci
☐ Normal (tam gün)
- 10.Çocuğunuz sabahları kahvaltı yapıyor mu?
- ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen
11. Çocuğunuz eğer kahvaltı yapıyorsa, nerede yapıyor?
- ☐ Evde
☐ Okulda
☐ Diğer (belirtiniz).....
12. Çocuğunuzun okulunun çevresinde kantine alternatif bir yer var mı?
- ☐ Var
☐ Yok
☐ Fikrim yok
- 13.Cevabınız “var” ise bulunan alternatif yeri belirtiniz.
- ☐ Büfe
☐ Bakkal
☐ Seyyar satıcılar
☐ Pastane
☐ Diğer

14. Çocuğunuz öğle öğünü saatinde okulda ise bu öğünü nerede yiyor?

- ☐ Okulda yemek çıkıyor
☐ Eve gelip yiyor
☐ Yanında yemeğini götürüyor
☐ Okul kantininden yiyor
☐ Diğer (belirtiniz)

15. Okulda kantin alışverişi için ayrılan süre (teneffüs, öğle arası gibi) yeterli mi?

- ☐ Yeterli
☐ Yetersiz
☐ Fikrim yok

16. Çocuğunuz okul kantininden yiyecek/içecek tüketiyor mu?

- ☐ Evet
☐ Hayır
☐ Fikrim yok

17. Cevabınız “evet” ise tükettiği besinleri tabloda işaretleyiniz. (Tükettiği başka besinler var ise, tablonun altına ekleyiniz.)

Yiyecek ve içecekler Tüketim sıklığı	Her gün	Bazen	Hiçbir zaman
Süt			
Meyve suyu			
Kola- gazoz vb.			
Çay			
Ayran			
Neskafe			
Sıcak çikolata vb			
Meyve çayları			
Tost			
Simit –poğaç v.b.			
Köfte- ekmek			
Döner ekmek			
Patates kızartması			
Sosisli sandviç			
Hamburger			
Bisküvi, kraker çikolata v.b.			
Diğer (belirtiniz)			

18.Çocuğunuzun okulundaki kantinin nerede olduğunu biliyor musunuz?

- ☐ Bodrum katında
- ☐ Merdiven altında
- ☐ Okulun bahçesinde
- ☐ Okul girişinde
- ☐ Diğer (belirtiniz)

19. Sizce kantinin okuldaki yeri uygun mu?

- ☐ Evet ☐ Hayır

20. Cevabınız “hayır” ise kantinin yeri sizce okulun neresinde olmalı?

- ☐ Bodrum katında
- ☐ Merdiven altında
- ☐ Okulun bahçesinde
- ☐ Okul girişinde
- ☐ Diğer (belirtiniz)

21.Okuldaki kantin uygulamalarından memnun musunuz?

- ☐ Hiç memnun değilim
- ☐ Memnun değilim
- ☐ Memnunum
- ☐ Çok memnunum
- ☐ Fikrim yok

22. Çocuğunuzun okulundaki kantini kim işletiyor?

- ☐ Okul idaresi
- ☐ Okul-aile birliği
- ☐ Özel sektör
- ☐ Diğer (belirtiniz)
- ☐ Fikrim yok

23. Okul kantininden elde edilen gelir nerelerde kullanılıyor?

- ☐ (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)
- ☐ Okulda, öğrenci ihtiyaçlarının giderilmesinde
- ☐ Kantini işletenlerde kalıyor
- ☐ Milli Eğitim Bakanlığı’na veriliyor
- ☐ Diğer (belirtiniz)
- ☐ Fikrim yok

24. Okul kantinlerini kim denetlemeli ?

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Milli Eğitim Bakanlığı
- ☐ Sağlık Bakanlığı
- ☐ Tarım Bakanlığı
- ☐ Belediyeler
- ☐ Okul yönetimi
- ☐ Okul-aile birlikleri
- ☐ Öğretmenlerden oluşturulacak bir komisyon
- ☐ Öğrenciler
- ☐ Veliler
- ☐ Özel gıda denetim şirketleri
- ☐ Diğer (belirtiniz)

25. Okul kantininde kaç kişi çalışıyor?

- ☐ 1 kişi
- ☐ 2 kişi
- ☐ 3 kişi
- ☐ 4 ve üzeri kişi
- ☐ Fikrim yok

26. İlköğretim birinci kademe (1-5. sınıf) öğrencilerinin, kantinden yararlanma konusunda yönlendirilmesinde kim etkilidir ?

(Önem sırasına göre sıralayınız)

- ☐ Aile
- ☐ Arkadaş çevresi
- ☐ Öğretmenler
- ☐ Satıcılar
- ☐ T. V.
- ☐ Diğer (belirtiniz).....

27. İlköğretim ikinci kademe (6-8. sınıf) öğrencilerinin, kantinden yararlanma konusunda yönlendirilmesinde kim etkilidir ?

(Önem sırasına göre sıralayınız)

- ☐ Aile
- ☐ Arkadaş çevresi
- ☐ Öğretmenler
- ☐ Satıcılar
- ☐ T. V.
- ☐ Diğer (belirtiniz).....

“Aşağıdaki tabloyu doldurunuz”

		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	Fikrim yok
28	Okul kantini temizdir					
29	Kantin havalandırılması yeterlidir					
30	Kantinin aydınlatması yeterlidir					
31	Kantinde güvenlik önlemleri alınmıştır					
32	Kantindeki ürünler raflara öğrencilerin görebileceği şekilde yerleştirilmiştir					
33	Kantindeki ürünler raflara öğrencilerin erişebileceği şekilde yerleştirilmiştir					
34	Kantinde öğrencilere satış yapılan yerler yeterlidir					
35	Satılan gıdaların fiyatları uygundur					
36	Satılan ürünler sağlıklıdır					
37	Çalışanlar kişisel hijyene dikkat ediyorlar					
38	Çalışanların öğrencilerle ilişkisi iyidir					
39	Kantindeki atık maddeler uygun şekilde toplanıyor					
40	Çalışanların ellerini yıkamaları için lavabo vardır					
41	Lavaboda tek kullanımlık kâğıt havlu vardır					
42	Lavaboda sabun vardır					
43	Bozulacak ürünlerin saklanması için buzdolabı vardır					
44	Kantindeki sandalye ve masaların boyutları öğrencilere uygundur					
45	Kantinde çalışanların sayısı yeterlidir					
46	Satılan ürünlerin son kullanma tarihi kontrol ediliyor					
47	Ambalajsız satılan (poğaça ve simit gibi) ürünler öğrencilere, uygun şartlarda sunuluyor					

48. Okul kantininden beklentileriniz nelerdir, önem sırasına göre sıralayınız?

- ☐Kantin her bakımdan temiz olsun
- ☐Düzenli olarak denetimler yapılsın
- ☐Ürün çeşitliliği sağlansın
- ☐Ürün hijyeni sağlansın (yiyecekler ambalajlı saklansın; ambalajsız olanlar uygun şartlarda saklansın)
- ☐Satış noktası sayısı yeterli olsun
- ☐Kantinde müzik çalınsın
- ☐Diğer (belirtiniz)

49. Okul kantinini kim işletmeli?

- ☐ Okul idaresi
- ☐ Okul-aile birliği
- ☐ Özel sektör
- ☐ Diğer (belirtiniz)